Delavska enotnost

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije

Glavni urednik Dušan Gačnik
Odgovorni urednik Franček Kavčič

Ljubljana, 7. marec 1985
številka 9, letnik 44, cena 25 din

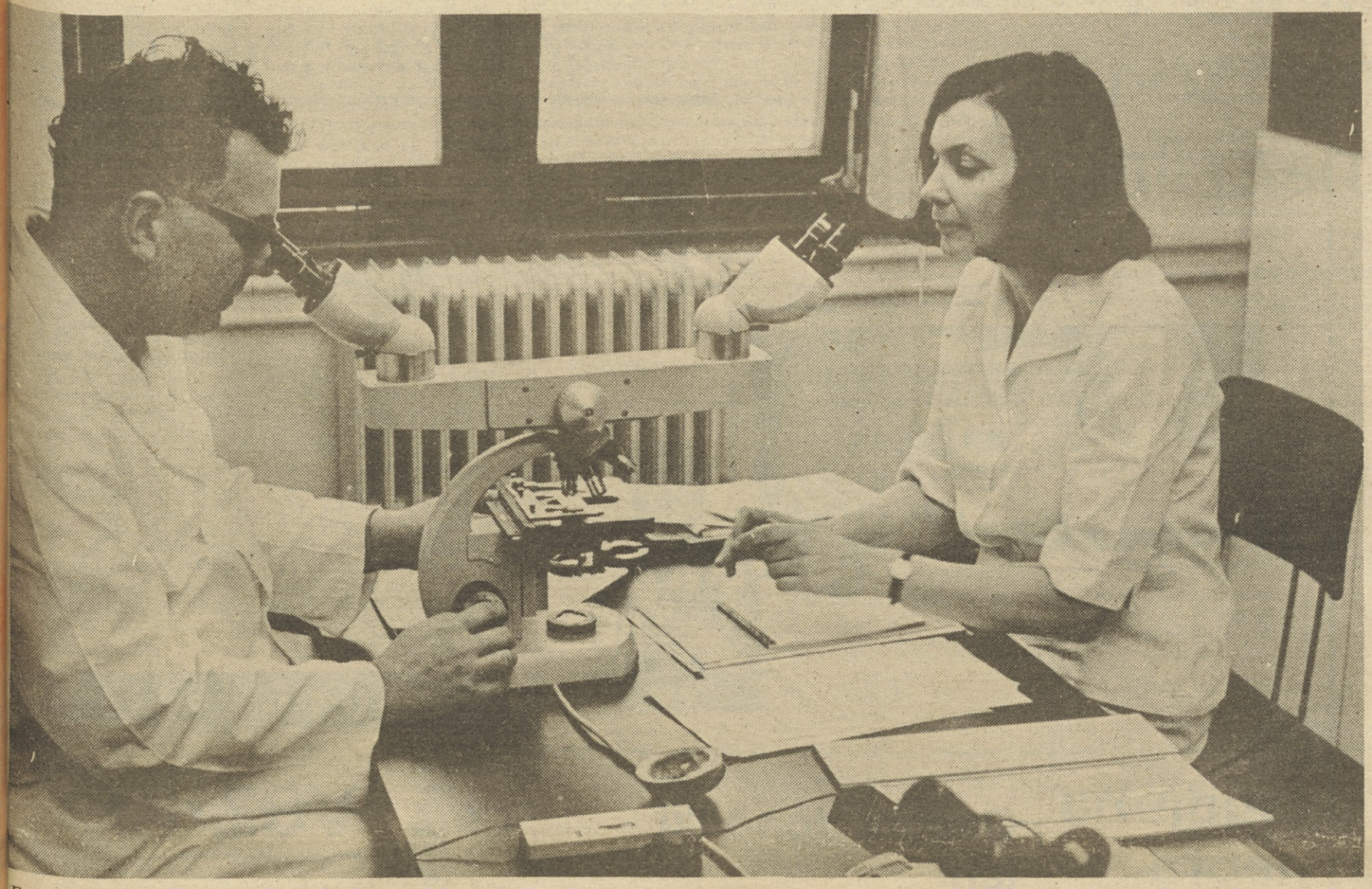

ČESTITAMO ZA 8. MAREC, DAN ŽENA

Enakopravnost (Slika: Andrej Agnič)

Mladi radi poprimejo

Včasih je bilo delo v mladinskih delovnih brigadah čast in doživetje hkrati. Zato mladim zanje tudi ni bilo žal časa. Del počitnic so preživeli v prijetni družbi sovrstnikov, hkrati pa so spoznali druge kraje in precej ljudi. Na lastni koži so se tudi prepričali, kaj so delovne obveznosti in česa vsega sta sposobna dobra volja in zagnanost. To je bila za tedanje čase zares dragocena šola za življenje, v kateri so mladi združili koristno s prijetnim.

Seveda so ti časi dandanes le še spomin. Vse se je spremenilo. Tudi mladi ljudje so danes drugačni, saj današnjega življenja ne moremo primerjati s tistim spred več deset let. Že srednješolec ima danes najrazličnejše možnosti za delo in s tem razmeroma soliden zaslužek, kar pomeni, da ima takrat, ko se odloči za predah med vsakdanjimi obveznostmi in delom, tudi različne možnosti. Tako med mladimi, denimo, ni malo takih, ki med letom poprimejo za vsako delo, da lahko poleti kak mesec potujejo. In tudi to je imenitna šola za življenje.

Skratka, delovne brigade, vsaj takšne, kot so bile nekoč, so postale z leti, kljub nekaterim dobrim platem, za tiste, ki so jim namenjene, dokaj nezanimive. Poleg skupnega življenja, krampa in lopate ter skromnega kulturnega in športnega življenja bi morale nuditi mladim kaj več. In prav o tem bi veljalo bolj poglobljeno razmisliti, ko razpravljamo o zagatah našega brigadirstva in malodušja mladih do prostovoljnih delovnih akcij, ki so kljub času še kako potrebne in smiselne.

Ne zatiskajmo si oči pred resnico: mladi radi visoko zavihajo rokave in v delu tudi radi tekmujejo. Imajo pa, podobno kot mi vsi, vse manj prostega časa, zato želijo svoje počitnice dobro izkoristiti. Imajo pač več možnosti, kot so jih imeli nekdanji brigadirji.

Zato ne kaže valiti krivde na mlade, ki se izogibajo delovnim akcijam z okostenelimi programi. Več pozornosti bi vsekakor kazalo posvetiti organizaciji in življenju v delovnih brigadah. Tu se namreč zatika, ne pa pri delavoljnosti naše mlade generacije.

Andrej Ulaga

Enotnost v bistvenem

Ta čas še ni mogoče strniti vseh vtisov in razmišljanj o zadnji seji Centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije, na kateri so po osemmesečni javni razpravi in dvodnevnem zasedanju sprejeli sklepe 13. seje.

Resda se tehtnejši razmislek ponuja že z dejstvom, da v ZKJ že dolgo nismo imeli tako široke in demokratične razprave o njenih notranjih partijskih in s tem seveda tudi širših družbenih vprašanjih. Toda to samo po sebi, kot so ugotavljali na seji, še nič ne pomeni, če bo ostala le razprava in ji ne bo sledila konkretna akcija v slehernem okolju. To je pomembno posebno zato, ker je bilo, žal tudi tokrat, slišati vse preveč posplošenih ugotovitev in ocen o slabostih, da moramo hitreje premagovati vsakodnevne težave, čeprav je bržda vsakomur jasno, da takšnih razprav v osnovnih organizacijah zveze komunistov pravzaprav sploh ni bilo. Bile so namreč mnogo bolj konkretne in z jasnimi zahtevami po obračunu s slabostmi in s še jasneje nakazanimi potmi, kako preseči sedanje družbenoekonomske razmere.

Zato se vedno ponuja vprašanje, ali je razlito črnilo, se pravi kritičnost in samokritičnost, pa gotovo tudi iskrenost pri obravnavanju bolečih točk našega vsakdanjika dovolj, da bomo kolesje hitreje in odločneje zavrteli v pravo smer. Zato namreč, ker je, kot je poudaril nekdo izmed razpravljalcev, vrsta najodgovornejših nalog in funkcij prav v rokah komunistov, ki so tako večkrat v vlogi največjih kritikov razmer in nekateri obenem tudi nosilci negativnih razmerij in napak v našem družbenem razvoju. Prav to pa neizpodbitno kaže, da zapletenosti razmer, v katerih živimo, ni mogoče reševati na pamet in nasplošno, temveč tenkočutno, konkretno in analitično obravnavati celoto.

Toda, koliko časa imamo za nenehne analize in ocene in kdaj bomo v akcijo res krenili tako, kot si to pripovedujemo na sejah. Najsibodo zahteve za akcijo in odločno bitko še tako glasne, izzvenele bodo v prazno, če ne bo tudi rezultatov.

Naši delovni ljudje pričakujejo povsem konkretne in zaznavne. Odveč je ob tem opozarjati, da zveza komunistov kot vodilna idejnopolitična subjektivna sila sama po sebi ne more reševati gospodarskih in socialnih vprašanj delovnih ljudi, ker to ni njena vloga in naloga. To delavci prav dobro vedo, zahtevajo pa odločno partijsko akcijo za izpolnitev vseh tistih nalog, ki jih v našem družbenopolitičnem sistemu morajo realizirati njegovi posamezni subjekti.

Kakorkoli je na tej seji prišla do izraza kritičnost, je vendarle ostala tudi bistvena enotnost do temeljnega vprašanja, da namreč namesto delavca, poizvajalca, ne more odločati nihče, in da je ustavna zasnova naše družbe tudi edina alternativa za našo prihodnost.

Dušan Gačnik

Iz vsebine:

● V jami temnijo jasni sindikalni cilji ● Gromovnik v celjski Cinkarni spodnesel malega Napoleona ● Predsednik sindikata prometa in zvez: še vedno delamo preveč forumsko ● Devizni zakon: različni interesi in prav takšna pričakovanja ● V zanki neznanja in nejasnih ciljev (zakon o družbenem načrtovanju) ● Po ukrepu družbenega varstva novi načrti v Učnih delavnicah

Priloga Delavske enotnosti: Predlog samoupravnega sporazuma o uskladitvi planskih prvin socialne politike za obdobje 1986—1990. Gradivo je podlaga za programe socialnega varstva v prihodnjem srednjeročnem obdobju. O njem bodo odločali delegati skupščine socialnega varstva Slovenije na seji 25. marca letos.

DRUGA STRAN

Nevarna razmerja

Odnos do premoženja je tisti člen v družbenoekonomskih odnosih vsake družbe, po katerem ugotavljamo njen značaj in naravnanost, hkrati pa tisti mejni kamen, ob katerega se lahko spotakne, če ga ustrezno ne zaščiti, vrne korak nazaj in dolgo popravlja zablode iz preteklosti. Zato je zaščita premoženja in družbenolastninskih odnosov pravzprav jedro razrednih bitk, ustrezna zaščita družbenega premoženja in družbenolastninskih odnosov v sistemu socialističnega samoupravljanja pa prav tako zmeraj znova revolucionarno dejanje, ki bržkone še dolgo ne bo dokončano. Toda zdi se, da prav na tem področju v naši družbi šepamo, skrb za družbeno premoženje je preslaba. Na to nas opozarjajo mnogi pristojni družbeni organi in po svoje tudi črne kronike v sredstvih javnega obveščanja.

Požari, drobne in velike tatvine, različne malverzacije, ki pogosto dobivajo oceno »koristne«, provizije... Vse to se dogaja na škodo družbenega premoženja in kaže na razrahljani odnos do njega. Dokler gre za posamične primere in pojave, se tolažimo, da ne morejo škodovati našemu sistemu, in lahko pritrdimo hrvaškemu družbenemu pravobranilcu samoupravljanja Mirku Mečavi na posvetu o zaščiti družbene lastnine, da posamične škode, med seboj nepovezane, niso nevarne sistemu. Toda Mečava je še dodal: »Toda ko se jih zvrsti več desetin in celo sto, kot se to dogaja v zadnjih letih, tedaj dobiva ta pojav obeležje kontrarevolucionarnega delovanja in postaja nevaren za družbeni sistem.«

Toda to je le eden od pogledov na »naš« odnos do družbene lastnine. Kam uvrstiti zgrešene naložbe, slabo gospodarjenje z družbenimi sredstvi, neodgovorno razporejanje dohodka — vse to ima različne obraze, vendar zmeraj velike gmotne in politične posledice. Če je sedanja in prihodnja politična ofenziva, temelječa predvsem na dolgoročnem programu gospodarske stabilizacije, napovedala dosleden boj za zaščito družbene lastnine, vendar za marsikatero delovno organizacijo s »smrtnim izidom«, tedaj lahko ta ofenziva teče le po samoupravni poti. Tudi zategadelj, ker z odlokom ni moč vzpostaviti družbenolastninskih razmerij in bi bilo tudi naivno pričakovati, da v prihodnje ne bo moč zaznati recidivov starih odnosov, državno-lastninskih, skupinsko lastninskih in celo zasebno lastninskih teženj. S tem je treba računati, vendar tudi v vsakodnevni praksi »ukinjati« vire za njihovo napajanje in morda tu in tam poseči tudi po revolucionarni obliki državne prisile v rokah delavskega razreda tedaj, ko je uveljavljanju samoupravnih družbenolastninskih odnosov vendarle napoti prevelika ovira.

Nedvomno drži, da je odnos do družbene lastnine še zmeraj drugačen kot do »svojega« premoženja. Ali je to le relikt starih odnosov (!?) ali pa v zadnjem času tudi ne zadosti niansiranega poudarjanja razvoja drobnega gospodarstva, ki si razlaga ta sektor le kot proizvodnjo na zasebnih proizvajalnih sredstvih, ne pa tudi družbenega drobnega gospodarstva. Ofenzivna, na prava mesta usmerjena hotenja zasebne industrijske proizvodnje po razmahu, vendar ne skladno z ustavnimi določili in z zakonom o združenem delu (POZD), ob siceršnjem razmahu različnih rentnikov in mešetarjev, ki nam na skriven način — ob 32 organih za čuvanje družbene lastnine — polzijo skozi prste, hrani v sebi kali drugačnega odnosa do družbene lastnine, kot bi ustrezalo naši družbi. Morda je le preveč dramatična misel filozofa, da tedaj, ko se gasi splošno sonce, se prižigajo svetilke posebnih!

Marjan Horvat

Znamenja zastoja?

Ali je bil lanskoletni zagon industrije samo kratkotrajna topla sapica? Zaključek lanskega leta in gospodarska gibanja v letošnjih prvih dveh mesecih na to nekako pritrdilno odgovarjata, velja pa ta ugotovitev še bolj za Jugoslavijo, kakor za našo republiko. Letošnji start, kakor kažejo statistični podatki, ni bil posebno uspešen. V januarju smo izdelali za 5,7 odstotka manj kot poprečno mesečno v lanskem letu ter le za 1,6 odstotka več, kakor v lanskem januarju. Stopnja rasti industrijske proizvodnje se je v januarju že prevesila pod pozitivni predznak, bila je minus 0,1 odstotka?

Statistika spremlja 15 industrijskih dejavnosti in v treh — elektrogospodarstvu, strojegradnji in proizvodnji živilskih izdelkov — se je stopnja rasti povečala, v štirih je bila negativna, vendar manj kakor decembra, v vseh ostalih pa je januarja upadla bolj kakor v lanskem decembru. Če k temu dodamo še, da stopnja rasti produktivnosti dela v industriji upada že od začetka zadnjega trimesečja lanskega leta ter slabe zunanjetrgovinske dosežke (kritje uvoza z izvozom ob stopnji 64,8 odstotka že nekaj let ni bilo tako slabo), rast inflacije ter komaj kaj boljšo oskrbljenost industrije s surovinami kot decembra, rastoče zaloge izdelkov, uvidimo, da uvodno vprašanje ni povsem iz trte izvito.

R. B.

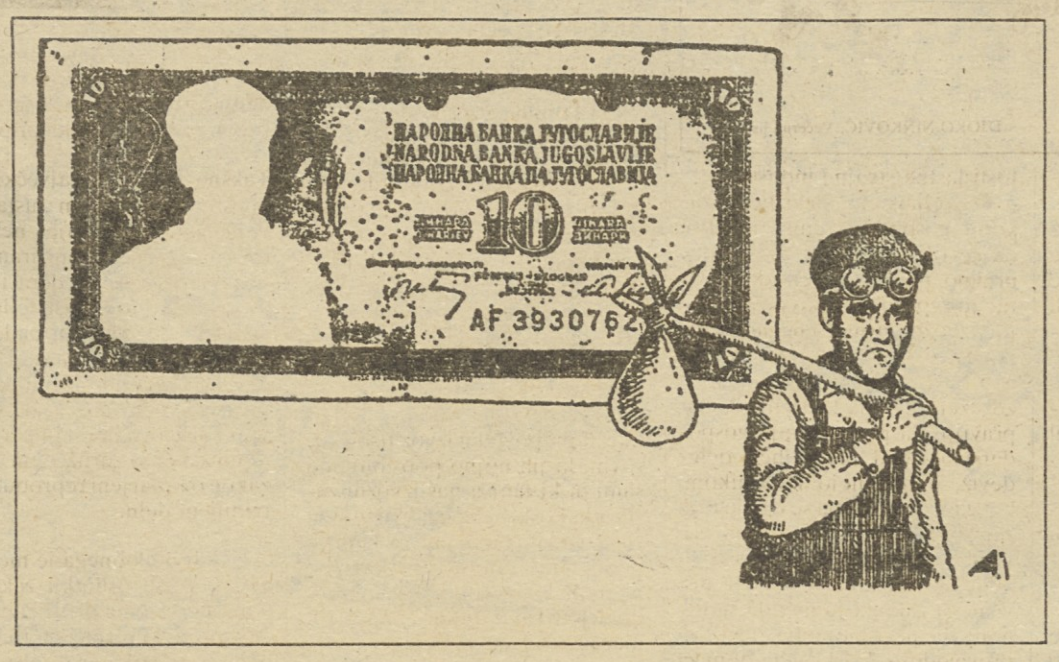

Odnos pa tak

Štirideset članov posameznih fakultet in inštitutov Univerze Edvarda Kardelja so ljubljanski sindikati povabili na pogovor v okviru njihovega sindikalnega koordinacijskega odbora. Pogovarjali naj bi se o pripravah na uvajanje novih vzgojnoizobraževalnih programov ter o delovanju osnovnih organizacij sindikatov na Univerzi.

Od štiridesetih vabljenih se je vabilu odzvalo le sedem predstavnikov visokošolskih organizacij in inštitutov. Problematika, ki so jo na tako nesklepčnem sestanku poslušali člani mestnega odbora ljubljanskih sindikatov (tudi med njimi so manjkali vsi predstavniki visokošolskih ustanov), je sicer pokazala na bistvene težave visokošolskih delavcev, pokazala pa je tudi na vprašljivost takega telesa, kot je koordinacijski odbor sindikata Univerze Edvarda Kardelja.

Ta odbor deluje že precej časa, ne da bi vedel, čemu ga kdo rabi in kam spada. Mesto, ki bi ga ta koordinacijski odbor lahko imel, in vpliv, ki bi prek ljubljanskih sindikatov in združenega dela lahko v mnogoče spremenil problematiko visokošolskih učiteljev, očitno izkoriščen.

Grobo povedano: človek dobil občutek, da se visokošolski učitelji ne znajo (ali nočejo) opreti na svoj sindikat niti v bistvenih vprašanjih, ki zadevajo njihove delovne razmere in osebne dohodke. Ljubljanski sindikati so v zadnjem obdobju bistveno posegli v spreminjanje delovnih razmer ljubljanskih delavcev, ostre zahteve ljubljanskih sindikatov pa ostajajo dejavnik, mimo katerega se ne da z zaprtimi očmi. Kljub temu se zdi neaktivnost osnovnih organizacij sindikata na Univerzi in koordinacijskega odbora značilna za zastarelo mišljenje: »Programe so delali strokovnjaki in prav je tako, saj je to njihova stvar, ne pa stvar politike,« je rekel nekdo izmed razpravljalcev. Kot bi ti strokovnjaki ne bili hkrati tudi člani sindikata in bi se ne zavedali, kakšne naloge so pripravi na reformo visokošolskega študija tudi za sindikat na Univerzi.

Lada Z.

Ljudje na nepravih mestih

Z zaščito in registriranjem patentov je pri nas podobno kot v tistih deželah, ki spadajo v spodnji del lestvice razvitosti. V letih od 1979 do 1983 je bilo pri nas registriranih le 6,3 odstotka vseh prijavljenih patentov. To pa je enkratno, saj v deželah OECD registrirajo od 30 do 70 odstotkov predlogov. Zaščita naših izumov v tujini pa ni omembe vredna.

Kljub različnim posvetom, poudarjenim političnim zahtevam, da je treba narediti več za izumiteljsko dejavnost in inovatorstvo, pa se to gibanje v praksi vse prepočasi odvija. Je krivda za to v birokratski miselnosti ljudi v nekaterih institucijah? Morda tudi, vendar pa bi kazalo razmisliti predvsem o tehle podatkih: danes je v gospodarskih organizacijah zaposlenih le četrtina vseh raziskovalcev, medtem ko se v razvitih deželah giblje njihov delež od 50 do 70 odstotkov. Le tretjina diplomiranih inžinirjev dela v proizvodnji in od njih se jih le manjši del ukvarja z razvojem izdelkov in tehnoloških postopkov. Le 1400 doktorjev in magistrov znanosti od skupno 24.000 jih dela v industriji. Tudi to je jugoslovanska posebnost.

M. H.

Osebni dohodki lani

Lani so bili realni osebni dohodki v Črni gori in Makedoniji, v primerjavi s predlanskim letom, manjši za devet odstotkov, v ožji Srbiji in na Kosovu za 8 odstotkov, v Hrvaški in Vojvodini za sedem odstotkov in v Sloveniji nekaj čez en odstotek. Nominalni povprečni osebni dohodki pa so se lani dvignili v Makedoniji za 37 odstotkov, v Hrvaški za 42,7 odstotka, v Črni gori za 38,4 odstotka, v ožji Srbiji za 43 odstotkov, v Vojvodini za 44,6 odstotka in v Sloveniji za 51 odstotkov.

M. H.

Prva pokojnina z veliko zamudo

Mnogi delavci, ki so lani delavski stan zamenjali z upokojenskim, glasno bentijo čez nekajmesečne zaostanke pri prvem izplačilu pokojnine.

Skupnost je pojasnila zaostanke z obilico dela, ki da ga je navrgel novi pokojninski sistem. Med drugim naj bi lani izkoristilo novo zakonsko možnost in zahtevalo ponovni izračun pokojninske osnove več kot 20.000 upokojencev. Kot pravijo v SPIZ, jim je grozilo, da se bodo čakalne dobe za uveljavitev pravic upokojencev izredno povečale. Spričo tega so lani delavci delovne skupnosti SPIZ opravili vrsto udarniških, izrednih delavnikov v prostih dnevih. Zatrjujejo tudi, da so opravili precej neplačanih nadur, kar naj bi pomenilo, da so storili vse, kar je bilo v njihovi moči, da so zaostanke zmanjšali na najnižjo možno mejo. Tako SPIZ in direktor njene delovne skupnosti Janez Prijatelj, ki je pred nedavnim v pogovoru z novinarji dejal, da so pred sprejetjem novega pokojninskega zakona obračunavali prve pokojnine praktično že brez zaostankov in da bo v zdajšnjem položaju tako spet šele, ko se bo SPIZ opremila in usposobila za sodobno računalniško obračunavanje pokojnin in zajemanje podatkov. **Da pa bi zajezili najnujnejše socialne primere, imajo novi upokojenci tudi možnost zahtevati in dobiti akontacije.**

Rekli bi tole: ne dvomimo, da se je obseg dela SPIZ izredno povečal in da le-ta ni storila vsega, da bi mu bila kos. Toda to upokojencem, ki nekaj mesecev čakajo na svojo prvo pokojnino, ni noben odgovor. Tembolj, ker so to pokojnino s svojim delom pošteno zaslužili. Naloga SPIZ torej je, da zaostanke zmanjša na najmanjšo možno mero, kot ve in zna. In pošteno bi tudi bilo, da ob zdajšnjih razmerah za nekajmesečno obračanje upokojenskega denarja ljudem prizna tudi obresti. Prav bi bilo, ko bi o tem vprašanju svoje povedali tudi inšpektorji (tako kot v primeru Zastava) in drugi pristojni družbeni organi.

Ivo Kuljaj

LISTAMO PO GLASILIH OZDOV

beti vezilo beti

GLASILO DELOVNIH LJUDI DO BETI, KOMET

LETO XXI Številka 1 Metlika, 12. februar 85

Porabljene ure, dnevi in meseci... zaman

V letošnji prvi številki glasila Vezilo delovnih ljudi delovne organizacije Beti in Komet iz Metlike je objavljeno obširno in polemično poročilo disciplinske komisije. Omeniti ga velja ne samo zato, ker navaja, da je bilo v disciplinskih komisijah tozdov in delovne organizacije lani v obravnavi 49 disciplinskih zadev. Tudi ne zato, ker poročevalec Brane Matkovič navaja, da prevladujejo kršitve v zvezi z malomarnim odnosom do dela, neopravičenimi izostanki z dela in uživanjem alkohola. Pa tudi ne zato, ker opozarja, da prihaja pri vsem tem do izraza lažna solidarnost pri prikrivanju uživanja alkohola. Omeniti ga velja predvsem zaradi ugotovitve, da vsi delavci, ki se ukvarjajo z disciplinskimi postopki, v povprečju porabijo za vsak primer več kot sedem ur!

Čeprav ugotavljanje resnice ne sme biti predrago in naj disciplinski postopek neposredno ne bi povzročal nobenih stroškov, pa pisec razčlenjuje, koliko časa v njihovi delovni organizaciji porabijo za obravnavo ene same kršitve od začetka, ko je napisana zahteva za uvedbo postopka, do dokončne disciplinske odločbe... Najmanj 15 minut porabijo kršitelj, pooblaščena strokovna oseba in zapisnikar, da kršitelj pove svojo izjavo za zapisnik; svoje mnenje o kršitelju pove tudi izvršni odbor sindikata, to je — vzemimo — 11 delavcev, od katerih zamudi vsak nadaljnjih 15 minut. Toliko časa pa porabi tudi tajnik, ki mnenje pretipka. Komisija odloča v sestavi petih članov; prisostvujejo tudi kršitelj, pooblaščena strokovna oseba in zapisnikar, kar pomeni, da se vsakdo med njimi z zadevo zamudi najmanj 20 minut na sami obravnavi, potem porabi pooblaščena strokovna oseba še 20 minut, da sestavi odločbo, prav toliko minut pa porabi še administrator, ki odločbo pretipka. Dodajmo temu še 5 minut za vročitev vabil, odločb, za izobešanje sporočil na oglasno desko in druga dela, in pridemo do seštevka 445 minut ali več kot 7 ur! Za 45 disciplinskih kršilcev v delovni organizaciji pa je to zahtevalo kar 333 ur ali 41 (einainštirideset) delovnih dni ali polna dva meseca dela enega delavca...! Koliko dražja pa je vsa stvar, če postopki niso dobro pripravljeni in koliko nas stanejo slabo pripravljeni sestanki sploh?

D. R.

V SREDIŠČU POZORNOSTI

Kakšen naj bi bil novi devizni zakon

Različni interesi in prav takšna pričakovanja

Zvezni izvršni svet oziroma njegova posebna delovna skupina že nekaj časa pripravlja osnutek novega deviznega zakona, ki naj bi pripomogel k doslednejšemu uresničevanju dolgoročne gospodarske stabilizacije. Jugoslovansko gospodarstvo od zakonske vsebine in posameznih določil veliko pričakuje, zaradi različnih hotenj in pestre gospodarske sestave v posameznih republikah in pokrajinah pa so tudi pričakovanja različna. Kratka anketa med slovenskimi gospodarstveniki je pokazala, da se v naši republiki najbolj navdušujemo za takšne zakonske opredelitve, ki naj bi gospodarstvo še bolj usmerjale k vključevanju v mednarodno delitev dela. Prevladuje namreč zavest, da nas lahko le povečevanje konvertibilnega izvoza reši iz sedanje gospodarske krize, ko moramo odplačevati stare dolgove in misliti na hitrejši tehnološki razvoj gospodarstva.

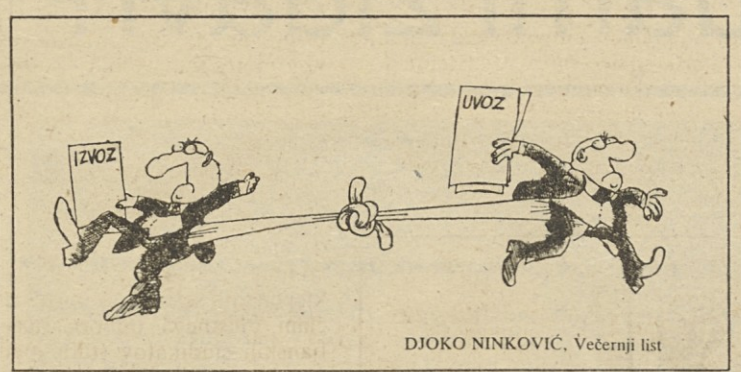

DJOKO NINKOVIĆ, Večernji list

Vsem je jasno, da smo prezadolženi in da nam primanjkuje denarja za razvoj. Prav tako je očitno, da smo v sedemdesetih letih naredili veliko napako, ker nismo pravočasno reagirali na podražitev nafte na svetovnem trgu. Posledica tega pa je, da moramo kar polovico vsakoletnega jugoslovanskega izvoznega zaslužka nameniti za plačilo nafte, ki predstavlja za gospodarstvo poglavitni energetski vir. Še kako nas tepe dejstvo, da smo se neselektivno zadoževali, vlagali preveč sposojenega denarja v infrastrukturne objekte in zidove, zato zdaj toliko težje vračamo dolgove. Zato je, po oceni direktorja Elkroja iz Mozirja, napočil čas, ko moramo resnično nameniti največ pozornosti kakovostnim dejavnikom razvoja, predvsem uspešnejšemu nastopanju na tujem. V boj s tujimi konkurenti pa se nismo primorani spustiti le zaradi 20 milijard dolarjev dolga (gre za glavnico, h kateri je treba prišteti še okoli 1,5 milijard dolarjev obresti), ampak tudi zaradi naše odvisnosti od uvoza tehnologije in premajhne razvitosti lastne strojne industrije.

O veljavnem deviznem zakonu gospodarstveniki menijo, da je ožil možnosti za samoupravno povezovanje, združevanje in reprodukcijsko povezovanje izvozno usmerjenega gospodarstva.

V sestavljeni organizaciji združenega dela Iskra na primer pravijo, da povezovanje gospodarstva ovira premajhen delež deviz, ki ostanejo izvoznikom, povezovalne niti pa se trgajo tudi zaradi zahtev dobaviteljev po vse višjih deviznih soudeležbah končnih izvoznikov. Slabost deviznega zakona je menda tudi v tem, da ne zagotavlja deviz za proizvodnjo, ki skrbi za domači trg in prebivalstvo. Z novim deviznim zakonom pa naj bi preprečili tudi nenadzorovano zadoževanje v tujini in »tekmovanje« organizacij združenega dela, katera si bo izborila več pravic do porabe deviz, ne glede na to, kdo jih je ustvaril. Prepričani smo, pravijo v delovni organizaciji Iskra Commerce — da bi moral novi devizni zakon vsebovati zahteve izvoznega gospodarstva, saj bomo lahko le tako izpolnjevali dolgoročni program gospodarske stabilizacije.

Slovenski gospodarstveniki opozarjajo tudi na zelo močne težnje po centralizaciji deviznih sredstev, kar bi izvozna prizadevanja le zaviralo. Prepričani so, da je rešitev le v čimbolj samostojnem gospodarjenju izvoznikov z devizami. Organizacije združenega dela naj bi imele možnost, da vsaj del deviznega zaslužka po lastni presoji porabijo za nujni uvoz opreme, ne da bi za to morali dobiti soglasje državnih organov v federaciji. Nasploh pa naj bi novi devizni zakon usmerjal gospodarstvo k ustvarjanju čimvečjega deviznega zaslužka, ne pa le k špekulativnemu razmišljanju o čimvečji delitvi deviz, tudi na račun novega zadoževanja v tujini, ki si ga ne smemo in ne moremo več privoščiti.

Nov devizni zakon naj bi hkrati prepovedal izvoz tistih surovin, ki jih nujno potrebujemo sami in ki tanjša naš izvozni zaslužek. Poskrbeli pa naj bi tudi za večje število menjalnic, v katerih bodo lahko tuji turisti svobodno menjali konvertibilne valute za dinarje. Tako bomo preprečili menjavo teh deviz za dinarje »na črno«, ki koristijo le zasebnikom, ne pa tudi neposredno gospodarstvu.

Emil Lah

Osnutek zakona o družbenem načrtovanju na rešetu

V zanki neznanja ali jasnih ciljev

Značilno za sleherni zakonski osnutek, ki ga pripravijo v zvezni administraciji je, da imajo v razpravi nanj podobne pripombe.

Takšna besedila največkrat ne upoštevajo povsem ustavnega duha in zanemarijo nekatere ravni družbene organiziranosti in sestavine naše federacije ali pa ji »prisodijo«, zlasti federaciji, pristojnosti, ki ji ne pripadajo. Še pogosteje pa so rešitve, ki jih ponuja nov zakonski osnutek, v nasprotju z drugimi zakoni, predvsem s sistemskimi, kot sta to denimo zakon o združenem delu in zakon o razširjeni reprodukciji in minulem delu.

Nekaj podobnega je moč zaznati tudi ob osnutku zakona o temeljih sistema družbenega načrtovanja, ki resnici na ljubo zanemari marsikatero dobro rešitev iz predloga zakona, jo razveljavi ali pa spravi v sporen sklop. O tem smo se lahko prepričali tudi v razpravi v slovenski skupščini, kjer so osnutku zakona najbolj zamerili, da premalo jasno ali dorečeno »razdeljuje« dohodek kot temeljno kategorijo načrtovanja, vlogo delavcev v tozdih, delovnih ljudi in občanov v drugih samoupravnih skupnostih kot osnovnih nosilcev družbenega planiranja; vlogo in pomen samoupravnih sporazumov in dogovorov o temeljih planov, vlogo smernic za pripravo načrtov in tudi določanje skupnih interesov in razvojnih ciljev organizacij združenega dela, ki sestavljajo tehnološko enoten sistem (PTT, železnica, elektrogospodarstvo). Če smo vsi zahtevali, da je treba sistem samoupravnega družbenega načrtovanja poenostaviti in izpopolniti, vendar na osnovi ustave in zakona o združenem delu, potlej je zanemarjanje temeljnih nosilcev družbenega načrtovanja, organiziranih delavcev v združenem delu, kaj čudno poenostavljanje. V tej zvezi sta položaj in vloga tozda v sistemu planiranja nekako podrejena, kar ni ravno ustavna rešitev. Pri tem pa ne mislimo, da pri planiranju ni treba poudariti vloge delovne organizacije, ki mora biti reprodukcijsko poslovna celota, prek katere se delo delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela uveljavlja na trgu. Pri tej krepitvi delovne organizacije pa ni mogoče slabiti tozda, ki je osnovna oblika združenega dela, v kateri delavci uresničujejo svoje neodtujljive pravice in izpolnjujejo svoje obveznosti.

O hierarhiji družbenega planiranja je bilo prelitega že mnogo tiskarskega črnila in bržkone je skrajni čas, da se zavemo, da samoupravni sistem družbenega planiranja ne dovoljuje hierarhičnega odnosa med plani različnih nosilcev planiranja. Družbenopolitične skupnosti ne morejo nalagati posebnih obveznosti organizacijam združenega dela in drugim samoupravnim organizacijam brez njihove privolitve v postopku samoupravnega sporazumevanja in dogovarjanja. Zato mora vsak načrtovati v okviru svojih ustavnih pravic, obveznosti in odgovornosti, kar tudi omogoča, da posamezni subjekti prevzemajo konkretne obveznosti za uresničevanje skupnih interesov in ciljev in hkrati, da te obveznosti temeljijo na ekonomskem interesu ozdov in organizacij. Tako se krepi tudi temeljni družbenoekonomski odnos, da delavci v tozdih odločajo o celotnem dohodku. Če drugega ne, je takšen način, ki vsebuje tudi samoupravno sporazumevanje in družbeno dogovarjanje, zagotovilo za večjo stvarnost usklajenih načrtov. Zato bi kazalo razmisliti, komu ustreza »razveljavitev« obveznosti vseh nosilcev družbenega planiranja za sočasno in srečujoče planiranje.

V tesni zvezi s tem je tudi neustreznost opredelitve dohodka, kajti iz osnutka zakona veje navzven le njegov delitveni namen, čeprav mora biti dohodek predvsem temeljni motiv gospodarjenja z družbenimi sredstvi. Morda je tudi zato premalo poudarjen izjemen pomen dohodkovnega povezovanja ozdov na enotnem jugoslovanskem trgu, ki pa ga morajo ozdi prav tako načrtovati, družbenopolitične skupnosti pa ta proces spodbujati.

Ob pripombah, da v osnutku zakona niso upoštevane nekatere rešitve, ki mu ga že vsiljuje zakon o združenem delu, pa zagotovo ne bi smelo biti prav nikakršnega odpora mnenju, da je v zakonu treba jasno določiti, da narodi in narodnosti v republikah in pokrajinah, organizirani v združenem delu in v družbenopolitičnih skupnostih, svobodno odločajo o svojem delu, rezultatih dela in naravnih bogastvih v skladu s svojimi pravicami in dolžnostmi. Enakopravnost narodov in narodnosti oziroma republik in pokrajin, njihovo medsebojno sodelovanje, vsestranska vzajemna pomoč in solidarnost pri zagotavljanju skupnih interesov in premagovanju težav je pogoj za njihov svoboden vsestranski razvoj ter za krepitev njihove odgovornosti za razvoj Jugoslavije kot celote.

Tega kajpak ni moč prezreti v razpravah o takšnem zakonu, kot je sistemski zakon o samoupravnem načrtovanju. In zmeraj znova opozarjati avtorje posameznih zakonskih osnutkov na temeljne stvari naše jugoslovanske skupnosti, da morajo upoštevati ustavo in zakon o združenem delu in že druge sprejete zakone in podobno, se že zdi le preveč, tudi za naše družbene razmere. Če smo malce zlobni, pa še ponovimo besede delavca iz nekega pogovora: »Tiste, ki pišejo zakonska besedila, bi morali poslati na temeljit tečaj, kjer bi se dodobra seznanili s tem, kar piše v ustavi in zakonih. Takšen seminar pa bi moral vsebovati tudi najpomembnejše idejnopolitične prvine jugoslovanske družbe, ki bi jih morali seminaristi toliko časa ponavljati, da bi jih za vselej sprejeli za svoje.«

Marjan Horvat

Iz intervjuja Juga Grizelja z dr. Marijanom Korošičem v reviji NIN

Samoupravljanje je svoboda

V široki zasnovani temi z naslovom Dimenzije krize objavlja Nin v eni svojih nedavnih številk intervju Juga Grizelja z zagrebškim ekonomistom Marijanom Korošičem. Cilj pogovora je razgaliti značilnosti in vzroke jugoslovanske gospodarske krize in poiskati izhod iz nje. V tej luči dr. Marjan Korošič med drugim najprej ugotavlja, da je bistvo naše gospodarske krize v zastareli ekonomski strukturi gospodarstva. »Mi vztrajamo pri strukturi gospodarstva, ki zahteva veliko kapitala in malo dela, veliko fizičnega dela ter malo znanja in sposobnosti. Sodobni svet, ta bodoča družba, ki se gradi, je zasnovana na delu in na znanju in ne predvsem na kapitalu in naložbi.« Po mnenju ekonomista Korošiča je treba prav v tem iskati glavni vzrok naše krize.

Drugo značilnost krize vidi Korošič v popolni degradaciji pojma dela in ustvarjanja. »Dopustili smo, da je delovna morala padla na najnižje veje, medtem ko smo nagrajevanje po delovnih uspehih spremenili v njegovo nasprotje. Poleg tega je značilnost naše krize v tem, da dolgo vlečemo, že dvajset let, nerešljive probleme. Enake težave smo imeli že leta 1965: izvoz, preskrba, inflacija, neproduktivnost... Tedaj smo začeli reformo, toda že tri leta kasneje smo se ustrašili in od nje odstopili. Zdaj imamo prav takšno krizo, samo na veliko večji ravni. Tu se ne strinjam z Miričem, ki je prepričan, da se je naša kriza začela leta 1974, ko smo sprejeli ustavo,« poudarja intervjuvanec.

Gospodarski sistem sprt z družbenoekonomskim

Korošič zatrjuje, da so v Jugoslaviji z gospodarskim sistemom zavrte pomembne gmotne, ljudske in naravne sile. »Ko pravim — z gospodarskim sistemom — potem mislim na tisti niz ukrepov, ki morajo operacionalizirati družbenoekonomski sistem. Prepričan sem namreč, da je naš družbenoekonomski sistem, kakršen je zamišljen, popolnoma v redu. Kaj je to družbenoekonomski sistem? Njegove prvine so družbena lastnina, samoupravljanje, tržni mehanizem, načrt. Te štiri temeljne prvine našega družbenoekonomskega sistema ne morejo delovati, če ni izpeljana delitev po delu.

K temu moramo dodati federativno ureditev, obstoj države, ki odmira, in zmanjševanje razlik v teritorialni nerazvitosti. To je osnova našega sistema. Toda če manjka samo ena prvina v tem sistemu, se le-ta v celoti poruši,« ugotavlja Korošič.

Ko je branil svojo tezo, da so ključni vzroki krize v gospodarskem sistemu, je Korošić dejal: »Pravzprav so v operacionalizaciji družbenopolitičnega sistema, ki smo jo opravili po sprejetju ustave leta 1974. Ne vem, zakaj, ali zaradi ustave ali zaradi napačnih vizij ljudi in naših utopistov, ki niso vedeli, katere probleme moramo reševati, začeli so graditi gospodarski sistem, ki je bil v nasprotju s temelji našega družbenoekonomskega sistema. Vse, kar smo delali od ustave sem, in to lahko dokažem z več primeri: v sistemu načrtovanja in cen, v deviznem režimu, v sistemu delitve, v bančnofinančnem sistemu — vse to je bilo v nasprotju z našim gospodarskim razvojem.«

Kje naj odmira in kje naj se krepi država

Ko nadalje razgalja vzroke krize, hkrati pa že tudi išče izhod iz nje, Korošić najprej »obdela« vlogo federacije. Takole razmišlja: »Mislim, da se veliko tega, če že ne vse, vrti okoli odnosov med pooblastili, ki jih imajo v gospodarstvu republike in federacija. Po mojem mnenju bi morala imeti pri vodenju gospodarske politike največja pooblastila federacija. Kajti gospodarska politika pomeni ustvarjanje enakih možnosti za gospodarjenje za vse in federaciji ni treba zamenjevati tržišča, ampak ga mora ščititi. Tu republike nimajo kaj posebej iskati in odvzemati funkcijo federaciji. Republika mora predvsem skrbeti za kulturo, izobraževanje, zdravstvo, jezike itd. ne pa braniti narod ali neko regijo pred drugo. Gospodarska politika pa je tista, ki mora ustvarjati stabilnost, gospodarsko enakopravnost — z vsemi dogovorjenimi korektivi.« Žal imamo po mnenju dr. Korošiča povsem drugačno federacijo.

Ob vsem tem se zdi posebej zanimiva Korošičeva teza, s katero zatrjuje, da v zadnjih desetih letih samoupravljanje ni stagniralo, temveč nazadovalo. Zakaj se je to zgodilo? »Zame je samoupravljanje isto kot svoboda. Samoupravljanje je torej svoboda! Če to malce zožim, bi rekel, da svoboda v gospodarstvu pomeni samostojnost v sprejemanju bistvenih odločitev in to v organizacijah združenega dela, samostojnost poslovne politike, samostojnost v sprejemanju in oblikovanju cen, naložbenih programov, v delitvi, v kadrovski politiki... To je zame samoupravljanje. Ni težko ugotovitvi, da je bilo pred sprejetjem ustave leta 1974 več samoupravljanja kot zdaj. Tu vidim njegovo nazadovanje. Namesto da bi država odmirala na področju ekonomskih in upravljalskih funkcij, prav te vse bolj prevzema. Država bi se morala krepiti v funkcijah obrambe, varnosti, zunanjih zadev, v tistem, kar naj bi bila njena osnovna funkcija.

O čem danes odločajo samoupravljalci? Doslej niso odločali o cenah, o naložbah, niso odločali o tem, kdo bo njihov direktor, z najrazličnejšimi instrumenti so jim jemali celotni dohodek. S čim so torej upravljali? In vprašanje je, zakaj se je to zgodilo. Po mojem mnenju naše politične strukture nimajo zaupanja v samoupravljanje. Nenehno govorijo o obrambi in širjenju samoupravne ideje, mislijo pa da je to stvar daljne prihodnosti, da je to samo vizija. Mislijo, da bi vse razpadlo, če ne bi imele več vsega pod svojim nadzorstvom. Zato tudi imamo sistem, ki je normativno videti idealen, samoupraven — vse pa je obrnjeno, vse je vnaprej določeno, vse se odloča mimo samoupravljanja in delovnih ljudi.

Povzel: I. K.

7 DNI V SINDIKATIH

Slepi naboj

Svet ZSJ je obravnaval tudi naloge sindikata pri povečevanju storilnosti in varčevanja. Razprava na seji je bila skromna, zato ni čudno, da sredstva javnega obveščanja o njej sploh niso poročala, ne glede na izredno aktualnost te problematike. Kot kaže, je več kot ena vsebinska točka dnevnega reda že prevelik zalogaj za udeležence in seveda tudi za poročevalce.

Svet ZSJ je vseeno zavzet stališča do nalog sindikata pri povečanju storilnosti. V njih je na bolj ali manj znan način napisano to, kar poznamo iz mnogih sindikalnih listin, več je zahtev in usmeritev kot tega, da bi povedali, kako naj osnovne organizacije zmanjšajo stroške, bolje spodbujajo delavce, samoupravno načrtujejo, usposabljajo delavce, uporabljajo znanje itn. V 13 točkah so namreč naštete vse te in druge standardne sindikalne naloge. Svet ZSJ je odločitve o tej akciji sprejel tudi na podlagi nekajletne uspešne tovrstne akcije, ki poteka v srbskih sindikatih. Član predsedstva sindikatov Srbije Radisav Jovanović je uvodoma povedal nekaj podatkov, zaradi katerih je nujna ta sindikalna politična dejavnost:

— v razvitih deželah je storilnost štirikrat večja kot pri nas. Za tono jekla porabimo osemkrat več časa kot na Zahodu, Nizozemska pridela dvakrat več pšenice na hektar, Italija 50 odstotkov več koruze;

— 40 odstotkov opreme v gospodarstvu je stare manj kot 5 let, dve tretjini skupne vrednosti opreme je avtomatske ali polavtomatske;

— proizvodno opremo izkoriščamo zelo slabo, celo manj kot 65-odstotno,

— jugoslovanski delavec je bil lani odsoten z dela povprečno 38 ur mesečno. Ob tem zelo slabo izrabimo tudi delovni čas;

— samo 20 odstotkov naših izdelkov je konkurenčnih na svetovnem tržišču, za vse druge je treba izvozu dajati olajšave zavoljo nizke storilnosti,

— dohodek, ki ga izgubljamo pri izvozu 80 odstotkov proizvodov, nadomeščamo z višjimi cenami doma (največja inflacija v Evropi), kar izničuje vse dosežke v proizvodnji.

Uvodničar je povedal še marsikaj, kar bi lahko pritegnilo (tudi na srbskih izkušnjah) zanimanje vseh sindikalnih organizacij. V Srbiji se je leta 1984 proizvodnja povečala povprečno za 7,4 odstotka, tudi skupni prihodek se je povečal bolj kot porabljena sredstva. Dejal je tudi, da bo naš samoupravni razvoj dosegel svoj pravi politični smisel samo v primeru, če bomo dosegli tudi hitrejšo rast družbene produktivnosti dela. Bitko za socialistične samoupravne odnose bomo dobili samo z dinamično rastjo storilnosti.

Odveč je ob vsem tem besedičiti, ali je in koliko je uvrstitev te točke na dnevni red sveta ZSJ dosegla svoj namen, ali ga bo z objavo v Biltenu sindikatov Jugoslavije. Jasno je, da NE. Pa ne mislimo toliko na potrebnost povečevanja učinkovitosti sestankov kot na pereče številke, ki nas uvrščajo kar globoko na lestvici gospodarske uspešnosti držav v razvoju, in videti je, da na njej še nazadujemo. Brez dvoma bi se morali za takšno točko drugače organizirati, če želimo doseči cilje, ki jih tu in tam in v posameznem obdobju celo dosegamo. Tako pa ostaja grenak priokus, da načelno podpiramo to, kar smo se že ničkolikokrat zmenili, da pa se nam ne da ali ne zmoremo narediti tudi konkretnih korakov, da bi cilje tudi dosegli.

F. K.

Svet ZSJ o uveljavljanju stanovanjske in komunalne politike

Ekonomske stanarine ob negospodarni zidavi?

Razprava na seji zveznega sindikalnega foruma je tekla med zahtevami za reševanje pereče stanovanjske problematike, zlasti pomanjkanja stanovanj in propadanja stanovanjskega sklada (pri tem so v Jugoslaviji velike razlike) in med možnostmi, da sindikati na podlagi svojih stališč in s politično akcijo vseh organizacij spremenijo položaj.

Ponovno smo slišali kritiko na račun zastoja stanovanjske zidave, predragih kvadratnih metrov, prenizkih stanarin, pohvalo stanovanjskih zadrug (te kažejo na moč združenih graditeljev in nemoč združenega dela v gradbeništvu?), opozorili so na deformacije pri stanovanjskih razmerjih in razdeljevanju stanovanjskih sredstev itn. Hude so bile na primer obtožbe, da je vsak stanovanjski pravilnik nezakonit, ker so ga delavci prilagodili svojim osebnim interesom (Josip Kolar iz Vojvodine), pa mnenje Branka Mačiča iz Črne gore, da ne moremo zahtevati ekonomskih stanarin, če se v vseh fazah zidave stanovanj vedemo negospodarno. Menil je tudi, da ni stvarno pričakovati, da bomo (izjemno) pri stanarinah in v stanovanjskem gospodarstvu rešili vse zaplete, medtem ko prej v zidavi in gospodarjenju dopuščamo popoln nered. Več govornikov je dejalo, da smo priča ponovnemu dvigovanju cen stanovanj, da vedno več posrednikov pristavlja svoj piskrček, da se veča prispevek za komunalno opremljanje zemljišč itn. Franc Humar iz Nove Gorice pa je opozoril na bistveno vprašanje, kaj nam bodo dala še ta sindikalna stališča, ob tem ko imamo že sprejet poseben separat dolgoročnega stabilizacijskega programa in potem, ko smo podpisali zvezni družbeni dogovor, ki daje sindikatu tudi povsem določene obveznosti. Vprašal je tudi, ali je možna širša solidarnost pri stanovanjski zidavi tudi zunaj delovnih in sestavljenih ozdov in zunaj občin.

Uvodničar Zdravko Krvina, član predsedstva, je glede bodoče politike sindikatov predlagal več usmeritev, s katerimi se moramo strinjati (kljub temu, da se v nekaterih okoljih že zdaj ravnamo po njih). »Enotna politična stališča in akcija sindikata morajo omogočiti, da bodo tudi za stanovanjsko-komunalno gospodarstvo veljale ekonomske zakonitosti (ob upoštevanju solidarnosti in vzajemnosti). Upreti se moramo tezi, da se z ugodnejšimi krediti prek stanovanjskih zadrug družbena sredstva spreminjajo v zasebna. Reševanje stanovanjskih vprašanj ni le družbena skrb, temveč skrb posameznika, ki mora s svojimi sredstvi in z družbeno pomočjo rešiti svoje stanovanjsko vprašanje. Osnova za stanarine naj bo čista cena zidave stanovanja brez komunalnih in drugih stroškov. Sindikat bo na tej podlagi podprl uvedbo ekonomskih stanarin, ker brez njih ni stabilizacije.«

Kljub polemičnim vprašanjem, če je sploh potrebno zavzemati nova stališča, se je svet ZSJ po razpravi izrekel za predložena stališča. Zdravko Krvina je povedal, da mora sindikat to storiti glede na zvezni družbeni dogovor. Predsednik Sveta ZSJ Dušan Bogdanov-Senko pa je še dodal, da je to nujno, če naj bi sindikat deloval za uveljavljanje te zvezne listine. Menil je tudi, da moramo v vsakem samoupravnem okolju sprejeti lastne programe za reševanje stanovanjskih vprašanj, pri čemer je treba preučiti vse možne načine financiranja zidave stanovanj. Za malverzacije in neuveljavljanje sprejete politike pa je zahteval, da vsak delavski svet razčleni in ugotovi, ali so v tozdu kakšni pojavi ter razišče odgovornost zanje.

F.K.

Podatki, podatki

— Več kot polovico stanovanjskih površin smo sezidali po letu 1945. Imamo toliko stanovanj kot gospodinjstev.

— Zaradi preseljevanja prebivalstva v velikih mestih primanjkuje stanovanj, kmetijska območja pa ostajajo prazna.

— Od več kot 540.000 prosilcev za stanovanja je več kot polovica podnajemnikov.

— Kljub vedno manjši kupni moči smo s cenami za kvadratni meter stanovanj med najdražjimi v Evropi.

Sindikati in nočno delo žensk v lesarstvu

Bolje nekaj kot nič

Že mednarodne konvencije nas obvezujejo, da moramo ženske razbremeniti nočnega dela. To nalogo so si slovenski sindikati še posebej zapisali na svojem desetem kongresu in ROS delavcev gozdarstva in lesarstva se je resno lotil. Res pa se je znašel v škripcih, ker v procesni proizvodnji lesarstva zatrjujejo, da bi popolna ukinitev nočnega dela žensk »povzročila večje ekonomske motnje oziroma ovirala izvozna prizadevanja.«

Pred desetimi leti je v lesarstvu delalo ponoči 468 žensk. To število je padalo do leta 1976, ko jih je bilo v nočni izmeni le še 141. Tedaj se začne stalna rast do lanskih 628.

Če sindikat že ni uspel zajeziti tega brez dvoma neljubega pojava, pa je skrbel, da so vse organizacije združenega dela, kjer ženske morajo delati ponoči, spoštovale 119. člen zakona o delovnih razmerjih. Z njim smo namreč uzakonili pravico do posebnega varstva v nočni izmeni. Velja kajpak za vse delavce, ker nočno delo gotovo tudi moškim ne koristi.

Trinajst lesarskih organizacij, ki ne zmorejo brez nočnega dela žensk, navaja predvsem tele vzroke: doseganje načrtov, večji del izvoznih, odprava ozkih grl v proizvodnji, potrebe po neprekinjenem proizvodnem procesu, pomanjkanje moških za posamezna dela (v lesarstvu je skorajda polovica vseh zaposlenih žensk)...

Ženske se nočnega dela niti ne branijo. Čudno, toda le na prvi pogled. Takšno delo je namreč bolje plačano in menda ne kaže razpredati, kako se dandanašnji gibljeta tako osebni kot družbeni standard. Žalostno, toda delavke pravijo, da bi bila brez nočnega dela ogrožena njihova gmotna in socialna varnost.

Torej drži, kar smo zapisali o škripcih, v katerih je sindikat. Precej nehvaležna vloga, ko ti vodstvo žuga z »ogroženimi izvoznimi prizadevanji«, delavke te gledajo postrani zaradi »ogrožene varnosti« ti pa, kot sindikalni delavec, se moraš boriti za »objektivni interes delavskega razreda«. Ta interes nočno delo pač ni! Kratkoročne rešitve so krepko sprte s cilji sindikata, ki naj bi zagotavljal dobre, zdrave delovne in življenjske razmere.

Edina svetla točka pri tem je, da nočnega dela ne sme biti brez soglasja sindikata. Paradoks? Že res, toda sindikat, prisiljen v neljubo vlogo, ima vsaj možnost zagotoviti, da za vse ponoči zaposlene delavke uredijo prevoz, varstvo otrok, primerne zdravstvene ukrepe, topli obrok, nadomestilo osebnega dohodka — in soglasje vsake delavke, da je res voljna delati v nočni izmeni. »Bolje išta nego ništa« pravi pregovor bratskega naroda.

Ciril Brajer

Predsednik republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Marjan Orožen je s sodelavci 5. marca obiskal Ljubljansko banko — Združeno banko. V pogovoru so predsedniki osnovnih organizacij ZS in konference sindikalnih organizacij seznanili predsednika RS ZSS s svojim delom ter z nekaterimi aktualnimi vprašanji samoupravnih odnosov ter svobodne menjave dela v delovni skupnosti. Govor je bil tudi o nekaterih težavah delegatskega sistema v LB — Združeni banki ter o samoupravni preobrazbi v bančnem sistemu, vključno s spremembami zakona, kjer je bila poudarjena vloga subjektivnih sil pri uveljavljanju preobrazbe.

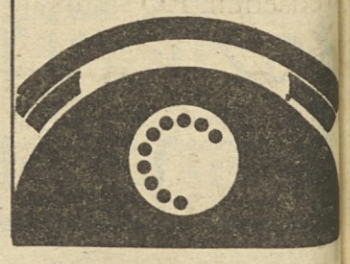

KLIČEMO

Novo mesto (068) 24-889

Na zvezi je Čedomir Negovanović, predsednik koordinacijskega odbora OOS sozda IMV

— Potem ko je Levičnik zapustil IMV, so se v vaši tovarni zvrstile že tri sanacijske ekipe. Zdaj je novomeška občinska skupščina imenovala še četrto. Kaj od nje pričakujete delavci?

»Predvsem delo in primerne osebne dohodke. Kajpak nam je jasno, da nam to lahko zagotavlja samo donosni proizvodni program.«

— So očitki, da tega še zdaj ni zato, ker hočete v Novem mestu po vsej sili izdelovati osebne avtomobile.

»Tole bi rekel: delavcem je vseeno, kaj delamo. Za nas je pomembno, da si z delom lahko zagotovimo socialno varnost. Vendarle bi v tem času, ki ga omenjate, nekaj le lahko spoznali, in sicer: na naših stiskalnicah in drugih strojih ne moremo izdelovati zobotrebcev. S to opremo lahko izdelujemo le avtomobilske dele.«

— Bo torej tudi ta novi sanacijski program predvideval proizvodnjo osebnih avtomobilov?

»To je za zdaj težko reči.«

— Kaj pa pravi novo vodstvo?

»Za zdaj še nič, saj se je komajda utegnilo predstaviti. Res pa je, da bo moralo le-to kmalu priti na dan s konceptom sanacije. Leto dni je namreč kratek čas in novo vodstvo ima tudi precej drugih nalog.«

— Pa delavci verjamete v to novo vodstvo?

»Kaj pa nam preostane drugega. Prepričani smo, da ta ekipa vidi izhod iz težav. Mislim, da če ga ne bi, potem sploh ne bi prišla v Novo mesto. Upamo lahko le, da se bodo stvari tudi za nas končno obrnile na bolje. Hkrati pa se zavedamo, da noben trenutek ni tako težak, da ne bi bil lahko še težji.«

— Ali to pomeni, da ste delavci IMV pripravljeni tudi na najhujše?

»Ne, hotel sem le reči, da smo delavci kljub obupu, ki se nas loteva, še vedno pripravljeni storiti vse, da bi se v tem četrtem poskusu nekako le zvlekli. Da je verjeti tej obljubi, smo v IMV doslej že dokazali, kar lahko potrdijo prav vsa dosedanja vodstva. Doslej so namreč še vsi ugotovili, da smo v IMV dobri delavci.«

— Toda to očitno ni dovolj?

»Ni, primanjkuje nam pameti, se pravi tiste prvine, ki bi nas iz sedanje ekstenzivnosti lahko potegnila v intenzivni razvoj. Zato je ena naših prvih nalog ustaviti beg možganov iz naše tovarne, kar je nujno, če hočemo ohraniti upanje.«

— Ali se spomnite, ko so v IMV inženirji, ki se niso strinjali z avtokratskim vodenjem tovarne, dobili knjižice kar pri vratarju?

»Žal, se. Danes nas prav to tepe. Prepričan sem, da se kaj takega ne more več ponoviti.«

Ivo Kuljaj

7 DNI V SINDIKATIH

Predsednik RO sindikata prometa in zvez o letni seji

Še zmeraj delamo preveč forumsko

V preteklem tednu je imel letno sejo republiški odbor sindikata delavcev prometa in zvez Slovenije. V središču razprave je bil družbenoekonomski položaj te dejavnosti. V mnogih listinah je zapisano, da je ta dejavnost posebnega družbenega pomena, če pa pogledamo njene kazalce o akumulaciji, doseženi ravni osebnih dohodkov in izpolnjevanje razvojnih ciljev v minulem srednjeročnem obdobju, ko so ostali na pol poti, je takšno družbeno obravnavanje jalovo. V tej dejavnosti so precej odvisni od ukrepov ekonomske politike, od dovoljenj za dvig cen, ki v organizacije združenega dela navadno prihajajo z zamudo, in po drugi strani tudi drži, da je hitrejšemu razvoju v tej dejavnosti napoti tudi precej lokalizma, nepovezanosti v prometu in prešibka pripravljenost za dogovarjanje.

— Kaj pravite o tem?

Bojan Trkaj: Res je, da smo v mnogih družbenih listinah dali poseben pomen prometu in zvezam, priznali, da je ta dejavnost pomemben dejavnik v dolgoročnem stabilizacijskem ravnanju in da je zato treba vso pozornost nameniti posodabljanju v prometu in zvezah. Toda dalje od zapisanih ciljev razvoja pravzaprav nismo prišli. Zaostajamo predvsem pri izpolnjevanju razvojnih programov. Tako je bila železnica v preteklem srednjeročnem obdobju prisiljena skrčiti naložbe od 21 na 14 milijard dinarjev in še tako skrčen program so v resnici izpolnili le 59-odstotno. Naložbe so pod ravnijo enostavne reprodukcije, kritično pa zaostajamo predvsem pri obnovi in posodabljanju infrastrukture in vlaganj v integralni transport. Cestno gospodarstvo je srednjeročne načrte izpolnilo pri vzdrževanju 74,7-odstotno, posodabljanju 12-odstotno, novogradnjah do 60-odstotno in obnovitvah 54-odstotno. V PTT so uspeli uresničiti 60-odstotno naložbene cilje, v telefoniji pa le 30-odstotno; v Luki Koper 72-odstotno, v letališki dejavnosti 60-odstotno...«

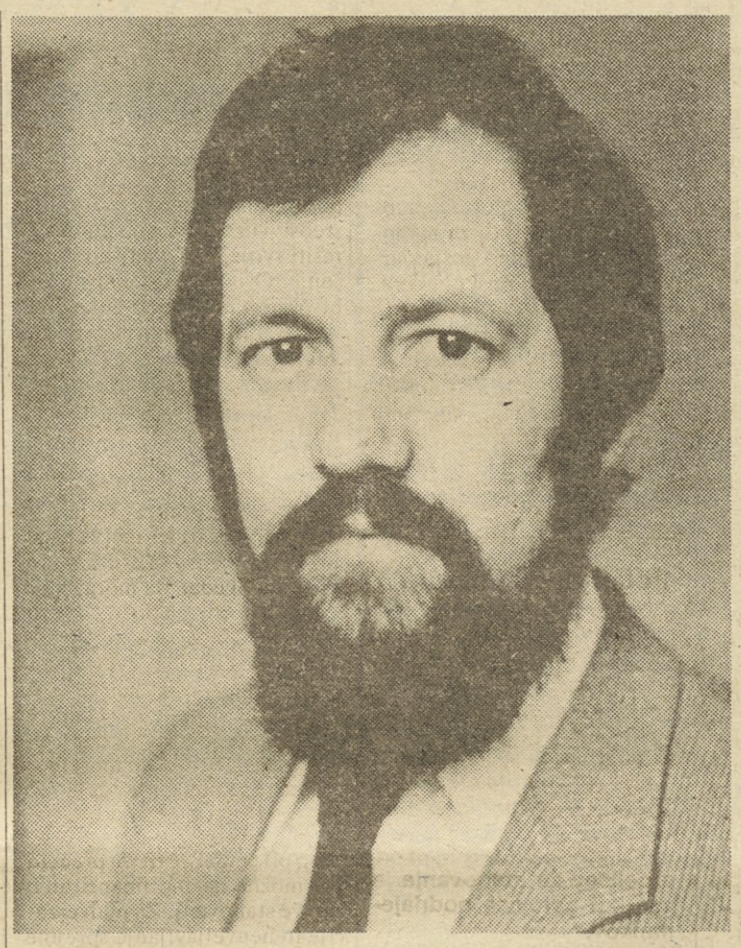

— Kaj so rekli člani republiškega odbora ob teh podatkih?

Bojan Trkaj: »Te podatke poznajo; vsak dan se srečujejo z njimi v delovnih organizacijah. Gre za nemoč in morda tudi nekakšno razočaranje nad tem, kar se dogaja. Zato so na seji v glavnem vsi govorili o težavah v svoji dejavnosti. V mnogih dokumentih smo prav tako zapisali, da bodo cene v prometu rasle nekolikanj hitreje kot drugod, vendar pa se to niti slučajno ni zgodilo in so zdaj pod predvidevanji. Vpliv države na tem področju je zelo velik, delovne organizacije so v podrejenem položaju v primerjavi z drugimi in vse to se kajpak odraža tudi v slabšem ekonomskem položaju delavcev, v njihovih povprečno nižjih osebnih dohodkih, v zaostajanju v razvoju.«

— Očitno pa je, da v prometu in zvezah niste storili dovolj, kar potrjuje tudi akcijski program o uresničevanju skladnega razvoja in delitve dela. Stare, a še kako potrebne naloge so v njem zapisane!?

Bojan Trkaj: »Letošnji akcijski program je nekolikanj drugačen od prejšnjih. Videli ste, da je v njem 35 zelo konkretnih nalog, pri njihovem izpolnjevanju pa sodelujeta poleg republiškega odbora sindikata delavnosti še republiški komite za promet in zveze in splošno združenje. Točno je zapisano, kaj je treba spremeniti in kako razdeliti delo, določeni so nosilci nalog in tudi roki. Nekaj nalog je seveda takšnih, ki bodo trajale dalj časa, saj že sam naslov govori o zahtevni in zapleteni problematiki, ki jo moramo urediti.«

— Toda pri tem ne smemo mimo razprave o samoupravni preobrazbi v železniškem in PTT sistemu. Gre za zahteve po večji centralizaciji odločanja na zvezni ravni, v okviru skupnosti jugoslovanskih železnic in skupnosti PTT.

Bojan Trkaj: »Gradivo, ki je bilo doslej v javni razpravi o teh vprašanjih, je sporno, in moram reči, da tudi po javni razpravi stališča niso poenotena. V Sloveniji in Hrvaški imamo podobna stališča, smo za enotnost tehnično-tehnološkega sistema, vendar pa ne moremo pristati na to, da bi centralizirali odločanje o bistvenih vprašanjih razvoja obeh sistemov v nekakšni zvezni skupnosti ali zvezni direkciji. To bi pomenilo velik korak nazaj v samoupravnem odločanju, predvsem pa bi besedo uporabnikov popolnoma razveljavili, nobenega vpliva ne bi imeli na naložbe. Ne vem, kako bo v prihodnje, kajti tudi v zveznem odboru sindikata prometa in zvez nimamo enotnega mnenja o tem.«

— V svojem uvodu na seji ste bili kritični tudi do dela sindikalnih organov v naši republiki!

Bojan Trkaj: »V republiškem odboru se trudimo, da bi bili na tekočem z dogajanji v posameznih organizacijah združenega dela in v sindikalnih organizacijah. Nismo zadovoljni z delom vseh občinskih odborov, premalo življenja prihaja v republiški odbor, tega, kar se res dogaja v sindikalnih organizacijah. Uvedli smo sicer prakso, da predsedniki koordinacijskih odborov na vsaki seji izvršnega odbora poročajo na kratko o tem, vendar pa še zmeraj ni dovolj. Zato gre marsikateri dogodek tudi mimo nas, na srečo pa jih je vse manj, in lahko bi rekel, da imamo v zadnjem času tudi v naši dejavnosti manj izraženih nezadovoljstev kot v preteklosti. Seveda pa to ne bi smelo biti potuha za samozadovoljstvo, saj mislim, da v republiškem odboru še zmeraj preveč forumsko delamo.«

M. H.

Poziv predsedstva RS ZSS

Krvodajalstvo in nekatere naloge sindikatov

Vsako leto mora v Sloveniji priti na odvzem krvi 112.000 krvodajalcev, da bi zadostili potrebam bolnišnic po krvi. To število se iz leta v leto bistveno ne povečuje, ker sodobnejša predelava in enotnejša odvzemna doza zagotavljata kakovostno in količinsko boljšo oskrbo s krvjo. To pomeni, da vsako dozo krvi uporabimo lahko za več terapevtskih namenov. Količina zbrane krvi pa se povečuje približno za 3 % letno. S skoraj šestimi odstotki krvodajalcev se Slovenija uvršča v evropski vrh.

Treba pa je upoštevati, da čedalje zahtevnejši zdravstveni posegi zahtevajo tudi več krvi, tako da je potrebno po organizacijski in strokovni plati storiti vse, da v prihodnje ne bi primanjkovalo krvi. Poleg letne je pomembna tudi dnevna in tedenska dinamika odvzemov. Zaradi enakomerno razporejenih potreb morajo biti tudi odvzemi razporejeni čimbolj enakomerno. To pa pomeni samo v centralni transfuzijski ustanovi 250-300 odvzemov dnevno in okoli 1.200 na teden.

Za zdaj ni mogoče trditi, da so gospodarska gibanja v sedanjem obdobju povzročila tudi zmanjšanje števila krvodajalcev. Prav gotovo pa bo treba več propagandno organizacijskih prijemov sindikalnih organizacij in Rdečega križa, da se število krvodajalcev ne bi zmanjšalo. Poleg prvin solidarnosti in humanosti krvodajalstva je treba upoštevati, da bi imelo pomanjkanje krvi za posledico tudi kvarne zdravstvene in ekonomske učinke. Samooskrba s krvjo kot zdravilom hkrati pomeni ogromno zmanjšanje sicer potrebnih deviznih sredstev za uvoz krvnih derivatov oziroma krvnih sestavin.

Predsedstvo RS ZSS poziva vse OOZS, da v svojih okoljih spodbudijo in obveščajo članstvo, da se udeležuje teh humanitarnih akcij, kajti pomoč sočloveku in zdravje sta največji vrednoti človeka.

Osnovne sindikalne organizacije naj bodo pobudniki, da se v samoupravnih splošnih aktih ozdov opredeli enodnevna odsotnost krvodajalca v času dajanja krvi ter tako nadomestilo osebnega dohodka, kot bi ga dobil na delu.

Po odvzemu krvi naj delavec-krvodajalec z medicinskega in organizacijskega vidika ne bi nadaljeval dela.

Kljub prizadevanjem v ozdih za nagrajevanje po delu se ponekod dogaja, da so krvodajalci prikrajšani za razne oblike stimulativnega nagrajevanja. Stališče sindikatov je, da enodnevna plačana odsotnost v zvezi z dajanjem krvi ne sme biti na škodo krvodajalca.

Krvodajalske akcije v času stabilizacije ne smejo povzročati zastojev dela tehnoloških enot. To je mogoče storiti z izbiro primernega časa za krvodajalske akcije, s predhodnimi razporeditvami delavcev na dan, ko je krvodajalska akcija, s približevanjem odvzemnih mest ozdom (odvzemi v ozdih), s skrajševanjem odvzemnih časov in z drugimi metodami. Samotrna organizacija krvodajalstva mora omogočati, da bodo stroške za izgubljeni delovni čas lahko solidarnostno nosili ozdi sami, tako da enodnevna plačana odsotnost ne gre na škodo krvodajalca. Stroškov za nadomestilo izgubljenega dne pri dajanju krvi pa ne bi bilo smotrno prenašati v zdravstvene skupnosti.

Za kritje nekaterih posebnih medicinskih potreb po posebnih vrstah krvi oziroma krvnih sestavin je včasih potrebna tudi večkratna odsotnost nekaterih delavcev — krvodajalcev med letom. Primeri niso množični, ti krvodajalci pa praktično nenadomestljivi. Za to pa je potrebno dobro organizirano dogovarjanje z ozdi za morebitno večdnevno plačano odsotnost teh krvodajalcev. Pri tem je treba poudariti, da če jim ozd povrne nadomestilo osebnega dohodka, ne dobijo nobenih drugih denarnih nadomestil za izgubljeni čas oziroma dajanje krvi.

Od četrtka do četrtka

Letna seja občinskega sindikalnega sveta Koper, ki je bila v torek, 5. marca, je bila zadnja izmed obalno-kraških občinskih sindikalnih svetov.

Koper

Razpravljalci na letni seji so bili do delovnega poročila občinskega sveta precej kritični. Govorili so o nemoči sindikata pri oblikovanju cen, tudi izdelkov v lastni delovni organizaciji. Še manj pa lahko vplivajo na cene, ki so splošno družbenega pomena, kot so elektrika, prevozi, prehrana itn. Ugotavljali so tudi, da je delo sindikata preveč kampanjsko in da zato trpi izpopolnjevanje dolgoročnih programov. Kot povsod na letnih sejah so tudi v Kopru razpravljali o neučinkovitosti delegatskega sistema, še posebej o pogostih nesklepčnostih skupščin samoupravnih interesnih skupnosti. Pri sedanjem predlogu o razbremenitvi skupščin na posamezne izvršne odbore so se spomnili na akcijo pred petimi leti, ki je ukinjala pristojnosti teh odborov. Seveda niso mogli tudi mimo gradnje nove ceste, in bili mnenja, da je južni krak zaradi turizma in Luke Koper zanje življenjskega pomena, vse predloge pa naj bi podprli z dokazi o interesih republike.

Tudi o gospodarstvu so govorili, kjer pa razen nekaterih redkih izjem (Droga, tozd Vina in SGP Stavbenik) nimajo posebnih gospodarskih težav. Tomos, Luka, Lama, TKG pa so svoj položaj v primerjavi s prejšnjimi leti bistveno izboljšali.

Na seji so nekateri celo predlagali, naj bi večje delovne — organizacije imele poklicne sindikalne funkcionarje, saj je delo le-teh tako široko in zahtevno, da ga poleg rednega dela ne morejo dobro opravljati. Utemeljenih ugovorov na ta predlog ni bilo.

Izola

Tudi na letni seji občinskega sindikalnega sveta v Izoli so ugodno ocenili rezultate gospodarjenja, saj v njihovi občini razen tozda Riba niso imeli rdečih številk. Ugotavljali so, da je uspešno gospodarjenje rezultat boljšega dela, večje proizvodnje in višje storilnosti, ne pa nenehno dvigovanje cen. Njihova industrija (Delamaris, Argo, Riba, 2. oktober, Oprema, še posebej pa Mehanotehnika) je pretežno usmerjena v izvoz.

V razpravi so kritično ocenili delo občinskega sindikalnega sveta, njegovih organov in komisij, še posebej na področju pridobivanja in delitve osebnih dohodkov. Precej delovnih organizacij nima urejenega nagrajevanja po rezultatih dela, ampak le po povprečni vrednosti točke vse delovne organizacije. Sklenili so, da bodo temu namenili v prihodnje večjo pozornost, in ugotovili, da v večini delovnih organizacij že prilagajajo svoje interne akte sprejetim samoupravnim sporazumom. Sklenili so tudi, da morajo posebno pozornost posvetiti zdravstvu in prosveti. O usmerjenem izobraževanju pa so kritično ugotovili, da ne opravlja dobro svoje naloge.

Sežana

Največ kritičnih pripomb so na letni seji v Sežani imeli na pravico upravljanja delavcev z ustvarjenimi sredstvi. Ugotovili so, da le z 1,5 odstotka dohodka lahko delavci dejansko razpolagajo. Ta ugotovitev se je vlekla skoraj skozi vse razprave. Posebno pozornost so posvetili sivim cenam, na katere pa ne tako ne drugače ne morejo vplivati. Kljub težavnim gospodarskim razmeram so njihove delovne organizacije dokaj uspešno poslovale, razen trgovine, in to le tiste z živili. Pritoževali so se, posebno v tekstilni industriji, nad počasnimi birokratskimi postopki. Najmanj leto dni traja, da dobijo dovoljenje za uvoz nove tehnologije, medtem pa je ta že zastarela. Tudi o Iskri-Elektroakustiki so precej govorili, saj je kljub 100-odstotno odpisanim osnovnim sredstvom povečala proizvodnjo kar za 90 odstotkov. Ukinjajo proizvodnjo radijskih sprejemnikov in prek proizvodnje transformatorjev prehajajo na izdelovanje ojačevalnih naprav, po katerih je že zdaj v tujini veliko povpraševanje.

Piran

Letna seja občinskega sindikalnega sveta Piran je potekala v dokaj optimističnem ozračju. Ugotovili so namreč, da v njihovi občini realni osebni dohodek ne pada, ampak se je v preteklem letu celo povečal za 1,6 odstotka, kar v povprečju pomeni nekaj nad 30 tisoč dinarjev. To pa zaradi izvoza, ki se mu pravi turizem. Lani so namreč povečali nočitve tujih gostov za dobro četrtino. Seveda jim je pri tako dobrih rezultatih »pomagal« tudi padec dinarja.

Kljub temu pa so ugotavljali, da imajo, posebej v gostinstvu, težave z neustreznim kadrom in da brez posebne stimulacije in spodbude ne bodo dobili boljšega kadra. Tudi za usposabljanje sindikalnih aktivistov bodo v letošnjem letu storili več, tako z občinsko politično šolo, raznimi seminarji za predsednike, člane izvršnih odborov, delavske svete in druge. To pa zato, ker ugotavljajo, da so naloge vse zahtevnejše, usposobljenost delavcev pa majhna.

Andrej Agnič

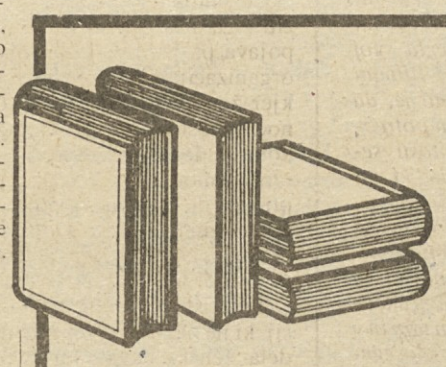

Obiščite knjigarno Delavska enotnost Tavčarjeva ulica 5

PO SLEDEH DOGOVARJANJA

Bo v zadnji letošnji noči odbilo tudi izmozgavanju rudarjev?

V jami temnijo jasni sindikalni cilji

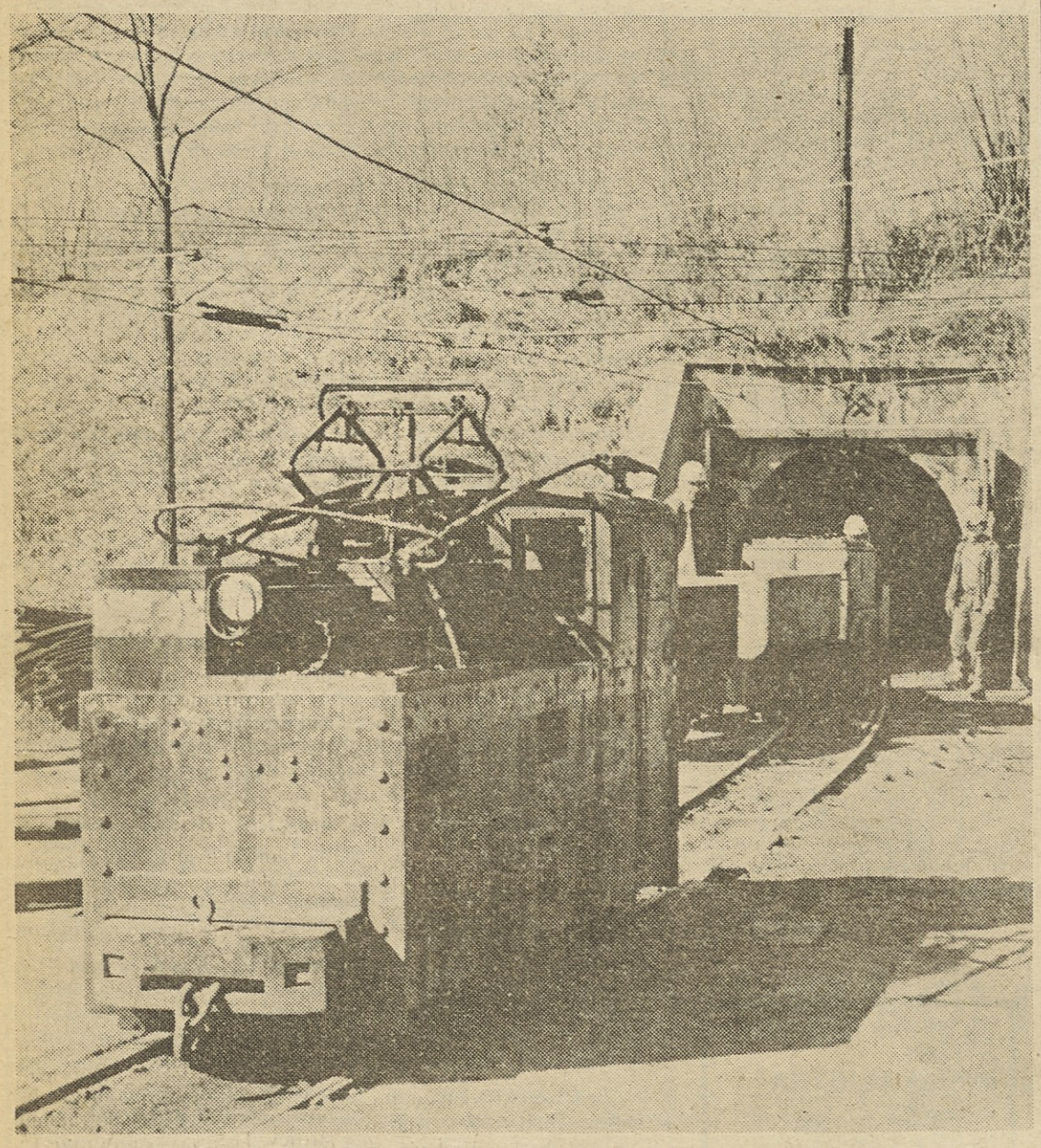

»Delovni človek ima pravico na pogoje dela, ki zagotavljajo njegovo fizično in moralno integriteto in varnost,« tako vsaj piše v ustavi SFRJ. Sistem socialističnega samoupravljanja si je za temeljno nalogo zadal osvobajanje dela in vsestransko humanizacijo dela in življenja — kar vse smo lepo in podrobno opredeljevali v zakonu o združenem delu, v posebnih zakonih, samoupravnih splošnih aktih...

Del vseh teh prizadevanj je tudi stališče, ki so ga slovenski sindikati zavzeli na svojem desetem kongresu: »... za tako urejanje in razporejanje delovnega in obratovalnega časa, ki bo zagotavljalo učinkovitejšo in smotrnejšo izrabo delovnih in proizvodnih zmogljivosti.«

Sindikati so to še posebej povezali s prizadevanji za humanejše delovne in življenjske razmere delavcev. Skrajševanje delovnega časa ob hkratnem podaljševanju obratovalnega naj bi zmanjševalo nezaposlenost, dvigalo storilnost, proizvodnjo — v bolj človeka vrednih delovnih razmerah in z zaslužki, s katerimi bo delavec že v rednem delovnem času sebi in svoji družini lahko nudil socialno varnost.

Cilje sindikatov lahko torej prav na kratko strnemo — večja storilnost v boljših delovnih in življenjskih razmerah, humanizacija dela, polna in produktivna zaposlenost, manjši stroški na enoto proizvoda.

Zakon tako, dogovor drugače

Vse to se kajpak prav lepo bere. Poglejmo pa, kakšen je v te bleščeče okvire postavljen konkreten primer. Za rudarje namreč že vrsto let sprejemamo družbeni dogovor, ki je sprt s 148. členom Zakona o združenem delu.

Zakon — Delovni čas delavcev v tozdu je omejen na največ 42 ur v tednu.

Dogovor — Delovni teden rudarjev traja 48 ur.

Okoliščine, v katerih je do takšnega družbenega dogovora prišlo, poznamo. Energetska kriza, potrebe po domačem energetskem viru premogu, pomanjkanje denarja za mehanizíranje jam. Ni ostalo drugega, kot da rudarji bolj poprimejo.

Podpisniki družbenega dogovora so se gotovo zavedali, da je to le začasna rešitev, sila sporna za sistem, kot je naš. **Sprejeli so obveznost, da vsako leto poročajo, kako izboljšati razmere, kako zagotoviti dovolj premoga in hkrati preprečiti izčrpavanje rudarjev. Žal te »obveznosti« že od leta 1979 nihče ne izpolnjuje.**

To je bilo moč slišati tudi na nedavnem sestanku v RS ZSS, ki so se ga med drugimi udeležili predstavniki slovenskih rudarjev in železarjev. Vsekakor pomembno srečanje, saj bo z zadnjim letošnjim dnem družbeni dogovor prenehal veljati. Ga bomo podaljšali? Bo usahnil in bodo rudarji kljub temu garali čez vse meje (brez dogovora dodatni delovni dnevi ne gredo v pokojninsko osnovo!)? Bomo vendarle našli rešitev, da bo premoga dovolj, rudarji pa bodo delali normalno — in normalno zaslužili?

Rezanje vršičkov

Žal morajo vprašaji ostati. Čeprav bo konec leta (in dogovora) kaj brž tu, odgovori še vise v zraku.

Ko marsikje razmišljajo o manj kot 42-urnem tednu, rudarji še opozarjajo, da z manj kot 48 urami proizvodnih načrtov ne morejo izpolniti. Vsaj v razmerah, kot so zdajšnje, ne. Slone namreč na fizičnem delu, ker ni sredstev niti za vzdrževanje njihove zelo obrabljene opreme, kaj šele za novo.

Človeku pa gredo lasje pokonci, ko bere glasilo velenjskih premogarjev. Januarja so imeli 26 delovnih dni. Rednih je 22, delali pa so tudi v dveh načrtovanih »rdečih sobotah« in imeli še dva izredna delavnika. Ker je zmrznila deponija, so morali naravnost iz jame pošiljati premog v šoštanjsko termoelektrarno.

Ko vzameš v roke koledar in računaš januarske dneve, vidiš, da so imeli rudarji ves mesec le dva prosta dneva in še ta ločena. Tudi v kratkem februarju so imeli 23 delavnikov.

Menda je vsakomur jasno, kaj takšne preobremenitve v nekaj letih naredijo iz človeka. V velenjskih premogovnikih je mesečna odsotnost z dela marsikdaj večja od 26 odstotkov, veliko je delovnih invalidov. Ko so se sindikalni delavci pogovarjali v tovarnah z lažjimi delovnimi razmerami (TAM, Strojna, Zlatorog, Konus in druge), so povsod slišali:

»Če delavci nimajo v tednu dveh dni počitka zapored, so zgarani, storilnost pade, nesreč je več...« Kaj šele rudarji! Saj drži, da lepo zaslužijo, da je zaslužek v soboto in nedeljo bistveno večji. To pa pomeni, da prav te dni, ko vsi počivamo, rudarji še toliko bolj garajo. Navajeni na dobre plače, ki pogosto presežejo 100 tisočakov, pozabljajo na posledice.

Komisija za delovne in življenjske razmere pri ROS delavcev energetike res dela, kot se spodobi. Med velike uspehe nienega dela šteje ugodnejša bonifikacija, uskladitev pokojnin, urejenejše področje invalidnosti... Toda to je vse premalo, to je le rezanje vršičkov nevarnega plevela.

Cincanja mora biti konec

Madžari, denimo, se sila čudijo naši »instituciji beneficirane delovne dobe«. Odkimavajo, da to ni nobena rešitev, in povedo, da traja delovni dan njihovih livarjev 4 (!) ure. Le tako da delavci ne gredo v pokoj do konca izžeti, če ne celo invalidi.

Vrnimo se v jame. Tudi v njih namreč prav dobro vedo, da tako ne gre več naprej. Že nekaj časa imajo v predalih elaborate, kako skrajšati delovni čas rudarjev in podaljšati obratovalnega rudnikov. Zakaj v predalih? Ker pravijo, da gre za zamotane zadevščine. Za »staro navado, ki je knapu dvakrat železna srajca«, za strah pred manjšim zaslužkom, za precejšnjo rast števila zaposlenih, ki jih doma ni moč več najti. Če pridejo od drugod, pa to pomeni nova stanovanja, pritisk na že zdaj prenapolnjene šole, na zdravstvo, infrastrukturo nasploh... Celo nočno delo žensk omenjajo, saj bi morale kuharice skrbeti, da bi nočne izmene dobivale v jame pravšnjo hrano.

Lahko verjamemo, da gre za resne težave. Ne smemo pa verjeti, da so nepremostljive. Niti ekonomski niti tehnološki niti zaslužkarski in sploh nobeni motivi ne smejo stati na poti do pravega cilja.

Do delavca, človeka, ki bo delal v zdravih, človečnih razmerah, delal za pošten zaslužek, zdrav in zadovoljen, ki bo lahko polno užil svoj prosti čas in tudi pokoj.

Ciril Brajer

Sozd Gorenje je lani dobro gospodarilo, toda neizpolnjene sanacijske naloge ogrožajo razvoj

Pol na suhem, pol (še) v vodi

Čeprav v sozdu Gorenje lani niso izpolnili vseh sanacijskih ukrepov, je moč lanske dosežke vendarle oceniti pozitivno. Dokazujejo, da sanacijska prizadevanja, ki so se začela v drugi polovici leta 1983, niso bila slabo zastavljena in da so se lani samo še utrdila. Za lansko gospodarjenje Gorenja je značilno natančnejše izpolnjevanje planskih nalog — večino so opravili v celoti, marsikatero pa tudi v večjem obsegu, kot je predvideval gospodarski načrt. Ob tem so uspešno izpeljali delno reorganizacijo v sozdu, se kadrovsko okrepili, povečali učinkovitost samoupravnih organov. Seveda velja ob tem pripomniti, da so gospodarske načrte dosegli tudi ob precejšnji pomoči družbe, pa čeprav le-ta ni bila tolikšna, kot so si v Gorenju želeli.

Tako je lansko leto ocenil predsednik KPO sozda Gorenja Herman Rigelnik. V številkah iz zaključnega računa pa je lansko poslovno leto videti takole: sozd je dosegel 98,5 milijarde celotnega prihodka (86 odstotkov več kot leto prej in 11 odstotkov nad načrtom). Stroški poslovanja so žal rasli tako hitro kot dohodek, »samo« za 10 odstotkov nad načrtovanim, je pa zato več kakor dvakrat večji kot v izgubarskem letu 1983 (dosegel je vrednost skoraj 19,5 milijarde dinarjev). Zaradi tako uspešnega gospodarjenja so v Gorenju lani lahko precej več kakor prejšnja leta namenili za sklade: čeprav so se lani osebni dohodki precej izboljšali, je njihov delež v čistem dohodku »padel« na približno dve tretjini, ustrezno temu pa je več ostalo za sklade, zlasti za poslovni sklad.

Bitka je bila dobljena v proizvodnji, zlasti v velenjskem delu Gorenja, kjer se je proizvodnja povečala kar za 18 odstotkov, v posameznih tozdih pa še precej več. Dobljena je bila tudi z drugimi ukrepi, kot so povečanje produktivnosti, dober izvoz (Gorenje 44% izdelkov proda na tuje pod svojo blagovno znamko in je s 100 milijoni dolarjev drugi slovenski izvoznik), skrb za kakovost itd. Upoštevanja vredno dejstvo je, da je lani imela izgubo samo ena delovna organizacija, novoustanovljena Elektronika, široka potrošnja, ki vleče stari dolg iz Kortinga, medtem ko je leto prej imelo izgubo kar pet Gorenjevih DO.

Kajpak zaradi dobrih rezultatov v Gorenju ne mislijo, da so iz težav že splavali. Nasprotno — mislijo, da so nekatere neuresničene »zahteve« sanacijskega programa tako pomembne, da utegnejo ogroziti izpolnjevanje srednjeročnega načrta za sedanje obdobje. Za kaj gre? Herman Rigelnik takole razlaga težave, ki utegnejo pokvariti prihodnje gospodarske dosežke, oziroma jih kar onemogočiti: »Najprej je tu prekratek moratorij za vračanje sanacijskih kreditov. Elektronika — široka potrošnja v roku treh let ne bo uspela doseči rezultatov, ki bi omogočili vračati obresti za kredite — da o glavnici ne govorimo. Drug hud problem je obrestna mera. Gorenje je navsezadnje moralo pristati na gibljivo 36-odstotno obrestno mero. Ta pomeni v praksi, da v februarju obrestna mera ni bila več 30, ampak že 38-odstotna. Elektronika — široka potrošnja bi tako vsako leto morala vračati 900 milijonov dinarjev obresti in to predstavlja za Gorenje najhujši odmik od sanacijskega programa. Ne dosti manjša težava je preostali devizni dolg — 7 milijonov dolarjev, ki bo ves čas, dokler ne bo poravnan, ustvarjal negativne tečajne razlike.«

Če k temu dodamo, da je Gorenje zadnjih deset let bolj malo vlagalo v posodabljanje proizvodnje in da je zdaj ta finančni napor nujno potreben, smo menda o težavah, ki grozijo temu sozdu v naslednjih letih, povedali vse.

»Takole bi strnil naloge, ki nas čakajo v naslednjih letih, s tem da se jih lotimo takoj,« je sklenil pogovor Herman Rigelnik.

»Moramo se kadrovsko okrepiti in to ne samo v strokovnih, pač pa tudi v vodstvenih krogih. Potrebna nam je finančna konsolidacija in tretja naloga, ki je pred nami, je organizacijsko-informacijska konsolidacija. To je osnova za naš razvoj, v katerem smo si za letos zastavili večji obseg proizvodnje za dobrih 4 odstotkov, produktivnost za 4 in izvoz za 30 odstotkov izdelkov. Presežek iztržka od izvoza naših stroški uvoza moramo povečati od sedanjih 24 na 28 odstotkov. To pomeni, da bomo za naše izdelke dobili tudi ugodnejše cene.«

Boris Rugelj

VELIKA KNJIGA KRIŽANK
za razvedrilo, oddih, za preverjanje znanja
Delavska enotnost

★★★★★★★★★★
NOVO
UTRIP
časopis za rekreacijo, oddih in šport

Sprejem zaključnega računa v Učnih delavnicah

Po ukrepu družbenega varstva novi načrti

Po več kot polovici leta je v začetku februarja nehal veljati začasni ukrep družbenega varstva, ki ga je skupščina občine Ljubljana Bežigrad izglasovala za temeljno organizacijo združenega dela Učne delavnice Zavoda za usposabljanje slušno in govorno prizadetih 17. julija lani. Na zboru delavcev konec februarja so zaposleni enoglasno sprejeli poslovno poročilo za lansko leto, predlog za delitev ostanka dohodka ter odločitev o nakupu scenerja, novega stroja za reprodukcijo barvnih izvlečkov. Ker lanskega poslovnega leta niso zaključili z rdečimi številkami in spričo dejstva, da so delavci dobili novo, pomlajeno vodstvo, nov statut delovne organizacije ter med drugim spremenjen pravilnik o delovnih razmerjih, menijo, da so najhujši časi že za njimi.

Za začetek povejmo, da združuje delo v Učnih delavnicah 271 zaposlenih. Med njimi je 43 odstotkov invalidov, največ slušno prizadetih. Lani so izbile sodu dno nevzdržne razmere in slabosti v vodenju delovne organizacije ter neurejeni samoupravni odnosi, ki so se kopičili že leta. Nekdanji direktor ni dobil ponovne zaupnice kolektiva, delo je bilo slabo organizirano, stroji so stali, naročniki pa so se vsi povrsti jezili nad zamujenimi roki izdelave in slabo kakovostjo. Ureditev samoupravnih odnosov v kolektivu in zajezitev slabega poslovanja nikakor nista bili lahki nalogi na plečih začasnega organa družbenega varstva. »Vendar pa samo zamenjava vodstva tozda in podpora občinskih družbenopolitičnih organizacij in izvršnega sveta ne bi bili dovolj brez temeljite podpore vseh delavcev Učnih delavnic,« je poudaril na zboru delavcev Boris Burdych, nekdanji predsednik začasnega organa družbenega varstva. »Zato tudi od novega vodstva ne pričakujte čudežev, brez vašega sodelovanja ne bo šlo,« je še dodal. Ko je »prevajalka« prelevila njegovo pohvalo v gibe, razumljive tudi tistim, ki ne slišijo, je zadonel po delavnici obetajoč aplavz. Obetajoč zato, ker so delavci sklenili, da bodo letos manj delovnih ur zavrgli z neupravičenimi izostanki, bolezninami ter študijskimi dopusti, saj je lani marsikdo na ta način ubežal nevzdržnim razmeram na delovnem mestu. Zato je bilo več nadur, norme za izdelavo posameznih opravil pa so bile tako visoke, da jih trg enostavno ni priznal.

Prvi rezultati začasnega ukrepa družbenega varstva so bili očitni že v zadnjih mesecih lanskega leta, saj se je proizvodnja v primerjavi z začetkom in prvo polovico leta povečala za polovico. Lani so ustvarili 355 milijonov dinarjev celotnega prihodka. To je 38 odstotkov več kot leta 1983 in 6 odstotkov pod načrti. Ta podatek pa zbledi ob dejstvu, da so se lani stroški poslovanja povečali za 48 odstotkov, za osebne dohodke delavcev, ki so dosegli lani v povprečju nekaj več kot 25 tisočakov, pa so izplačali 34 odstotkov več denarja kot prejšnje leto. Če ne bi zabeležili 122.652 neučinkovitih delovnih ur, 17.574 neefektivnih strojnih ur in reklamacij, za katere so izplačali skoraj enomesečni zaslužek, ter več kot 6.600 ur nadurnega dela, bi bili rezultati prav gotovo boljši.

Veliko si v Učnih delavnicah obetajo od novega stroja za izdelavo barvnih izvlečkov. Kot nam je povedal novi direktor Učnih delavnic Igor Vidmar, ga bodo po ugodni ceni uvozili iz Zvezne republike Nemčije skupaj s ČGP Delo, tozdom Grafična priprava. Učne delavnice bodo za stroj prispevale 40 odstotkov denarja, ostanek pa ČGP Delo. V enakem razmerju bodo stroj tudi uporabljali. Pet let bo stroj stal v Delovem tozdu. Po petih letih pa bo prešel povsem v last Učnih delavnic, ki ga bodo namestile v takrat že novih prostorih. Na Vojkovi ulici za Bežigradom, tik ob Centru za rehabilitacijo sluha in govora, ki je prav tako kot Učne delavnice tozd Zavoda za usposabljanje slušno in govorno prizadetih, nameravajo sezidati nove prostore z 12.000 kvadratnimi metri proizvodnih površin ter razširiti svojo grafično, galanterijsko in šiviljsko dejavnost. Prav zato si želijo, da bi bilo tudi njihovo sodelovanje s tem Centrom boljše, kot je. Njihovo delo lani ni bilo usklajeno, saj so dobili na usposabljanje iz Centra enega samega delavca, vsi ostali invalidi pa so se v Učnih delavnicah zaposlili od drugod.

Nova organizacija dela, ki je razdelila proizvodni proces na 5 obratov (visokega tiska, offset tiska, knjigovezniče, galanterije in šivalnice) ter novi sistem delitve dohodka in osebnega dohodka, po katerem je višina osebnega dohodka odvisna od dosežkov v posameznih oddelkih in vse temeljne organizacije, nudita dobro podlago za nagrajevanje po delu, s tem pa tudi za ureditev skaljenih medsebojnih odnosov. Čas bo pokazal, če imajo prav.

Vida Petrovčič

Lansko gospodarjenje v Gorenju Metalplast Ruše

Pomembni dosežki pri zmanjševanju zastojev v proizvodnji

Delavci Gorenja Metalplast, Industrijskega podjetja Ruše, so opravili vse za leto 1984 dogovorjene naloge: 314 zaposlenih je predelalo 1.442 ton plastičnih granulatov, dosegli so skoraj 544 milijonov dinarjev celotnega prihodka, v primerjavi z letom 1983 pa so povečali dohodek, čisti dohodek in akumulacijo za več kot polovico. Prozvodnjo so, v primerjavi z letom 1983, povečali kar za 35 % (lanske obveznosti so presegli za četrtino), z izvozom pa so ustvarili skoraj 15 % celotnega prihodka. Povečali so proizvodnjo izdelkov sanitarnega programa oziroma programa za široko porabo, kooperacijska proizvodnja pa je bila na ravni leta 1983.

Izboljšana je oskrba z reprodukcijskim materialom, večja izkoriščenost strojev (v zadnjem letu so uspeli zmanjšati zastoje za desetino).

Pomembni so dosežki pri zmanjšanju zastojev, saj je 90 odstotkov strojev že odpisanih. Na zmanjšanje zastojev je vplivalo zavzetejše delo delavcev, ki skrbijo za vzdrževanje strojev in opreme. Hkrati z občutnim povečanjem proizvodnje in storilnosti (izraženo v izdelavnih urah) se je povečala tudi kakovost izdelkov, oziroma zmanjšal izmet. Lani je bilo, v primerjavi z letom 1983, tudi manj izostankov z dela, zlasti na račun zmanjšanja bolniških dopustov.

V zadnjem letu dni so v Gorenju Metalplast občutno povečali prodajo na tuje. Izvozili so za 80 milijonov dinarjev izdelkov. Posebej pomembno pa je, da so prvič ustvarili dovolj deviz za uvoz reprodukcijskega materiala. Sicer so v Zvezno republiko Nemčijo, Avstrijo in na Nizozemsko izvažali WC izplakovalnike, kopalniške garniture pa so prodajali v Sovjetsko zvezo. Zlasti so si prizadevali, da bi povečali prodajo na tržišča s konvertibilnimi valutami; takšna usmeritev ostaja vodilo tudi za naprej.

Na lanske rezultate gospodarjenja v Metalplastu so pomembno vplivali ukrepi za boljše gospodarjenje. V delovni organizaciji ugotavljajo, da bodo morali letos te skupno dogovorjene naloge in usmeritve še dosledneje izpolnjevati. Posebno pozornost bodo namenili posodobitvi proizvodnih zmogljivosti, kar je tesno povezano s prizadevanji za povečanje izvoza. Pripravili bodo prednostni program za obnovo oz. zamenjavo dotrajanih strojev. Tisti, ki obratujejo že 15 in več let, so glede tehnologije in gospodarnosti že zastareli.

Marijan Lipovšek

Kako ujeti korak v tehnološkem razvoju z razvitimi (4)

Izziv domači industriji

(Piše: Boris Rugelj)

V naslednjih petih letih bosta tudi pri nas robotizacija in informatizacija proizvodnih procesov začela svoj pohod. V to bo industrijo prisilil svetovni trg, konkurenca. Ekonomske osnove so torej dovolj čvrste, da se bodo posamezne delovne organizacije (v čedalje večjem številu in v čedalje večjem obsegu) same, ne glede na družbenopolitično in materialno podporo odločale za avtomatizacijo proizvodnje.« Tako nam je dejal dr. Uroš Stanič, vodja odseka za avtomatiko, biokibernetiko in robotiko na Inštitutu Jožef Stefan ter predsednik skupščine posebne raziskovalne skupnosti elektrokovinske industrije, v okviru katere je nastala posebna razvojna in raziskovalna enota za robotizacijo.

Njegovim besedam pravzprav že zdaj pritrjujejo posamične delovne organizacije, ki so v proizvodne procese vključile robote (Železarna Ravne, Iskra Trbovlje, Gorenje, Lipa Ajdovščina in še druge) in pa tiste DO, kjer so se v srednjeročnih razvojnih načrtih opredelili za tovrstno posodabljanje proizvodnih procesov. Pri tem pa seveda ne gre samo za uvajanje robotov v proizvodnjo, ampak tudi za to, da sodobna tehnologija prinese kaj dohodka. Robot, ki danes stane pri nas okoli 15 do 20 milijonov dinarjev (skupaj z ureditvijo delovnega mesta) in nadomesti povprečno dva delavca in pol tretjega, naj bi se izplačal in prinesel nekaj »dobička« najkasneje v treh letih. Toda komu?

»Vsepovsod se robotov kajpak ne bo izplačalo nameščati,« pravi Uroš Stanič. »Drago tehnologijo vpeljevati za zastarele in nekonkurenčne izdelke je tvegana poteza. Zato predvidevamo, da se bodo roboti pri nas pojavili predvsem na tako imenovanih ključnih izdelkih, s katerimi bi v izvozu tudi kaj zaslužili, ne pa za izdelke, ki jih prodajamo tujcem ‚za kakšen dolar'. V svetu se ob vpeljevanju sodobne tehnologije vedno pojavljajo tudi novi izdelki, s katerimi je moč na trgu povsem vnovčiti izdatke za novo tehnologijo. V svetu je danes takšno razmerje: tretjino izdelkov je moč izboljšati z novo tehnologijo. Tretjina je novih, razvitih iz prejšnjih izdelkov, tretjina pa je povsem novih izdelkov, ki jih je omogočila šele sodobna tehnologija.«

Pri nas za tretjo »kategorijo« izdelkov verjetno nimamo velikih možnosti, zato pa sta mogoči prvi dve, pod pogojem seveda, da se nam bo to tudi splačalo.

V Gorenju so že pred leti izračunali, da bi takoj lahko »zaposlili« 100 robotov. Toda vprašanje je, ali bodo v tem srednjeročnem obdobju ustvarili dovolj denarja, da bi projekt posodobitve, ki je zlasti v tovarni gospodinjske opreme nujno potreben (tudi zavoljo konkurence na svetovnem trgu, saj Gorenje izvaža več kot polovico svojih gospodinjskih pripomočkov, štedilnikov pa tri četrtine) tudi uresničili. Ker domača proizvodnja robotov še ne bo dovolj velika, bodo tudi v Gorenju morali kupiti nekaj robotov, toda eden stane tudi do 100.000 dolarjev (brez programa in ureditve delovnega mesta).

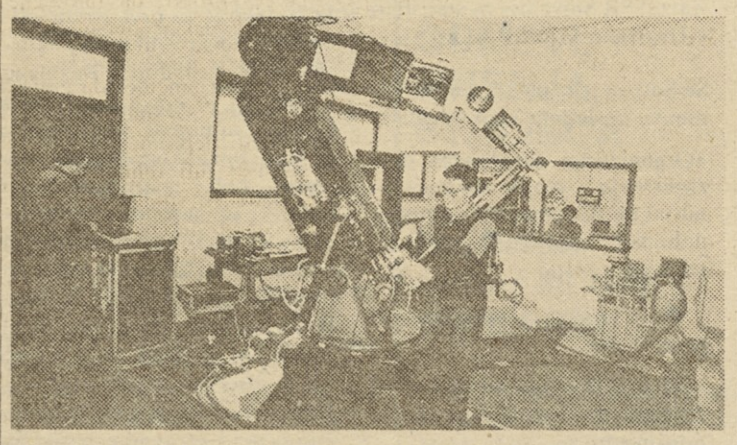

V robotskem laboratoriju Inštituta Jožef Stefan

Skratka, robotizacija je draga naložba, zato jo je treba uporabiti tam, kjer se bodo sredstva »oplemenitila«. V omenjenih stroških pa razvoj domačih robotov sploh ni zajet. Toda na vprašanje, ali je torej vredno doma razvijati prozvodnjo robotov (se pravi »železja«) namesto da bi jih kupovali in se jih naučili usposabljati za delo, dr. Stanič odločno odgovarja: »Ne smemo pozabiti, da poleg ostalih prednosti, ki jih trenutno ima domača proizvodnja pred uvozom zaradi naših gospodarskih težav in deviznih zadreg, le-ta pomaga tudi domači industriji, ki sodeluje pri izdelavi sestavnih delov, da naredi velik skok v kakovosti svojih izdelkov. Za robote je namreč dobro samo najboljše, s tem pa se domači industriji delov širše odpira tudi tuji trg.«

Zato je čudno, da posamezni veliki proizvajalci — tudi strojne opreme — pri nas za zdaj nekako zviška gledajo na projekt robotizacije...

Preveč prostora nam bi zavzelo opisovanje, kaj ta trenutek delajo v institutu Jožef Stefan, ki je v bistvu srce in glava projekta robotizacije (in tudi pobudnik povezovanja vseh sil za uresničitev tega projekta), kaj drugi udeleženci tega projekta. Raziskovalci se potijo po dvanajst in več ur na dan ob tako imenovani tretji generaciji Gorenjevih robotov (manipulacijski in za površinsko zaščito) ter ob »kovačih«.

»Žalše vedno nismo dovolj združeni, da bi robotizacija tekla dovolj hitro. Za združevanje znanja tega ne bi mogli reči, toda zdaj nimamo niti primernih prostorov niti dovolj opreme. Če si morajo naši fantje v ‚robotskem' laboratoriju sposojati računalnike v drugih oddelkih, da lahko izdelujejo programe, kar je naša najvažnejša naloga v projektu, sem menda o začetnih zadregah povedal dovolj.«

Prihodnjič:
Kaj bi lahko izdelovali za Evropo

PO SLEDEH DOGOVARJANJA

V celjski Cinkarni razrešeno kolektivno vodstvo

Kako je Gromovnik spodnesel malega Napoleona

Delavski svet celjske Cinkarne je sprejel odstop kolektivnega vodstva. Vzrok za odstop naj bi bilo skoraj poldrugoletno razčiščevanje razprtij med vodilnima delavcema. V novejši zgodovini te, za celjsko in slovensko gospodarstvo pomembne tovarne, je to že tretjič, da se je zaradi kolobocij v kolektivu morala vmešati širša družba.

Z odločitvijo delavskega sveta, ob zaznavnem pritisku zunanjih dejavnikov, naj bi v Cinkarni Celje zagrnili zaveso za prvim dejanjem tokratnih peripetij. Začetek je bil skorajda banalen: spor med vodilnima delavcema o tem, kdo je kradel in kdo ni, kdo je bil »Mali Napoleon«, kdo zavajal samoupravne organe, kdo si je lastil edino pravico odločanja.

Pretežni del slovenske javnosti danes pozna Cinkarno Celje bolj po onesnaževanju okolja kot po velikih prizadevanjih, da bi se rešila upravičenih očitkov na ta račun. Kot je znano, so se morali delavci, med redkimi pri nas, sprijazniti z nedvoumno voljo občanov, ki so v skupščini občine sprejeli odločitev, da se rajši odpovedo tovrstni proizvodnji, kot zdravju, če v Cinkarni seveda ne bi uspeli zmanjšati ali povsem zajeziti onesnaževanja.

Ob lanski hudi poluciji, ki je vnovič ogrozila prizadevanja Cinkarne Celje, je prišlo do hude kritike v kolektivnem vodstvu. Predsednik je obtožil svojega najožjega sodelavca, ki si ga je sam izbral, da je sokriv omenjene nesreče. Ta je, namesto ponujenega odstopa, naredil korak v nasprotno smer. Poiskal je prijatelja iz otroških in šolskih let ter mu zaupal, kako sta s predsednikom goljufala z devizami pri potovanjih v tujino, kako ponarejala gostilniške račune. On da se je pokesal in vse do zadnje pare vrnil, grdi predsednik pa ne...

Od tod dalje je primer znan: že tolikokrat ponovljen v praksi, da je komaj verjetno, kako lahko še vedno rešujemo takšne zadeve. Prizadeti mož, ki je vrnil vse do zadnje pare in se pokesal, je poleg tega pridno beležil vse, kar bi mu mogoče pozneje prišlo prav, da bi zrušil tega »Malega Napoleona«, samodržca in ignoranta našega samoupravljanja. Gradivo je še toplo odnesel na mizo nekemu novinarju, o zadevi začel obveščati pristojne organe. Ko se je zanje razvedelo, so bili najbolj presenečeni v Cinkarni...

Širša družba je »nemudoma« posegla. V Cinkarno je prišla prva, pa druga komisija, inšpektorji in politični delavci. Cinkarna je na mah postala »problem«. Celjani pa so končno spet dobili nov »škandal«. To ni nič novega, saj je Cinkarna praviloma vedno prišla na sramotilni steber družbe, ko ji je uspelo splavati iz rdečih številk, ko so si delavci kolikor toliko dvignili osebne dohodke, ko se je spet okrepila s strokovnjaki, ko si je z muko povrnila nekaj ugleda.

In kaj pravijo v Cinkarni? To, kar so govorili že prej. Da njihovi samoupravni organi niso bili zavedeni, da ni šlo za večje nepravilnosti, kar bi jim lahko tudi verjeli, kajti, če bi bilo vse res, kar je bilo gromovniško povedanega, bi morali v Cinkarni zamenjati in razrešiti ne samo kolektivni poslovodni organ, temveč zapreti računovodjo, partijskega sekretarja, predsednike delavskih svetov in sindikata, skorajda zamenjati kolektiv. Eno pa je gotovo, Cinkarna je tokrat onesnažila sama sebe. Zapitek bodo spet plačali delavci, to je jasno, ali ne?

Janez Sever

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★
časopis za rekreacijo, oddih in šport
UTRIP

Inflacija spravlja bolnike na beraško palico

Gorje mu, kdor je bolan

»Mi smo genialci — še bazo smo naredili kislo,« je svojčas zapisal humorist. Ko imamo pred očmi bolniška nadomestila in bolnike, ki jih prejemajo, o tem ne more biti dvoma: ljudje imajo prav kisle obraze. Kako tudi ne, ko pa prejemajo takšna nadomestila, da se prijemljejo za glavo. Pri vsej stvari je kajpak najbolj žalostno to, da bolan delavec (še bolj kot zdrav) navzlic obilici normativne oblasti zdrkne v žalosten mezdni odnos, ko je za preživetje skorajda prisiljen prositi miloščino.

Svojčas so vestni socialni delavci po tovarnah ugotavljali, da ljudje preveč izostajajo z dela. Eden bistvenih vzrokov za to naj bi bil po njihovem mnenju tudi ta, da »bolni« svoje odsotnosti z dela ni ustrezno občutil v plačilni kuverti ob koncu meseca. Ob vseh nelogičnostih, ki spremljajo sisteme nagrajevanja po delu, se je včasih celo zgodilo, da je bolni ali »bolni« prejel enako bolniško nadomestilo (tudi celo večje), kot če bi delal. Kajpak spadajo takšni anahronizmi v »žlate« čase našega gospodarjenja, ki pa jih je bilo treba nujno odpraviti, ko je pokazala zobe gospodarska kriza. Dnevno geslo, da je treba bolj nagrajevati le delo in njegove učinke, je kaj hitro pometlo z lažno solidarnostjo, ko je bilo praktično vseeno, ali si delal ali ne; vseeno v kuverti, ki si jo prejel ob koncu meseca. Potem nastopi tako imenovano obdobje restriktivnega oblikovanja politike na področju delovnega prava. Bolniška nadomestila so bila prva na vrsti.

NI ZA ŽIVET' NE ZA UMRET'

Milan Jerant je dobrih šest let vozil taksi pri Integralovem tozdu Taxi, ko je zbolel za trebušno slinavko. Prestal je operacijo, katere stranski učinek je bil, da je čez noč ostal skorajda slep. Človeka je spoznal samo v neposredni bližini. Potem se je stanje popravilo in zdaj loči predmete na kake tri metre, kar pa seveda pomeni, da ne more več opravljati svojega prejšnjega dela.

Ko je stopil v bolniški stalež, maja leta 1983, je prejemal, kot sam pravi, bolniško nadomestilo v višini najnižjega osebnega dohodka v republiki. Ta je najprej znašal 8500 dinarjev, potem 9500 in na koncu meseca septembra 12.200 dinarjev. Takrat je začel namreč Milan hoditi v srednjo ekonomsko šolo. Ker je ostal po operaciji slabega vida, so se namreč v njegovi delovni organizaciji odločili za prekvalifikacijo. No, in tu se začne Milanova golgota.

Ker je postal več kot 70-odstotni invalid, je bil sicer upravičen do 100-odstotnega bolniškega nadomestila, kar pa je bilo sila skromno, če vemo, da je njegovo povprečje znašalo samo 8.700 dinarjev. In glej ga zlomka, Milan nam je povedal, da še dandanes leta 1985 prejema nadomestilo na podlagi osnove, izračunane iz osebnega dohodka, ki ga je prejemal leta 1983, kar znaša 8.700 dinarjev.

»S tem seveda,« pravi Milan, »ne morem ne živet' ne umret'. Še dobro, da imam mamo in sestro, ki mi pomagata, sicer res ne vem, kako bi preživel. V podjetju sem zaprosil tudi za štipendijo, ki so mi jo odobrili, vendar je ne prejemam, ker ni denarja. Na pomoč so mi priskočili le v sindikatu, kjer so mi nudili enkratno denarno pomoč 2500 dinarjev ter mi zagotovili izplačilo 50 odstotkov regresa. To pa je tudi vse. Mislim, da je to, kar se dogaja z menoj, sramotno za mene kot delavca kot tudi za družbo.«

Bolezen se še najlažje pozdravi na začetku

Samo pomislimo, kaj v razmerah 60-odstotne inflacije pomenijo naslednja določila leta 1983 sprejetega samoupravnega sporazuma o uresničevanju zdravstvenega varstva, ki med drugim določa tudi način in politiko izplačevanja bolniških nadomestil: »Višino nadomestila osebnega dohodka za čas odsotnosti z dela določijo delavci organizacije združenega dela v svojih samoupravnih splošnih aktih. Pri tem morajo upoštevati, da mesečno nadomestilo osebnega dohodka ne more biti višje od delavčevega osebnega dohodka, če bi delal, oziroma nižje od minimalnih življenjskih stroškov, ki jih objavlja Zavod SR Slovenije za statistiko v Uradnem listu SR Slovenije«.

Še bolj od tega pa utegne biti zanimiva naslednja rezpredelnica:

»Organizacije združenega dela zagotovijo v svojih samoupravnih aktih nadomestilo osebnega dohodka posameznemu delavcu najmanj v višini.

- 75 odstotkov od osnove za prve tri dni...,
- 80 odstotkov od osnove od četrtega do petnajstega dneva odsotnosti,
- 85 odstotkov od šestnajstega do tridesetega dneva odsotnosti,
- 90 odstotkov od osnove od enaintridesetega dneva odsotnosti dalje« in tako naprej.

Vse lepo in prav (ali pa tudi ne, kar bomo še videli), če bi bila osnova za izračun tekoči osebni dohodek. Pa ni, temveč se osnova upošteva kot povprečni osebni dohodek v zadnjem obračunskem obdobju, kar v naši republiki razumemo kot povprečni osebni dohodek v preteklem letu. To pa pomeni, da je osnova manjša od tekočega osebnega dohodka tudi za 30, 40, včasih celo 50 in več odstotkov. Če k temu dodamo še dejstvo, da v marsikaterih kolektivih ne opravljajo tudi predpisane dvakratne valorizacije na leto, potem nas nikakor ne morejo presenetiti primeri, pri katerih ugotavljamo, da je nadomestilo doseglo komajda polovico delavčevega osebnega dohodka.

Mnogi delavci ob tem postavljajo vprašanje: »Smo se tako domenili, ko smo podpisovali samoupravni sporazum in se šli javno razpravo?« Odgovor je seveda jasen, vendar zdaj marsikdo pred njim tišči glavo v pesek.

Preden zaključimo to poglavje, moramo odgovoriti še na eno vprašanje, in sicer: »Ali je prav, da je delavec za prve tri dni odsotnosti z dela veliko bolj »kaznovan« od naslednjih? Razlog je v tem, da je odsotnosti z dela do treh dni največ, kar pomeni, da mora biti zakonodaja do tega precej bolj restriktivna, pri čemer se ne moremo otresti občutka, da gleda na delavca kot na postopača, ki komajda čaka, da bo lahko šel na bolniško. Te logike seveda ne moremo sprejeti, saj je več kot na dlani, da je zaradi nje povzročena družbena škoda. Delavci se namreč le stežka odločijo za pot k zdravniku, posledica tega je zmanjšano preventivno zdravljenje in veliki stroški kasneje, ko bolezen resno udari na dan. O tem na svoj način govori tudi aktiv mariborskih invalidov, ki napada takšne pravilnike delitve osebnih dohodkov, po katerih naj bi bili delavci stimulirani tudi zato, če bi se odrekli iskanju pomoči pri zdravniku. Invalidi v Mariboru nikakor ne morejo razumeti takšnih hotenj. Sprašujejo, kako nanje gledajo v zdravstvenih organizacijah, kjer, so zapisali, »navadno nam težjim bolnikom oziroma invalidom očitajo, češ, kje smo prej bili, ko smo bolezen začutili«. S tem so pač hoteli poudariti znano dejstvo, da je vsako bolezen najlažje pozdraviti na začetku.

Bržda je bil prav to poglavitni razlog za stališče predsedstva slovenskih sindikatov, ki zavrača in obsoja vse tiste primere, ki na kakršenkoli način spodbujajo delavčevo prisotnost na delu oziroma njegov obisk pri zdravniku le v najnujnejših primerih »To vsekakor ni stimuliranje preventivnega zdravstvenega varstva delavcev in ne vpliva na zmanjševanje stroškov, temveč prav nasprotno — jih zaradi zanemarjanja preventive povečuje,« so zapisali. Vodstvo slovenskih sindikatov zato poziva vse osnovne organizacije, da odpravijo te destimulativne načine nagrajevanja navzočnosti na delu.

Bolnim tovarišem je treba pomagati

Tako sindikati, ki so se tudi sicer zganili in tako reagirali na številne pozive delavcev, ki niso zadovoljni s takšno zdravstveno politiko, ki pušča bolnega delavca še v dodatni — gmotni stiski, kar seveda vse prej kot ugodno vpliva na njegovo čimprejšnje okrevanje. V sindikatih so ugotovili, da je sedanji način obračunavanja nadomestil v razmerah visoke inflacije neustrezen. Zato so predlagali Zdravstveni skupnosti Slovenije, da ustrezno spremeni sedanjo osnovo za izračun nadomestil. Sindikati zahtevajo, da se namesto povprečja osebnega dohodka preteklega leta kot osnovo zdaj sprejme povprečje osebnega dohodka zadnjih treh mesecev pred nastopom bolniškega ali pa naj se povprečje osebnega dohodkov iz preteklega leta sproti valorizira v skladu z gibanji osebnih dohodkov v SR Sloveniji. Upati je torej, da se bo pri obračunavanju bolniških nadomestil v kratkem (za bolne) obrnilo na bolje.

Ob koncu pa bi rekli še nekaj. V tej zgodbi, kjer uradniki obračunavajo prispevke delavcev za zdravstveno zavarovanje seveda iz njihovih tekočih osebnih dohodkov, nadomestila pa po osnovi njihovega lanskoletnega povprečja, ki ga je medtem obžrla visoka inflacija, se nazorno kaže, kdo s čim samoupravlja. Stiske pa vendar niso občutili vsi enako. V kolektivih, kjer (bolni) delavec ni zgolj številka na papirju, so takoj ugotovili, da je potrebno bolnim tovarišem pomagati. Tako smo na primer zvedeli, da so v ljubljanskem Kompasu pomagali bolnim delavcem z enkratnimi denarnimi pomočmi iz sklada skupne porabe. Podobno so ravnali v Velani in še marsikje drugje, kjer se sindikat zaveda svoje razredne in proletarsko solidarne naloge.

Ivo Kuljaj

Obiščite knjigarno Delavska enotnost Tavčarjeva ulica 5

LJUDJE MED LJUDMI

Razmišljamo

Nas bo še manj?

Kdo ima več otrok, ima več možnosti, da postane socialni problem ali revež. (Foto: Neva Železnik)

Mi pa res znamo. Znamo storiti vse, da bo že tako nizka rodnost na Slovenskem še nižja. Namesto da bi ljudi na vse načine spodbujali, da bi imeli čimveč otrok, ima človek občutek, da delamo ravno nasprotno. Namesto da bi otroškemu varstvu namenili čimveč sredstev, saj so otroci naša prihodnost, čedalje več bremen valimo na ramena staršev.

Da ni tako? Pri vrtcih že. Starši naj bi po novem plačevali za vrtec 32 odstotkov od svojih povprečnih dohodkov v preteklem letu na člana družine. Če bi zaslužili več, kot znaša ekonomska cena, bi plačevali polno ceno in ne več, sicer pa 32 odstotkov od svojih povprečnih dohodkov na družinskega člana.

Ne razumete? Vzemimo primer. Če imate dva otroka in sta oba starša lani zaslužila v povprečju 90.000 dinarjev, je prišlo na družinskega člana 22.500 dinarjev. 32 odstotkov od te vsote znese 7200 dinarjev. Kdor je lani torej toliko zaslužil, bo plačeval skoraj polno ceno.

Če sta zaslužila lani mož in žena skupaj na primer 50.000 dinarjev na mesec in imata enega otroka, pride v povprečju na družinskega člana 16.666 dinarjev. 32 odstotkov od te vsote pa znese 5331 dinarja. Do polne cene bo torej vaša mesečna oskrbovalnina subvencionirana.

Kaj prinaša novega to obračunavanje? To, da ni več lestvic, pač pa ima vsak stariš svojo lestvico! Po svoje je ta način pravičnejši, ima pa **(kot prejšnji)** dve hudi lepotni napaki.

Prvič, nihče v vrtcu ne upošteva, da ravno mladi ljudje, ki imajo otroke, kupujejo stanovanja. Vzemimo, da tista dva na primer, ki sta zaslužila lani 90.000 dinarjev, plačujeta 35.000 stanovanjskega posojila na mesec. Torej sta lani v resnici živela **mesečno** le s 55.000 dinarji! Še huje pa je tistim, ki drago plačujejo podnajemniška stanovanja in še stanovanjsko varčujejo. Stanovanjska posojila in stanovanjsko varčevanje (zneske) bi morali obvezno odšteti, ker so sicer v zelo priviligiranem položaju tisti, ki dobijo solidarnostna ali družbena stanovanja, posebno pa tisti, ki jim jih kupijo starši itd. In **druga napaka.**

Vedno štejemo v povprečje le legalne dohodke, tiste iz »fuša« pa nikoli. Tako je možno, da na primer zobozdravnik ali zidar s črno prakso plačujeta za vrtec zelo malo, ker imata malo legalnega dohodka, v resnici pa imata denarja kot pečka...

Neva Železnik

NAGAJIVI ŠKRAT

V Delavski enotnosti nam jo je v letošnji sedmi številki v članku »Materinstvo: breme ali radost« močno zagodel nagajivi tiskarski škrat. Po svoje smo bili veseli, saj nas je klicalo vsaj dvajset naših bralcev in bralk in nas opozorilo na napako.

In kaj je razburilo naše bralce? To, da je bilo pomotoma napisano, da dobijo starši za nego družinskega člana (mati ali oče) 100 odstotno nadomestilo osebnega dohodka iz preteklega leta. To ni res! **Starši za tisti čas, ko negujejo bolnega otroka, prejemajo le 75 odstotkov svojih povprečnih osebnih dohodkov v preteklem letu.**

Pa še dobra vest. Pravkar pripravljajo nov osnutek sprememb, saj vsi vedo, da je zaradi visokih cen in inflacije 75 odstotkov preteklega leta zelo malo denarja. Kako bo, vam natančno še ne moremo povedati, a najbrž bo tako, kot smo mi pomotoma zapisali, torej precej bolje kot zdaj!

Cene v vrtcih

Cene v vrtcih, to že najbrž veste, bodo od 1. maja letos višje. V VVO Jelka iz Ljubljane bo treba za otroke, ki obiskujejo jasli, odšteti 9.128,66 dinarjev, za varstveno družino 9310, za otroka, ki je vključen v predšolski oddelek, pa 7.271,66 dinarja. *Ta cena pa še ni natančna. O točni višini bodo starši obveščeni, a kdaj, tega nihče ne ve...*

Cene za jasli so zares visoke, zato bo Mestna skupnost otroškega varstva Ljubljane predlagala delavcem v organizacijah združenega dela sprejem izrednega ukrepa za subvencioniranje oskrbnih stroškov v vrtcih. Če bodo ta ukrep sprejeli, bo za 2000 dinarjev cenejši jaslični oddelek pa tudi varstvena družina. Tako bi znašala mesečna oskrba v VVO Jelka **v jaslih 7.128,66;** *v varstveni družini pa 7.310 dinarjev.*

Kiosk

Na Poljanski cesti 46 A v Ljubljani, pred vhodom v skladišča Sadje zelenjava, stoji majhen kiosk, v katerem že vrsto let prodajajo manjvredno blago. Tu je po polovični ceni mogoče kupiti okusne in neoporečne banane, pomaranče so na voljo trenutno po 80 dinarjev za kilogram, jabolka po 30, razna zelenjava pa se dobi že za 20 oziroma 10 dinarjev za kilogram.

Kiosk je odprt vsak dan, razen nedelje, in sicer od 7. do 11. ure oziroma dokler vsakodnevno odmerjene količine sadja in zelenjave (ki pa je pod lupino prav tako okusno in neoporečno kot tisto, ki ga sicer po zelo visokih cenah kupujemo v trgovinah) ne zmanjka. Razumljivo, da je zaradi izredno ugodnih cen, ki so tudi do petkrat nižje kot v redni prodaji, in pa seveda vedno bolj plitvih žepov številnih občanov, pred kioskom vsak dan dolga vrsta. Marsikoga zanese pot sem kar iz nočne službe; takoj po šesti uri se že postavi v vrsto. Tisti, ki imajo »drseči« delovni čas, pridejo ob sedmih, malo kasneje pa se vrsti pred kioskom pridružijo še ostali: med njimi je največ upokojencev, pa tudi kurirjev in drugih uslužbencev, ki se na svoji poti do pošte ali banke mimogrede ustavijo tu.

Pred tem kioskom vlada — morda zaradi bližnje kasarne Maršala Tita — prava vojaška disciplina: vrivanj v vrsto, ki so sicer naša udomačena posebnost, tu ni; tu se med drugim dosledno spoštuje pravilo, da »kdor prej pride, prej melje«. Sem tudi nihče ne pride kupit dve ali tri pomaranče, kolikor si jih pri zdajšnjih cenah upamo naenkrat kupiti v trgovini. Vsakdo, ki zaide sem in mora čakati uro in več, da pride na vrsto, kupi po nekaj kilogramov tega ali onega sadja in zelenjave. Seveda ne samo zase. Kupi ga še za sosede, prijatelje, sodelavce v službi... Včasih se pred okencem kioska pojavi tudi kak »velegrosist« — kakor ga v šali imenujejo čakajoči — z nekoliko predolgim »seznamom« blaga in takrat čakajoči v ozadju seveda negodujejo. Pa ne tolikanj zaradi tega, ker bodo morali malo dlje čakati, ampak iz bojazni, da ne bodo čakali zaman: da bo tistega, po kar so prišli, zmanjkalo.

Pred dnevi sem tudi jaz zašel sem in bil priča temule dogodku: »Tale vrečka je za Jožico, ti dve za Brigito, tale za Kristino, te tri pa za direktorja...« je naročala ženska srednjih let svojemu mlajšemu spremljevalcu, ki je vrečke s pomarančami in jabolki sproti odnašal v prtljažnik stoenke.

Čakajoči, ki so prestopicali pri minus šestnajstih stopinjah Celzija, so osupnili. Besede: »za direktorja« so jih zmedle, kajti zazvenele so nekam tuje.

Tišino jutranjega dne je nato presekal rezek ženski glas nekje z repa dolge vrste: »Za direktorja!? Madonca, kakšen direktor pa je to!?«

Ženska, ki je maloprej izgovorila te bogokletne besede, se je najprej zdrznila, nato pa mirno odvrnila: »Čisto navaden, gospa. Takšen, kot smo vsi...«

»Kot smo vsi...?« je očitajoče protestirala ista ženska. »To pa že ne bo držalo! Če bi bil ta vaš direktor takšen, kot mi, bi zdaj lepo čakal v vrsti!«

»Tako je!« je ženski pritrdilo še nekaj sopranov in altov.

Ženska in njen mlajši spremljevalec sta se spogledala, užaljeno sedla v stoenko in se odpeljala. Med čakajočimi pa je negodovanje naraščalo. Nekateri so se zgražali: češ, kaj se pa to pravi, da direktorji pošiljajo svoje tajnice in kurirje nakupovat manjvredno sadje in zelenjavo, ko pa imajo vendar direktorji dovolj visoke plače, da si lahko vse to nabavijo v redni prodaji. Nekateri pa so se škodoželjno nasmihali in zlobno pripominjali, da je že skrajni čas, da draginja prizadene tudi vodilne in ne samo delavce z nizkimi dohodki...

To »javno razpravo« je zaključila urna in zelo delovna prodajalka iz kioska, ki je čakajoče pomirila z naslednjimi besedami:

»Po pomaranče, banane, jabolka, hruške, korenje in drugo zelenjavo lahko danes pridejo vsi ljubljanski direktorji! Danes ne bo za nikogar nič zmanjkalo!«

Čeprav je zaradi vzhajajočega sonca mraz za hip še bolj pritisnil in je Golovec zajela težka siva megla, so se mrki obrazi čakajočih ob prodajalkinih besedah zjasnili. Od kioska sem pa je zavel prijeten, preprost in topel vetrič kramljajočih besed. Stopil sem v vrsto...

Janez Turk

IZ PRAKSE SODIŠČ ZDRUŽENEGA DELA

Pa dokažite, da sem pil

Organizacija združenega dela je v svojem samoupravnem splošnem aktu določila kot hujšo kršitev delovne obveznosti, zaradi katere se lahko delavcu izreče ukrep prenehanja delovnega razmerja, tudi uživanje alkohola med delom oz. prihajanje na delo v vinjenem stanju. Isti samoupravni splošni akt pa tudi predvideva, da se vinjenost oz. alkoholiziranost ugotavlja z uporabo alkoskopa, če delavec na tak preizkus pristane, če pa odkloni, se šteje, da je pod vplivom alkohola.

Sodišče združenega dela je v konkretni sporni zadevi poudarilo, da organizacija združenega dela ne more prisiliti delavca, da bi se morebitna vinjenost preizkušala z alkoskopom oz. alkotestom, kar je seveda mogoče storiti, če delavec na to pristane. Morebitna odklonitev pa ne more pomeniti domneve, da je delavec pod vplivom alkohola in da že sama odklonitev dokazuje, da je storil hujšo kršitev delovne obveznosti. V disciplinskem postopku je dolžnost disciplinske komisije, da ugotovi, ali je delavec res storil očitano hujšo kršitev, ali ne oziroma ali je bil res pod vplivom alkohola. Dejansko stanje se lahko dokazuje zlasti s pričami, ki so opazovale ravnanje sodelavca, njegovo vedenje in govorjenje. Ker je v konkretnem spornem primeru delavec nastopil zoper okolico agresivno, je posredovala postaja milice in ga odpeljala na pridržanje. Delavci milice, ki so opravili uradno dejanje, bodo prav lahko zaslišani kot priče, da bi se ugotovilo, ali je bila agresivnost delavca posledica vinjenosti. To pa se dokazuje tudi na podlagi zaslišanj tistih prič, ki so videle, da je sodelavec užival alkohol.

Če disciplinska komisija ne izvede potrebnih dokazov, na podlagi katerih bi bilo dejansko stanje pravilno in popolno ugotovljeno, mora sodišče združenega dela, če delavec zahteva sodno varstvo, izvesti vse potrebne dokaze in ugotoviti dejansko stanje oz. dejanje, ki se delavcu očita kot hujša kršitev delovne obveznosti. Dokazovanje pred sodiščem pa je vselej težje in zamudnejše, ker je dogodek časovno bolj odmaknjen kot je bil tedaj, ko je dejansko stanje ugotavljala disciplinska komisija. Prav zato je temeljna naloga te komisije, da izvede vse dokaze za ugotovitev resnice.

I. Ž.

ODMEVI, MNENJA, STALIŠČA

Napitnina, nadzor ali boljša organizacija

Ko sem brala članek Napitnina, nadzor ali boljša organizacija, so se mi porodile tele misli:

V gostinstvu delam že 26 let. Tudi doma smo imeli gostilno, tako da poznam to delo, kot se reče, že od malega. Vseskozi je bilo precej prepira in negodovanja pri nagrajevanju natakarjev.

Dvajset let sem bila plačana od prometa, lastnega. Imamo sistem register blagajne. Ob združitvi z večjim podjetjem se je sistem spremenil. Verjemite, da sem bila zelo vesela. Ravno tako ima vsak natakar svoj rajon. Če ima kdo večjo gnečo, si priskočimo na pomoč, prej je bilo to strogo odmerjeno, tako da je bil prikrajšan gost — vse to je izzvalo prepire, da ne govorim o kakovosti strežbe. Vse je povezano. Recimo, kako naj natakar dobro dela, če ni dober tudi točaj — kuhar. Sem natakarica, da ne bo pomote. Sedaj smo skupaj stimulirani. Zaradi tega nisem spremenila odnosa do gosta. Še bolj se trudim za nekaj točk več, ko vidim, da gre vse rakovo pot.

Vseskozi se sprašujem, ali je res težko biti sedem ur prijazen in ustrežljiv do gosta. Vse je lepo poudaril strokovnjak tovariš Špilak.

Včasih smo delali do dveh ali treh ponoči in mnogo več kot 7 ur. To je zdaj strogo sedem ur.

Vedno mi je žal, če kdaj nisem prijazna. Jezim se takrat, če gost dela škodo ali slab ugled hiši — lokalu, z dušo in telesom hkrati sem v službi.

Dobrega in slabega delavca so vrgli v isti koš, kar je narobe. Nekateri delavci lahko dobijo visoke osebne dohodke, pa se še vedno ne bodo trudili. Kdor dela z veseljem, bo vesel tudi nekaj točk več. To se je zgodilo tudi meni in zdaj kar ne vem, kako bi se bolj potrudila.

Nazadnje naj še poudarim, da je nagrajevanje posameznika tudi nekakšen beg nadrejenih od odgovornosti. Med sabo se prepirajo, kar spet ni prav — žrtev je vselej gost.

Tilka Perhavec, Kranj

DELAVSKO GIBANJE V SVETU

Srečanje obmejnih sindikatov v Izoli

Za pravo, delavsko sodelovanje

Sodelovanje slovenskih in italijanskih sindikatov ob meji je že od nekdaj dobro in uspešno. Vendar pa sta se minuli teden prvič zbrali vodstvi na srečanju, ki so se ga udeležili tudi člani obalno-kraškega sindikalnega sveta in nove delavske zbornice italijanskega sindikata CGIL Tržaške pokrajine. V Izoli so pripravili posvet o vlogi sindikatov pri krepitvi sožitja na narodnostno mešanih območjih.

Na posvetovanju so številni razpravljalci, med njimi tudi sekretar nove delavske zbornice CGIL Roberto Treu, Jože Stegne, predsednik kraško-obalnega sveta ZSS ter predsednik SKGZ iz Trsta Boris Race poudarjali pomen spoštovanja pravic narodnosti do lastnega razvoja, narodnosti, kulture, in da celovit razvoj manjšine ne zadovoljuje samo njihovih pravic, ampak bogati tudi matični narod.

Razpravljalci so bili enotnega mnenja, da je takšno srečanje, kjer gre za vlogo sindikata v boju za pravice manjšin, le trenutek neke bitke in sodelovanja delavcev, stkane v preteklosti. Nekateri med njimi nekdanji italijanski borci v narodnoosvobodilnem boju, so govorili o zmagi, za katero so se bojevali že med vojno. Drugi pa so predlagali že določnejša srečanja, za katera naj bi odprlo vrata to posvetovanje. Tako so učitelji pogrešali medsebojno izmenjavo izkušenj, ki bi lahko bogatila njihovo delo in tako pripomogla k uveljavljanju pravic manjšin. Potrebo po srečanjih so poudarjali tudi kovinarji in ne nazadnje tudi upokojenci. Večina je menila, da moramo zdaj nadoknaditi zamujeno.

Andrej Agnič

Jeklarstvo in rudarstvo v Valoniji izgublja sapo

Stavke mrtvičijo proizvodnjo

V Valoniji, francosko govorečem južnem delu Belgije, se veča zaskrbljenost za usodo te dežele. Ta zibelka industrijske revolucije zdaj v največji meri čuti posledice zastarele sestave industrijske proizvodnje. Po desetletjih blaginje, katere temelj sta bila premog in jeklo, je ta delno avtonomna pokrajina postala nekakšna belgijska ubožnica.

Ta oznaka ni pretirana, če vemo, da stopnja nezaposlenosti v Valoniji že zdaj presega 16,5 % in da bo ob koncu tega desetletja že vsak četrti Valonec brez zaposlitve. In to v deželi, ki ne leži na obrobju, marveč v osrčju Evropske gospodarske skupnosti, ene najpomembnejših svetovnih gospodarskih sil.

Nična rast, propadanje gradbene industrije, nazadujoče jeklarstvo in neobetaven razvoj storitvenih dejavnosti, od katerih so si v Valoniji mnogo obetali, so najbolj kritični bolezenski znaki te belgijske pokrajine. Obeti za prihodnje petletno obdobje so prav tako neugodni: gospodarska rast do 1 %, medtem ko je bruto družbeni proizvod v obdobju 1980—84 še rastel s povprečno stopnjo 2,2 % letno.

Vse kaže, da so v Valoniji predolgo zaupali v moč rudarstva. Socialistično usmerjeni sindikat FGTB, ki skuša reševati položaj delavstva zgolj s stavkami, je, kot kaže, odpodil večino tujih podjetij, ki so svoj sedež in kapital prenesla v socialno mirnejši severni del Belgije, v Flandrijo.

Največji belgijski izdelovalec jekla Cockerill-Sambre iz Serainga že več let prejema izdatno denarno pomoč države. V zadnjih letih je prejel za najmanj 200 milijard dinarjev državnih dotacij glede na to, da si je zvezna vlada kljub delni avtonomiji Valonije pridržala nadzor nad ladjedelnicami, kmetijstvom, tekstilno in steklarsko industrijo in jeklarstvom.

V težkih gospodarskih razmerah so sindikati povečali svojo dejavnost. V jeklarskem koncernu Cockerill-Sambre se tako rekoč tedensko vrstijo stavke, ki mrtvičijo že tako omejeno proizvodnjo. Zlasti sindikat FGTB se upira strukturnim spremembam v jeklarski proizvodnji in se v času, ko jeklarnam primanjkuje naročil, poteguje za zvišanje mezd. Socialno ozračje se je močno zaostrilo tudi pri drugem gospodarskem stebru pokrajine, v strojni in oborožitveni industriji Fabrique Nationale (FN) v Herstalu pri Lüttichu. Pogosto stavkajo tudi pri ACEC, ki izdeluje elektro opremo. Ravnanje sindikata FGTB, ki je tudi tu pobudnik stavk, mnogi opazovalci označujejo kot »samomorilsko«.

Ni dvoma, da je boj belgijskih socialistično usmerjenih sindikatov konec koncev naravnan proti draginji, ki jo s svojo gospodarsko in socialno politiko spodbuja sredinsko-desničarska Martensova vlada v Bruslju. Toda tudi med sindikati in socialisti, ki le-te podpirajo, v zadnjem času nastajajo trenja. Predsednik valonske regionalne vlade Dehousse opozarja sindikate: »Prednost ima dohodek, s katerim bomo financirali naložbe za preusmeritev gospodarstva.« Po njegovem je Valonija, kakršna je zdaj, »na poti k propadu«.

Nande Žužek

★★★★★★★★★★
NOVO
UTRIP
časopis
za rekreacijo,
oddih in šport
★★★★★★★★★★

Nagle spremembe v argentinskem vodstvu

Pogajanja s posojilodajalci terjajo kompromise

Čeprav so nekateri pričakovali, je opazovalce vendarle presenetila nenadna odločitev argentinskega predsednika Raula Alfonsina, da bo zamenjal ministra za gospodarstvo dr. Grinspuna, ki je to dolžnost opravljal od decembra leta 1983. Že dalj časa so se širile govorice, da je Alfonsinov stari politični sopotnik in dolgoletni osebni prijatelj dr. Grinspun svojeglav in neprilagodljiv, tako da še otežuje gospodarski položaj Argentine, ki se slabša zaradi čedalje višje inflacije in težav pri odplačevanju dolgov tujini. V dogovoru z mednarodnim denarnim skladom bi morala argentinska vlada z ustreznimi ukrepi od lanskega oktobra do letošnjega septembra znižati stopnjo inflacije od 700 na 300 %, vendar se, kot kaže, ta cilj vse bolj oddaljuje.

Tako podjetniki kot sindikati so zadnje čase odkrito izražali nejevoljo in grajali Grinspunovo ravnanje, tudi zavoljo nepripravljenosti za usklajevanje nasprotij med socialnimi partnerji na eni, ter njimi in vlado na drugi strani.

Poglavitni vzrok za zamenjavo Grinspuna in njegovo imenovanje za poslanika v OZN je dejstvo, da Argentina na pogajanjih s članicami mednarodnega denarnega sklada potrebuje diplomata, pripravljenega na kompromise. Tem zahtevam bo, kot domnevajo, dosti bolj ustrezal Grinspunov naslednik, 44-letni J. Vital Sourouille. Imajo ga za tehnokrata, ki je bil doslej javnosti le malo znan, čeprav je eden izmed tvorcev načrta gospodarskega razvoja Argentine za obdobje do leta 1989, ki se nekako ujema z Alfonsinovim predsedniškim mandatom. Poznavalci argentinskih razmer o tem tihem politiku menijo, da bo ne le znal voditi pogovore s predstavniki mednarodnega denarnega sklada, ko bo šlo za ponovno odložitev plačila dolgov, ampak da bo bolj kot Grinspun ugajal tudi sindikatom, ki do njegovega predloga načrta razvojnega programa za obdobje prihodnjih petih let vsaj načeloma niso imeli odklonilnega stališča.

Novi predsednik argentinske Centralne banke, ki je na tem mestu prav tako zamenjal dr. Vasqueza, je 63-letni dosedanji državni sekretar za notranjo trgovino José Conception. Tako kot Sourille, ki je bil doslej Alfonsinov gospodarski načrtovalec, je tudi novi predsednik Centralne banke tehnokrat. Je zaslužni politik iz vrst UCR, Alfonsinove stranke, ki je v Argentini zdaj na oblasti.

Uradno naj bi Vasquez prepustil mesto predsednika Centralne banke Conceptionu zaradi šibkega zdravja, vendar so vzroki za Vasquezov umik drugje. Vse kaže, da se je zapletel v odkrita nasprotja z Grinspunom, za katera je treba vzroke spet iskati v različnih pogledih na položaj Argentine kot države, ki se je čezmerno zadolžila v tujini.

N. Ž.

Afriško sindikalno gibanje južno od Sahare (3)

Omejene oblike delavskega soodločanja

Piše: Emil Lah

Družbene razmere, v katerih delujejo sindikati, so torej zelo zapletene. Veliko vprašanje za sindikate predstavlja predvsem naraščajoča brezposelnost, saj se delavci iz strahu pred izgubo delovnega mesta ne zavzemajo za včlanjevanje v sindikalne organizacije, delodajalci pa ne spoštujejo v celoti delovne zakonodaje.

Afriški sindikati zato vse odločneje zahtevajo gospodarske in socialne reforme, ki naj bi pomagale omiliti družbena protislovja in socialne razlike, hkrati pa naj bi zagotovile boljše življenjske in delovne razmere najširšim ljudskim množicam. Sindikati opozarjajo tudi na potrebo po dinamičnejši gospodarski politiki, drugačni kreditni, davčni in kmetijski politiki, boljši koordinaciji industrijskih naložb in politike zaposlovanja, uvajanju nove tehnologije in tako dalje. Več pozornosti naj bi namenjali tudi sistematičnemu izobraževanju sindikalnega čalnstva, ki bi moralo biti dejavneje vključeno v sodobno proizvodnjo in vsakodnevno sindikalno delo.

Afriško sindikalno gibanje si vse bolj prizadeva za izboljšanje družbenega standarda ljudi, splošne ravni izobrazbe, zdravstvene zaščite in podobno. Sindikalni delavci namreč menijo, da je izpolnjevanje teh nalog sestavni del njihove družbene vloge in zato zahtevajo več besede pri upravljanju v podjetjih, pa tudi v družbi nasploh. Mnoge afriške države tako že uvajajo v prakso različne oblike delavskega soodločanja. Le-te so ponekod omejene le na ozek krog posebnih vprašanj, pravico do obveščanja ali dajanja mnenja o nekaterih vprašanjih. V večini primerov pa je delavska participacija še omejena, tudi zaradi nizke stopnje razvoja družbenoekonomskih odnosov in odklonilnih odnosov delodajalcev do delavskega soodločanja. Marsikje se tudi sindikati bojijo, da bi razvoj delavskega soodločanja ogrozil njihov položaj. Ne glede na to pa večina afriških sindikatov vendarle vidi v različnih oblikah delavske participacije možnost za reševanje velikih problemov družbenega in ekonomskega položaja delavskega razreda. V nekaterih državah vlade spodbujajo razvoj delavskega soodločanja, pri čemer si pomagajo z izkušnjami v drugih delih sveta, ki naj bi se v Afriki kmalu razvile v samoupravljanje delavcev.

Kako pa na položaj, vlogo in delovanje afriških sindikatov vplivajo odnosi s političnimi partijami? Ko večina afriških držav še ni bila neodvisna, so sindikati v nekaterih državah predstavljali le del osvobodilnega gibanja, drugje je razvoj sindikalnega gibanja potekal vzporedno z razvojem drugih političnih sil, tu in tam pa je sindikalna organiziranost pomenila plodna tla za kasnejši boj za neodvisnost. Po priborjeni neodvisnosti pa so si vladajoče partije prizadevale nadzorovati družbene odnose v celoti. V državah z enopartijskim sistemom so ustanovili enotne sindikalne organizacije, ki so si skupaj z drugimi silami prizadevale pospešiti notranji razvoj v državi. V takih primerih sta bila partija in sindikat med seboj tesno povezana in sta skupaj reševala vsa razvojna vprašanja. V državah z večpartijskim sistemom vlada sindikalni pluralizem, pri čemer so sindikati opora vladajoči partiji. V Angoli, Mozambiku, Etiopiji in še kje je na primer težko ločiti, kje se začne partijsko delo in kje se konča sindikalno. Skupni cilj je obramba nacionalne revolucije, teritorialne celovitosti in neodvisnosti. Poglavitna naloga sindikatov pa je boj za večjo proizvodnjo, odpiranje novih delovnih mest, delovno disciplino in čimvečjo produktivnost dela. Sindikati imajo pomembno vlogo tudi pri ideološkem in političnem izobraževanju ljudi, med katerimi mnogi ne znajo pisati in brati.

V nekaterih afriških državah (Nigerija) sindikalni funkcionarji ne smejo opravljati političnih funkcij, ponekod pa morajo biti tudi člani vladajoče partije. V Tanzaniji, Keniji in še kod sindikalne voditelje imenuje partija. V Mozambiku, Angoli, Gvineji Bisao in Kongu pa so sindikalni funkcionarji člani najožjega partijskega vodilnega organa. V Mozambiku in Tanzaniji sindikati na primer delujejo povsem v skladu z ideologijo in programom vodilne partije, medtem ko sindikati v Zambiji iščejo več avtonomnega prostora za svoje delovanje, kar tu in tam povzroča nezaupanje in napetosti med partijo in sindikati.

Nadaljevanje prihodnjič

PREDLOG

IZHODIŠČA ZA SAMOUPRAVNI SPORAZUM O USKLADITVI PLANSKIH PRVIN SOCIALNE POLITIKE ZA OBDOBJE 1986—1990

Predlog izhodišč bo obravnavala skupščina Skupnosti socialnega varstva Slovenije na seji, ki bo 27. marca letos. Izhodišča, ki jih bo sprejela skupščina, bodo podlaga za uskladitev socialnovarstvenih programov skupnosti v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Predloge, pripombe, mnenja in stališča do usmeritev iz te listine čimprej sporočite skupščini Skupnosti socialnega varstva Slovenije, Ljubljana, Kidričeva 5.

Z zakonom o skupnostih socialnega varstva (Uradni list SRS 8/80) in ustanovitvenimi akti Skupnosti socialnega varstva Slovenije je predvideno, da ustanoviteljice in druge skupnosti s področja socialnega varstva s samoupravnim sporazumom uskladijo:

— socialnovarstvene prvine za samoupravne sporazume o temeljih planov,

— obseg, pogoje in merila za uveljavljanje socialnovarstvenih pravic,

— socialnovarstvene programe, ki so podlaga za združevanje sredstev po načelu solidarnosti in vzajemnosti,

— prednostne naloge na področju socialnega varstva, uvajanje novih oblik socialnega varstva in druge skupne naloge.

Pogoje in merila za uveljavljanje socialnovarstvenih pravic so skupnosti že določile s samoupravnim sporazumom o uresničevanju socialnovarstvenih pravic. Z namenom, da bi opravili predhodno razpravo o drugih temeljnih izhodiščih socialne politike v naslednjem srednjeročnem obdobju, skupščina Skupnosti socialnega varstva Slovenije sprejema ta izhodišča. Pripravljena so na podlagi dolgoročnih smernic socialne politike, smernic za družbeni načrt Slovenije za obdobje 1986—1990, analiz razvojnih možnosti in planskih elementov, ki so jih pripravile posamezne samoupravne interesne skupnosti. V analizah so podane tudi obrazložitve in kvantifikacije posameznih elementov.

I.

Uveljavljanje socialne politike in socialne varnosti je nerazdružljiv del razvojne politike slovenske družbe in interesov delavcev, delovnih ljudi in občanov za uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije. Za to bomo zlasti ustvarjali možnosti za organizirano, kakovostno in visoko učinkovito delo, s čimer bomo povečali gospodarske rezultate in dohodek, tako da si bo lahko vsak s svojim produktivnim in ustvarjalnim delom zagotavljal boljše življenje in ustrezno socialno varnost.

To bomo dosegli s krepitvijo družbenoekonomskega položaja delavcev, intenzivnim razvojem proizvodnje na osnovi kakovostnih dejavnikov, z uveljavljanjem ekonomskih zakonitosti, ki bodo nagrajevale kakovostno in produktivno proizvodnjo ter uveljavljanjem znanja in ustvarjalnosti delavcev.

Z drugačno delitvijo dohodka, ki bo osebnim dohodkom dajala ustreznejšo vrednost, in z uveljavljanjem načela nagrajevanja po rezultatih dela bomo spodbujali storilnost in onemogočali uravnilovko. Zajamčenega osebnega dohodka kot izrazite socialne kategorije ni mogoče uporabljati za merilo za najnižji osebni dohodek iz rednega dela. Najnižji osebni dohodek kot vrednost enostavnega dela mora zagotavljati posamezniku vsaj minimalno življenjsko raven.

Sredstva za socialno varnost bomo združevali v skladu z gibanjem dohodka in rezultati dela ter prenehali administrativno omejevanje na tem področju. S tem se bo povečala tudi motiviranost delavcev za boljše gospodarjenje.

Spodbujali bomo produktivnejše zaposlovanje ob ohranjevanju polne zaposlenosti, ustrezno izobraževanje, prekvalifikacije in zaposlovanje v perspektivne dejavnosti ter zagotavljali socialno varnost delavcem, ki brez svoje krivde zgubijo delo in zaposlitev.

Zmanjševali bomo nastajanje vseh vrst invalidnosti z učinkovitejšo preventivo, urejanjem zdravega in varnega delovnega okolja, boljšo varnostjo pri delu, v prometu ipd. in boljšim zdravstvenim varstvom. Ob tem bo potrebno učinkoviteje urediti tudi zaposlovanje invalidov in izboljšati položaj najtežje prizadetih.

Izboljševali bomo družbeno skrb za otroke in mlade družine z združevanjem več sredstev za ta namen, še posebej za reševanje stanovanjske problematike in za neposredno otroško varstvo. Izpopolniti bo potrebno tudi sistem družbenega var-

stva otrok in porodniškega dopusta ter izpolnjevati druge cilje za zaustavitev padanja števila rojstev.

Z doslednim uveljavljanjem zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju bomo pripomogli k ustreznejši socialni varnosti upokojencev na podlagi minulega dela. Povečali pa bomo tudi družbena prizadevanja za kakovost življenja na starost in ohranjanje sposobnosti za samostojno življenje ob ustrezno organizirani sosedski in drugi pomoči.

Družinam in posameznikom, ki živijo v težkih socialnih razmerah, bomo zagotavljali dogovorjeno socialno varnost.

II.

Izpolnjevanje omenjenih ciljev, ki pomenijo predvsem ohranjanje že dosežene ravni socialne varnosti in dosedaj sprejetih obveznosti, bo mogoče

1. z doslednim stabilizacijskim ravnanjem temeljnih nosilcev socialne politike in socialnega varstva, to je delavcev, delovnih ljudi in občanov v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih, z učinkovitejšo samoupravno organiziranostjo in delegatskim odločanjem;

2. s kontinuiranim načrtovanjem socialnega razvoja in socialne varnosti v organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih, skladno z njihovo celotno razvojno politiko in dolgoročnim programom gospodarske stabilizacije;

3. s prestrukturiranjem družbenih dejavnosti in socialnovarstvenih programov, ne da bi bistveno povečali sredstva, tako da bomo dosegli optimalne rezultate, večjo kakovost storitev in večji izkoristek zmogljivosti v posameznih dejavnostih;

4. s solidarnostnim združevanjem denarja za zagotovitev temeljnih programov na osnovi zakonsko zagotovljenih pravic vsem občanom v SR Sloveniji, ne glede na ekonomske možnosti posameznih območij;

5. z doslednim uveljavljanjem samoupravnega sporazuma o uresničevanju socialnovarstvenih pravic, s čimer bo zagotovljena pomoč občanom na podlagi stvarno ugotovljenih socialnih razmer družine in predvsem v funkcionalni obliki;

6. s spodbujanjem humanosti, tovarištva, prostovoljnega dela in drugih vrednot samoupravne socialistične družbe.

III.

V srednjeročnem obdobju ohranjamo najmanj doseženo raven socialne varnosti delovnih ljudi in občanov s postopnim izboljševanjem družbenega in družinskega varstva otrok, invalidov in starejših oseb.

1. Zaposlovanje

V naslednjem srednjeročnem obdobju se bodo zaostrovali problemi zaposlovanja. Prizadevali si bomo za ohranitev sedanje stopnje zaposlenosti in razvijali možnosti za produktivno in ekonomsko upravičeno zaposlovanje ob zagotovitvi kar najboljše kvalifikacijske sestave zaposlenih.

Preusmeritev gospodarstva in družbenih dejavnosti se bo v srednjeročnem obdobju navezovala predvsem na povečano izkoriščanje obstoječih proizvodnih in drugih zmogljivosti, izboljšanje organizacije dela, polno in produktivno izrabo delovnega časa ter povečanje storilnosti:

Zagotoviti bo potrebno možnosti za polno produktivno zaposlenost mladine, ki bo končala šolanje. V zvezi s tem je potrebno vse mlade vključiti v pripravništvo kot pomembno obliko usposabljanja.

Odpravljali bomo razlike med ponudbo in povpraševanjem po kadrih z usmerjanjem učencev in študentov v tiste vzgojnoizobraževalne programe, ki jih zahteva razvojno propulzivno združeno delo. To usmeritev bomo podpirali tudi z ustrezno štipendijsko politiko.

Pravice brezposelnih oseb iz zavarovanja za primer brezposelnosti se bistveno ne bodo spreminjale.

2. Družbeno varstvo otrok in družine

Družbeno varstvo otrok bo usmerjeno v nadaljnje izenačevanje pogojev za enakopraven vstop vseh otrok v življenje in delo. Skrbeti bo treba za skladen telesni in duševni razvoj otrok ter za usklajeno zadovoljevanje potreb otrok, staršev, družine in družbe kot celote.

Še posebej bomo razvijali prostovoljno delo, alternativne oblike družbenega varstva otrok in neposredno svobodno menjavo dela.

Družbeno varstvo otrok in družine bo v naslednjem srednjeročnem obdobju usmerjeno predvsem v:

— izpopolnjevanje kakovosti vzgojnih, varstvenih in zdravstvenih storitev za vse predšolske otroke;

— skrb za mater in otroka v najmlajši dobi z možnostjo podaljšanja porodniškega dopusta;

— pomoč družini s funkcionalnimi in denarnimi pomočmi in s svetovalno dejavnostjo.

Vzgojnovarstvena dejavnost za predšolske otroke

Nadalje bomo razvijali kakovost vzgojnovarstvenih storitev, prav tako pa bomo izboljševali zdravstveno varstvo za vse otroke, da bi zmanjšali njihovo obolevnost.

Predšolske otroke, stare od 3 do 5,5 let, ki niso zajeti v vzgojnovarstvene organizacije, bomo postopno vključevali v vzgojne programe. Program priprave otrok na šolo (malo šolo) bomo povečali na 420 ur.

Obseg naložb v družbeno varstvo predšolskih otrok bo v naslednjem srednjeročnem obdobju bistveno zmanjšan.

Porodniški dopust

Za urejanje varstva otrok v najmlajši dobi so za prihodnje srednjeročno obdobje predvidene naslednje možnosti:

VARIANTA I

Porodniški dopust ohranimo v dosedanjem obsegu: 246 dni odsotnosti ali 105 dni odsotnosti in štiriurno delo do dvanajstega meseca otrokove starosti.

Nadomestilo osebnih dohodkov za čas porodniškega dopusta se obračunava na način, ki velja od 1. decembra 1984: nadomestilo v višini 100% od osnove s sprotnimi mesečnimi valorizacijami glede na rast osebnih dohodkov.

VARIANTA II

(predlog skupnosti otroškega varstva)

Porodniški dopust se podaljša na 365 dni odsotnosti s 100% nadomestilom osebnega dohodka za 246 dni in 75% nadomestilom osebnega dohodka za 119 dni.

Porodniški dopust zavoljo nege in varstva dvojčkov, več živorojenih otrok hkrati in za težje ali težko duševno in telesno prizadetega otroka se podaljša do 15 mesecev otrokove starosti, in sicer s 100% nadomestilom osebnega dohodka do 1. leta otrokove starosti in 75% nadomestilom osebnega dohodka za preostalo dobo.

VARIANTA III

Nadomestilo osebnega dohodka v času porodniškega dopusta delavki v trajanju 365 dni v višini 100% osebnega dohodka.

V drugi in tretji varianti so poleg podaljšanja porodniškega dopusta predlagane še naslednje nove pravice:

— nadomestilo v času porodniškega dopusta in sicer za 105 dni v višini 50% povprečnega osebnega dohodka za vse kmetice (vseh kmetic z združenimi, ki so že doslej prejemale nadomestilo, je okoli 500),

— zagotavljanje socialne varnosti za dobo 84 dni študentkam, iskalkam zaposlitve in učenkam v usmerjenem izobraževanju v višini 50% povprečnega osebnega dohodka delavcev v združenem delu v minulem letu (teh oseb je okoli 2500).

● *Za varianto II bi potrebovali za 39% več sredstev kot za varianto I, kar pomeni, da bi se sedanja prispevna stopnja povečala od 1,10% na 1,23%.*

Za varianto III bi potrebovali za 50% več sredstev kot za varianto I, kar bi pomenilo povečanje prispevne stopnje s sedanje 1,10% na 1,34%.

Predlagana je tudi obogatitev vsebine zavitka za opremo novorojenca do 50% glede na sedanjo vsebino in vrednost.

V razpravi o podaljšanju porodniškega dopusta in o višini nadomestila osebnega dohodka bi bilo treba upoštevati naslednje:

— daljši porodniški dopust, ki omogoča individualno nego otroka, ustvarja ugodnejše možnosti za otrokov psihofizični razvoj, upoštevaje, da vsak mesec starosti otroka pripomore k zrelosti in sposobnosti otroka za obrambo pred številnimi zunanjimi vplivi;

— daljša odsotnost z dela lahko škodi napredovanju in uveljavljanju poklicnih ambicij delavk. Zato je potrebno predvideti tudi različne možne oblike uveljavljanja te pravice (fleksibilnost);

— podaljšanje porodniškega dopusta za štiri mesece bi pomenilo, ob približno 24000 zaposlenih porodnicah, izpad 96000 mesecev dela. Zato bo treba razčleniti, kako daljši porodniški dopust vpliva na delovni proces in storilnost v organizacijah z večjim številom delavk (tekstilna industrija, zdravstvo, šolstvo idr.). Preučiti je potrebno vprašanje, ali je mogoče odsotne delavke nadomestiti s prerazporeditvami, z zaposlovanjem za določen čas ali pa v pretežno ženskih kolektivih z zaposlovanjem dodatnih delavk. Ugotoviti je potrebno, ali združeno delo lahko zagotovi vse stroške, ki bodo nastali s podaljšanjem porodniškega dopusta. (Ob odločitvi za podaljšanje bo potrebno te nadomestitve dodatno upoštevati tudi kot merilo v svobodni menjavi dela v družbenih dejavnostih, kjer prevladujejo ženske);

— v zvezi s širjenjem kroga upravičencev do nadomestitve osebnega dohodka za določeno dobo pred porodom in po njem na vse študentke, iskalke zaposlitve in učenke, je treba ugotoviti, ali je sprejemljiva taka sistemska rešitev ali pa bi bile bolj primerne različne oblike denarnih in funkcionalnih pomoči glede na socialni položaj teh oseb;

— ob določanju višine nadomestila za podaljšanje porodniškega dopusta se je treba odločiti, ali bomo zagotavljali plačilo za odsotnost z dela v enakem obsegu kot za delo ali pa bomo za to dobo zagotavljali nižje nadomestilo, vendar zagotovili osnovno socialno varnost delavkam z najnižjimi dohodki;

— če bomo v srednjeročne planske listine vključili pravico do daljšega porodniškega dopusta, je treba določiti, v katerem letu bomo uvedli to pravico in gmotne možnosti za njeno uveljavljanje.

— preučiti bi bilo potrebno tudi druge možne oblike varstva otrok do treh let starosti. Tej starostni skupini naj bi zagotavljali predvsem individualne in družinske oblike varstva (leta 1983 je bilo v jaslicah v Sloveniji le 1500 otrok do enega leta starosti). Analizirati bi bilo treba tudi pobudo o posebnem dodatku za otroke do treh let, s čimer bi olajšali stroške za varstvo v tem času. Povečati pa se mora tudi odgovornost organizacij združenega dela pri zagotavljanju varstva otrok njihovih delavcev.

Družbena skrb in pomoč družini

Zagotovitev socialne varnosti družine temelji na delu in osnovnih življenjskih okoliščinah. Zato si bomo zlasti za mlade družine prizadevali za možnosti zaposlovanja in ustreznega urejanja stanovanjskih vprašanj.

Družba bo posebno skrb namenila družinam, ki so v težjem gmotnem in socialnem položaju, in sicer v skladu z veljavnim samoupravnim sporazumom o uresničevanju socialnovarstvenih pravic. Otrokom iz družin, ki živijo v najtežjih razmerah, bo zagotovljena brezplačna oskrba v vzgojnovarstveni organizaciji in v drugih organizacijah. Denarne pomoči pa bodo izplačane družinam predvsem v primerih, ko ni mogoče zagotoviti funkcionalne pomoči ali pa ta ni zadostna.

Da bi čimbolj uspešno preprečevali nastajanje socialnih problemov v družini, bomo izpopolnjevali sistem predzakonskega in zakonskega svetovanja, pomoči občanom pri načrtovanju družine, vzgoji otrok, pomoči in svetovanju osebnostno in vedenjsko motenim otrokom, mladini in odraslim, ter pomoči pri preprečevanju alkoholizma in drugih oblik zasvojenosti. Pri opravljanju teh nalog bodo pomagali tudi centri za socialno delo.

Zagotoviti bo potrebno tudi ustrezno družbeno skrb in pomoč tistim otrokom in mladostnikom, ki so zaradi različnih vzrokov prikrajšani za normalno družinsko življenje.

Za večji obseg rejništva in poenotenje višine rejnin bo le-to vključeno v zagotovljeni program socialnega skrbstva, pri čemer se bodo solidarnostno združevala sredstva za zagotovitev povprečne višine rejnin na območju vse Slovenije.

3. Solidarnost na stanovanjskem področju

Prizadevali si bomo za povečan obseg stanovanjske zidave, pri čemer bo delež družbene zidave predvidoma enak individualni. Delež solidarnostnih stanovanj v družbeni gradnji bo ostal enak.

V občinah bomo zagotavljali iz dohodka najmanj odstotek bruto osebnih dohodkov za financiranje solidarnostnih potreb za:

— reševanje stanovanjskih vprašanj starejših občanov, upokojencev, borcev NOV in kmetov borcev NOV, invalidov, občanov, ki so za delo nesposobni ter družin z najnižjimi dohodki, vključno z mladimi družinami,

— in za delno nadomestitev stanarin. Solidarnostna sredstva se bodo po potrebi uporabljala tudi za kreditiranje adaptacij oziroma prenove stanovanj in stanovanjskih hiš, v katerih stanujejo solidarnostni upravičenci in kmetje borci.

Sredstva, ki so se doslej združevala za dijaške in študentske domove, bomo združevali v zmanjšanem obsegu in jih usmerili v urejanje domov, namenjenih mladostnikom z motnjami v duševnem in telesnem razvoju ter motnjami vedenja in osebnosti na podlagi programa.

V okviru programov oziroma namenov uporabe združenih sredstev na ravni republike bodo preučili tudi pobudo za zagotavljanje ustreznih bivališč za Rome.

4. Družbeno varstvo invalidov

Družbeno varstvo invalidov zagotavljajo skupnosti otroškega varstva, izobraževalne in zdravstvene skupnosti, skupnosti za zaposlovanje, skupnosti socialnega skrbstva ter skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. V naslednjem obdobju bo posebno pomembno usklajevanje vseh dejavnosti za invalide v skupnostih socialnega varstva.

Preučiti bo potrebno tudi možnosti, da bi nekatere prvine družbenega varstva invalidov poenotili, izhajajoč predvsem iz vrste invalidnosti.

V skladu z dosežki medicine, rehabilitacije, socialnega dela, tehnologije in drugih področij družbenega razvoja bo varstvu invalidov v naslednjem srednjeročnem obdobju posvečena posebna pozornost:

— s širšimi družbenimi akcijami bomo spodbujali skrb vseh dejavnikov za organizirano preprečevanje nastanka invalidnosti, zmanjševanje deleža invalidskih in predčasnih upokojitev ter povečanje skrbi za zdravje in humanizacijo dela. Pri tem bodo zlasti pomembne aktivnosti v združenem delu;

— z različnimi oblikami preventivnega zdravstvenega varstva bomo skrbeli za pravočasno in organizirano odkrivanje motenj, ki lahko pripeljejo do invalidnosti in za njihovo učinkovito obravnavo. Med zdravstvene ukrepe bo vključeno tudi sistematično odkrivanje možnih prizadetosti ploda že med nosečnostjo;

— dogradili bomo sistem čimzgodnejšega odkrivanja, ustreznega spremljanja in razvrščanja ter celovitega in učinkovitega usposabljanja otrok in mladostnikov z motnjami v duševnem in telesnem razvoju. Dograjevali in razvijali bomo vzgojnovarstvene dejavnosti za predšolske otroke, vzgojnoizobraževalni sistem za šolske otroke in zavodsko delo, tako da bodo vsi otroci vključeni v določeno obliko usposabljanja. Zagotavljali bomo možnosti za ustrezno zaposlitev in proučili možnosti za razvoj mobilnih služb za pomoč otrokom na domu;

— uresničevali bomo načelo, da si mora tudi invalidna oseba v čimvečji meri zagotavljati svojo socialno varnost z delom. V ta namen bomo razvili dodatne oblike usposabljanja in rehabilitacije invalidnih oseb, s preostalo delovno zmožnostjo. Usposabljanje in rehabilitacijo bomo izvajali v skladu z načeli sodobne rehabilitacijske znanosti, predvsem pa kompleksno in v okolju, kjer je invalidnost nastala;

— cilj usposabljanja in rehabilitacije mora biti in ostati polna vključitev invalida v produktivno delo v sodobni tehnologiji z visoko stopnjo usposobljenosti. Ob usposabljanju za delo bomo upoštevali tudi invalidove potrebe po kvaliteti življenja;

— invalidom, ki si zaradi stopnje invalidnosti ne morejo zagotavljati socialne varnosti, bomo s solidarnostjo zagotavljali možnosti za dostojno življenje in za ohranjevanje preostalih sposobnosti ter izboljšali sistem skrbi za najtežje invalide;

— poleg institucionalnih oblik varstva invalidov bomo razvijali tudi ostale dejavnosti, ki pomenijo humanejši odnos do vsakega invalida. Zato bomo spodbujali

dejavnost invalidskih organizacij in druge oblike društvenega življenja in dela invalidov ter prostovoljne dejavnosti.

5. Uveljavljanje invalidsko pokojninskega zavarovanja

Invalidsko pokojninsko zavarovanje bo temeljilo na tehle prvinah:

— obsegu pravic, ki je opredeljen z zakoni in samoupravnimi splošnimi akti,
— usklajevanju pokojnin in drugih denarnih dajatev skladno z zakonom in družbenim dogovorom in
— solidarnostnem združevanju sredstev za izvedbo programa dejavnosti skupnosti.

Sproti bomo odpravljali neupravičene nepravilnosti, ki se pojavijajo pri uveljavljanju zakonskih določil.

Tudi v naslednjem srednjeročnem obdobju bomo zbirali denar za reševanje stanovanjskih vprašanj upokojencev in invalidov ter za zidavo domov za upokojence v Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SRS, vendar v zmanjšanem obsegu.

6. Socialna varnost starejših občanov

Delež prebivalcev starih nad 60 let v Sloveniji raste. Starejši populaciji je potrebno zagotoviti enakopraven položaj, ji omogočiti, da odloča o življenju v starosti, to pa zahteva ustrezno organizacijo družbenega življenja in dela.

Da bi starejšim ljudem omogočili ohraniti njihovo dejavnost, bo potrebno ugotoviti možnosti za preusmerjanje dejavnosti upokojencev na druga področja v skladu z njihovimi sposobnostmi in družbenimi potrebami. Izpopolnjevati pa je potrebno tudi zdravstveno varstvo in stanovanjske razmere, ki bodo omogočile starim ljudem čim dlje ostati v tistem okolju, kjer so živeli in delovali v svojih najaktivnejših letih. Zato je treba v krajevni skupnosti pospešiti podružbljanje posameznih nalog, zagotoviti preskrbo, organizirati ustrezne storitve, komunalno ureditev, prometno dostopnost itd.

Razvijati bo potrebno prostovoljno delo, pomoč med ljudmi, hišno nego kot eno izmed enakovrednih družbenih skrbi za starejše in podobno.

V komisijah za socialno delo v krajevnih skupnostih naj bi se učinkoviteje povezovali hišni sveti, samoupravne interesne skupnosti, družbenopolitične organizacije, društva, centri za socialno delo, domovi za upokojence itd.

V naslednjem srednjeročnem obdobju ne bo večjih potreb za gradnjo novih splošnih socialnih zavodov, pač pa bo sedanje zavode potrebno kadrovsko in funkcionalno usposobiti za oskrbo in nego bolnih starostnikov. Splošni socialni zavodi naj bi se v naslednjih petih letih še bolj vključevali v življenje neposredne okolice in postali središča družbene skrbi za starejše občane.

Na področju socialnega skrbstva bomo solidarnostno združevali sredstva za zagotavljanje zavodskega varstva starejših občanov in to v višini oskrbnih stroškov, ki jih plačujejo oziroma doplačujejo občinske skupnosti socialnega skrbstva, in sicer do višine denarnih pomoči kot edinega vira preživljanja (ta novost ne prinaša novih pravic, marveč le pripomore k usklajevanju gmotnih možnosti na področju socialnega skrbstva).

Tudi v naslednjem srednjeročnem obdobju bo občanom, ki niso sposobni za delo in so brez sredstev za preživljanje in brez premoženja, ki nimajo svojcev, ki bi jih bili dolžni oziroma sposobni preživljati, zagotovljena družbeno denarna pomoč kot edini ali dopolnilni vir sredstev za preživljanje, ki je opredeljena v samoupravnem sporazumu o uresničevanju socialnovarstvenih pomoči.

DRUGE SKUPNE NALOGE IN USMERITVE

1. Solidarnost

Za zagotovitev temeljnih programov in pravic vsem občanom v Sloveniji, ne glede na ekonomske možnosti posameznih območij, bodo delavci na podlagi dogovorjenih osnov in meril solidarnostno združevali sredstva.

Predvideno je, da se bodo sistemi za naslednje srednjeročno obdobje na vseh področjih nekoliko spremenili.

Podlaga za solidarnost bodo zagotovljeni programi na posameznih področjih. Pogoje za upravičenost do solidarnosti bodo skupnosti uskladile, upoštevaje pri tem uresničevanje zagotovljenega programa, ekonomsko moč gospodarstva v občini in druga merila.

Skupnosti socialnega varstva so predlagale nekatere spremembe obsega in vsebine zagotovljenih programov.

Na področju socialnega skrbstva bodo iz tega programa izvzeli sredstva za delovanje centrov za socialno delo, na novo pa vključili del oskrbnih stroškov za prejemnike skrbstvenih pomoči, ki bivajo v zavodih in rejnine. Tako bi se obseg solidarnosti povečal s sedanjih 3,10% na 5,6% vseh sredstev socialnega skrbstva.

Na področju otroškega varstva je s samoupravnim sporazumom o uresničevanju socialnovarstvenih pravic na novo določen minimalni obseg družbenih pomoči otrokom (otroški dodatek). Obseg teh pomoči se v naslednjih letih ne bo bistveno spreminjal.

Zagotovljeni vzgojni program (mala šola in varstvo razvojno motenih otrok) pa se bo postopno povečal, tako da bo minimalni program male šole do leta 1990 dosegel 420 ur.

Na drugih področjih zagotovljeni programi ne bodo bistveno spremenjeni. V skupnostih si bomo z ustreznimi solidarnostnimi sistemi prizadevali za zmanjševanje regionalnih razlik, izhajajočih iz gospodarske nerazvitosti, razlik v zaposlenosti in demografskih razmerah.

2. Osnove in merila za nadomestila za čas odsotnosti z dela

Osnov in meril, dogovorjenih s samoupravnim sporazumom o skupnih izhodiščih za zagotavljanje socialne varnosti v obdobju 1981—1985, v naslednjem srednjeročnem obdobju ne bomo bistveno spreminjali.

Preučiti je treba možnost, da se za vse vrste nadomestil vpelje sistem tekočih valorizacij.

3. Spremljanje življenjskih stroškov

V skupnostih si bomo skupaj z drugimi dejavniki prizadevali za sprejem nove enotne metodologije zajemanja in spremljanja življenjskih stroškov, ki bodo omogočali smotrno uporabo teh podatkov v spremljanju socialne politike in oblikovanju ukrepov na tem področju.

4. Druge naloge

V samoupravnem sporazumu o uskladitvi planskih listin bomo določili tudi druga skupna izhodišča, pomembna za oblikovanje, uveljavljanje in spremljanje socialne politike v Sloveniji, predvsem v zvezi z vlogo skupnosti socialnega varstva, učinkovitejšim uresničevanjem delegatskega sistema in drugimi vprašanji.

KOMISIJA SKUPŠČINE SKUPNOSTI SOCIALNEGA VARSTVA SLOVENIJE ZA USKLAJEVANJE PROGRAMOV SOCIALNEGA VARSTVA

IZOBRAŽEVANJE, ZNANOST KULTURA

Jelka Reichman in Prešernov Povodni mož

Mala deklica v veliki slikarki

Iz nove Naše žene

»Tole bo hiša Jelke Reichman,« sem si rekla, ko sem v starem delu Ljubljane, na nekdanjem Friškovcu, zagledala hišo s svetlo modrimi okni. Njene slikanice v knjigah in revijah za najmlajše so namreč vedno polne živih barv, saj celo sneženega moža ovije v rdeč šal in potem ni čudno, če sklepaš, da se ta znana ilustratorka in akademska slikarka tudi v zasebnem življenju obdaja s tistim, kar izpovedujejo njena dela. Poznamo jo po številu uspešnicah za otroke od slikanic Maček Muri, Zmaj Direndaj, Dvanajst slonov do številnih drugih, ki so doživljale tudi ponatise; februarja, prav za Prešernov praznik, pa smo dobili še slikanico Prešernovega Povodnega moža, ki je namenjena tudi odraslim. To je prav gotovo zahtevno delo, in Jelka Reichman se ga je lotila z vso resnostjo, z nemalo študija, a tudi ne brez treme.

»Ponudbe, naj narišem Povodnega moža, nisem sprejela z obema rokama, marveč sem potrebovala čas za premislek. Mnogo lažje je ilustrirati zgodbico o kužku kot Prešernovo pesem, pa sem malce podvomila o sebi, ali mi bo to sploh šlo od rok,« je iskreno razlagala slikarka, ki ji sicer ne manjka samozavesti, pa tudi zagnanosti ne, vendar tudi njo kot slehernega ustvarjalca včasih črviči rahel dvom, podoben tremi športnika, preden se požene s starta v bojno areno.

Ko so jo tudi doma spodbodli s tistim »le kaj se obotavljaš,« je končno dobila sunek, ki jo je pognal v delo. Najprej je proučila zgodbo, ki jo je Prešeren povzel po Valvasorju. To jo je malce zmedlo, da je razmišljala, ali ne bi zgodbe potisnila nazaj v 16. stoletje.

»Ampak pesem je Prešernova in njega si pač vsi predstavljajo v bidermajerjevem slogu, pa sem začela zbirati gradiva o tem času: knjige **slike**, zgodovino, zlasti ljubljansko takratno nošo,« se je razgovorila živahna slikarka in nadaljevala: »Najbolj mi je koristilo dejstvo, da so si ženske v ljubljanski kotlini rade zavezovale peče na glave, zlasti ob praznikih in tudi ob porokah. To je tisto, kar bo vihralo pri usodnem plesu, ne lasje! sem si rekla. Oblekla sem jo v vijoličasto obleko zaradi vzdušja, ki naj bi bilo napeto, tesnobno.«

Urškine oči pa so prav tako čudovito modre, kot so modre na njenih lutkah in majhnih punčkah, kajti Jelka Reichman ne more iz svoje kože: »V sebi nosim otroka, ki ne more odrasti in živi s pomočjo mojega čopiča.« Zato je njena delovna soba prepolna igrač, ki jih njena odrasla hči in sin ne potrebujeta več. Posebnega občudovanja pa so vredne stare porcelanaste punčke, največkrat darila njenega moža z raznih potovanj v tujino.

— Kako je nastala podoba povodnega moža?

»Zamislila sem si ga kot lepega gospoda, ki naj bi deloval nekako mefistovsko. Prelepa Urška ne bi vzela za plesalca luskinastega in sluzastega mladeniča, ali ne?«

Ampak s tisto strupeno barvo, s kakršno je pobarvala njegovega metuljčka in rokavice, je nakazala njegovo pravo podobo. Najbolj zgovorne pa so oči povodnega moža: njegov pogled stopnjuje srhljivost od slike do slike.

Vse to je Jelka Reichman ustvarjala skoraj dva meseca.

»Ilustracija je manj cenjena slikarska zvrst, čeprav ni tako enostavna, kot si nekateri mislijo,« je načela temo o tem, kako nastane slikanica.

»V prostem času pa je napisal še kaj za otroke, rečejo za kakega pesnika, kakor da je za otroke tako lahko pisati.« se je primerjala, malce zardela od rahle jezice, potem pa samozavestno pristavila: »Ampak meni ni prav nič žal, da sem se zapisala ilustracijam.«

»Kriv« je profesor Pregelj, ki ji je nekoč očital, naj bi se zavoljo svoje lepote rajši vpisala na igralsko akademijo. Ker pa mu je bilo tega žal, jo je spomnil, da bi bila pravzaprav lahko zelo dobra ilustratorka. In njena pot je bila zakoličena.

Na dnu svoje duše se počutim otrok

— Ali pri risanju za otroke mislite nanje?

»Ne. Sebe potisnem nazaj v otroštvo,« se je gromko, tako kot zna, zasmejala slikarka, ki ji sicer že tečejo srednja leta, a jih prekemansko dobro skriva, bržkone tudi zaradi svoje vesele, optimistične narave.

»Čisto na dnu svoje duše čutim otroka, svet, ki ga nenehoma branim prav z risbo. Ko preberem zgodbo, sem majhna deklica, ki razmišlja o tem, kako si predstavlja junake zgodbe. Sledijo skice, risbe, kompozicije, barve,« je razlagala svoje delo.

Barve, te čudovite barve Jelke Reichman: vrže jih na papir tako kot besedo v zrak. Neposredna je, ne tlači svoje zagnanosti in nariše prav tisto, kar si trenutno zamisli, kar razkriva njen vesel, odkrit značaj.

Ko je risala voščilnico za UNICEF, se ni obotavljala pomočiti čopiča v rdečo barvo, četudi je šlo za novoletno jutro s svežo snežno odejo. Narisala je okrogloličnega fantiča z nagajivo kapo, z vihrajočim šalom okrog vratu, ki z orokavičeno roko pometa sneg z rdeče opečnatega zidu. In ta slika bo v milijonskih nakladah ob prihodnjem božiču in novem letu obkrožila svet.

V izbor za UNICEF-ove voščilnice so prišle slikice kar petih naših umetnic, kar kaže na kvaliteto naših ilustracij. Če bi sodili po številu pravljičnih knjig in slikanic za otroke, potem bi sklepali, da imamo Slovenci radi otroke in nam zanje ni težko odpreti denarnice. Otroška literatura gre namreč kljub težavam še vedno v denar in vrsto slikanic morajo ponovno natisniti. Takšne so bile tudi slikanice naše sobesednice. Mladinska knjiga je pravkar izdala štirideset slikanic za nemškega založnika. Od teh jih je sedem narisala Jelka Reichman, ki ima sicer za seboj že čez 80 knjig in knjižic s svojimi risbicami. Za svoje delo je že dobila priznanje Zlata slikanica in Kajuhovo nagrado.

— Za seboj imate leta izkušenj, ali to pomeni, da lahko ustvarjate na pamet, rutinsko?

»Nekaj rutine je prav gotovo potrebno, vendar je moje delo nenehna učna doba. Res je, da sem star maček pri ilustracijah, vendar vedno začenjam znova. Ptič mora biti ptič, medved medved. Ničkolikokrat sem že upodobila medveda, a si ga moram vedno znova ogledati v enciklopediji, preden ga narišem,« je opisovala svoj odnos do dela, ki je prepošten, da bi si privoščila površnost.

Slikanice zahtevajo vse mogoče reči od igluja, kovača do mačka in vsakovrstnih predmetov, tudi takšnih, ki jih danes ne uporabljamo več. Pomaga si s knjigami. A tudi doma ima neverjetno zbirko starih folklornih predmetov: loncev, piščalk, peharjev, košaric, svitkov, prtov, križev, bogcev, starih slik, kipcev, petrolejk, drobnega kmečkega orodja in kaj vem česa še vsega, saj si je pri enkratnem obisku nemogoče ogledati vse, kar visi po njenih stenah in je naloženo na njenih policah.

»Ah, stari časi,« je malce vzdihnila in pokazala na steno s slikami na steklu. »Mislim, da sem nekoliko konservativna. Med vso to navlako se počutim kakor v kakem zavetju, pribežališču pred zunanjim svetom. Umrla bi, če bi morala živeti v stanovanju z golimi belimi stenami in risati na laboratorijsko čisti mizi. Pravzaprav bi najrajši delala ob petrolejki, se vozila s kočijo,« je sanjala deklica v njej, ki ne mara današnje naglice, vrtincev življenja in stresov, ki tudi njo, odraslo Jelko držijo v primežu.

V svojem domu si je ustvarila svojevrsten svet, v katerem se počuti varno. Ni ji mar, kaj rečejo znanci. Ona je pač takšna, kakršna je: veter, ki ljudem prinaša vedrino, smeh in je človek, ki te prevzame, osvoji, omreži. Prideš za pol urice, ostaneš dve debeli uri... in še potem jo nosiš s seboj.

Albina Adamič

Delovna soba Jelke Reichman je prepolna otroških igrač, ki jih njena otroka ne rabita več. Posebnega občudovanja so vredne porcelanaste punčke, katerih obraze srečamo v mnogih njenih ilustracijah knjig za otroke.

Ob seji CK ZKS o kulturi (1)

Nanizanka o gradivu

Centralni komite ZKS bo predvidoma maja letos po desetih letih celovito razpravljal o problematiki kulture. Gradivo za sejo, ki je v javni razpravi in ki smo se ga v sindikatih že temeljito »lotili« na izvršnem odboru in republiškem odboru sindikata delavcev v kulturi, na svetu za vprašanja izobraževanja, znanosti in kulture in že v prenekaterih občini (npr. Lendava, Domžale), odpira mnoga vprašanja in dileme in zahteva precej jasnejših odgovorov.

V času, ki je na voljo za javno razpravo o gradivu, bom skušal v nekaj zaporednih prispevkih opozarjati na temeljne dileme, ki se bodo v posameznih razpravah pojavljale — poudarjati tista pomembna vprašanja kulture in kulturnega življenja delavcev, ki so v večji meri »področje dela« sindikatov, in prispevati svoja lastna razmišljanja o kulturi kot samosvoji in hkrati enakovredni sestavini življenja in dela, ki naj najde svoje pravo mesto in težo v delovanju komunistov in vseh organiziranih socialističnih družbenih sil.

Ob branju gradiva (ne le tega) se bralec in razpravljalec vpraša, če so sestavljalci na kakšen pomemben del pozabili. Tokrat moramo priznati, da so bili zelo temeljiti. V razmeroma kratkem besedilu so na zelo zgoščen in dovolj razumljiv način opravili zelo obsežen popis vseh vprašanj, problemov in dilem, ki opredeljujejo kulturno življenje pri nas! Vajeni dolgoveznega pisanja v podobnih primerih smo tokrat tega besedila lahko samo veseli. Pa vendar velja moja prva pripomba prav temu, da je gradivo **preveč samo temeljita inventarizacija vprašanj, problemov in dilem** in si ne prizadeva nakazovati rešitve, ponujati odgovore in pojasnjevati dileme.

Pisci so se zavestno odločili za takšno gradivo, ki naj le izziva razpravo, odpira vprašanja, opozarja na probleme. Pravijo, da jim je to, sodeč po živahnih dosedanjih razpravah, v celoti uspelo. Trditev, da je gradivo dobro že zato, ker spodbuja živahno ali celo burno razpravo, pa se mi zdi nekoliko poceni.

Na področju kulture bi bila zdaj, ko je zanimanje zanjo v središču družbene pozornosti, predvsem po zaslugi »nje same«, sleherna razprava burna. Koristnejša, ustvarjalnejša in strpnejša pa bi bila s pogumnejšim gradivom.

Doro Hvalica

IZLET GLOBTOUR — NAŠA ŽENA

RIBNICA IN KOČEVJE

Malce drugačen bo tale izlet, saj ga bomo z vašo pomočjo popestrili s PRODAJNO RAZSTAVO ROČNIH DEL IZ VAŠE DOMAČE DELAVNICE. Kaj to pomeni? Izdelek, ki ga želite razstaviti in PRODATI, boste prinesli s seboj, ga opremili s svojim priimkom in ceno ter s konfekcijsko številko (oblačila). Če bo sreča, bo kupčija uspešna, vi pa boste dobili dodatna sredstva za družinsko blagajno. Po možnosti naj bodo izdelki novi, ni pa nujno. Izbiro in odločitev prepuščamo vam. Toliko za začetek!

Odpotovali bomo 23. marca ob 7.30 s Trga osvoboditve v Ljubljani. Pot nas bo vodila mimo Turjaka in skozi Velike Lašče v Ribnico, kjer si bomo v tekstilni tovarni SUKNO ZAPUŽE ogledali proizvodni postopek, v njihovi industrijski prodajalni pa boste lahko po ugodnih cenah kupvali vse od blaga za plašče do preje za ročno pletenje. Ogledali si bomo tudi imeniten Ribniški muzej, nato pa se bomo odpravili v Kočevje. Po ogledu zanimivosti bomo odšli do blagovnice NAMA, kjer so nam tudi obljubili ugoden nakup na posebej za nas pripravljenem prostoru. Tudi kosilo bo v njihovi restavraciji. Po kosilu pa — za vsakogar nekaj — od glasbe, drobnih nasvetov do žrebanja nagrad. Tudi priročnike, ki pridejo prav v vsakem gospodinjstvu, boste lahko kupovali, in še kaj.

V Ljubljano se bomo vrnili v večernih urah.

Cena izleta je 1180 din na osebo (s kuponom), oziroma 1300 din (brez kupona) in vključuje prevoz, kosilo, oglede, vstopnine, vodstvo in organizacijo izleta. Prijave sprejema Globtour Ljubljana, Gosposvetska 4. Denar lahko nakažete tudi po poštni nakaznici. Rok za prijavo je 16. marec. Vljudno vabljeni!

PRIJAVNICA ZA IZLET:

Ribnica in Kočevje

Podpisani _____

Stalno bivališče _____

Prijavljam poleg sebe še _____

Skupno torej oseb ..... Podpis _____

Vrednost kupona je 120 din za osebo in je vključena v ceno izleta (x) ustrezno obkrožite

ŠPORT, ODDIH IN REKREACIJA

Proslava v hramu slovenske kulture

Zgodba o mnogih ljudeh

V Domu Ivana Cankarja v Ljubljani so minulo soboto zvečer zadonele planiške fanfare, s katerimi se je začela slovesna akademija ob 50-letnici naše Planice.

Polna srednja dvorana je z zanimanjem sledila kulturni prireditvi, ki je obudila spomine na zgodovino znamenitih dogodkov pod Poncami. Akademije so se udeležili zastopniki vseh rodov naših smučarjev in mnogi ugledni gostje. Planiško zgodovino je ob tej priložnosti orisal gledališki igralec Boris Kralj, zbranim pa je govoril tudi predsednik CK ZK Slovenije in predsednik odbora za proslavo planiškega jubileja Andrej Marinc, ki je med drugim dejal:

»Sama po sebi Planica ni ena od stvari življenjskega pomena, vendar ima v našem življenju tako polno pomenov, da je že naš simbol in ponos. Je nekaj tistega, kar nas je uveljavilo v svetu. Po številu majhen narod je pokazal nekaj izvirnega...«

»Sicer pa je zgodba o Planici zgodba o človeku,« je poudaril Boris Kralj. »Zgodba o mnogih ljudeh. O njihovem pogumu in strahu. O njihovem hrepenenju in volji, o trmi in potrpežljivosti, o natančnih računih in sanjskih vizijah. V tej zgodbi si podajajo roke letalci, rekorderji in teptači, projektanti, prometniki, merilci in trenerji in vsakdo od nas, ki vsako leto prihajamo praznovat v dolino pod Poncami.«

Taka je naša Planica. Zato ni čudno, da jo je obiskoval in doživljal tudi predsednik Tito, ki je še kako znal ceniti vse, kar je bilo pomembno in ljudem pri srcu.

Dan pred veliko proslavo so v hramu slovenske kulture odprli tudi razstavo ob 50-letnici Planice in 8. svetovnem prvenstvu v smučarskih poletih. Sicer pa so vse prireditve ob omenjenem jubileju izzvenele kot vabilo na veliko srečanje v Planici, ki bo konec prihodnjega tedna.

A. U.

Pogum, lepota, spretnost...

Planica je praznik, ne veselica

Leta 1934 so Norvežani prvič nastopili na novi velikanki v Planici. Kar devet jih je prišlo, vsi izredni mojstri, med njimi tudi slovita olimpijca brata Birger in Sigmund Ruud. Ko so bili po končanem tekmovanju še tako imenovani ekstra skoki, se je zgodilo nekaj, o čemer ljudje še danes govorijo: Birger Ruud je skočil 92 metrov in tako postavil na naši skakalnici nov svetovni rekord. Očividcev tega športno znamenitega dogodka je bilo okrog 4000. Skoraj vsi so prispeli v Planico s smučmi in nahrbtniki.

Po prvi mednarodni prireditvi v Planici so tudi naši gledalci dobili laskavo oceno. Za švicarski časopis SPORT je Norvežan Sigmund Ruud izjavil: »Še nikoli nisem skakal pred tako hvaležnimi gledalci.« To je ocena, ki govori o kulturnem odnosu do športa in do vrhunskih dosežkov. Bomo tudi tokrat, na jubilejni prireditvi v Planici od 15. do 17. marca zaslužili tako oceno?

Ne smemo pozabiti, da Planica ni veselica, temveč praznik.

Vsakdo, ki nastopa na velikanki, ki omogoča svetovne rekorde, je vrhunski športnik, vsakdo se mora kar najbolj zbrati in potruditi, da odskoči pravilno, leti lepo in daleč, kolikor zmore, in da pristane varno. Uspeh je odvisen od znanja, izkušenosti, zaupanja vase in od mnogih neznank, med katere spada tudi veter. Zato skakalec ni kriv, če mu skok ne uspe, če leti morda »samo« 100 ali 120 metrov.

Pravimo »samo«. Za gledalce okrog izteka so nekateri poleti zares videti kratki, zato se jim ne zdi vredno, da bi skakalcu zaploskali. Tem in takim bi svetovali, da se kdaj potrudijo do vrha te ali one planiške velikanke, se postavijo na štart in pogledajo v prepad. Potem bodo vedeli, da je sleherni skok na velikanki pogumno dejanje, ki terja izredno visoko stopnjo telesne sposobnosti in psihične zbranosti.

Zapisali smo, da je za slovenske športnike jubilejna prireditev v Planici praznik, ne pa veselica. Zato je prav, da se tako vedemo od začetka do konca. Žal se nekateri, sicer redki, spozabijo. Nekateri žvižgajo, če skakalcu let ne uspe, nekateri pa praznujejo predvsem pri stojnicah, kjer točijo alkoholne pijače. Vse lepo in prav, vendar naj bo tudi v tem mera, kajti sleherni vinjeni gost, ki pada v snežno brozgo in nadleguje druge, nam je ob praznovanju Planice v sramoto.

Drago Ulaga

Kako so pred pol stoletja poročali iz doline pod Poncami

»Z enim samim skokom je postala Planica znana po vsem svetu,« je zapisano v dunajskem dnevniku »Neue freie Presse« 28. III. 1934. Po članku, ki izraža navdušenje nad novo skakalnico in svetovnim rekordom (Birger Ruud, Norveška, 92 m) povzemamo:

»In kako so skakali! Morali bi jih videti. Močno nagnjeni naprej so si s kriljenjem rok le malo pomagali. Pravljica se je spremenila v resnico... Birger Ruud je letel 92 metrov daleč in ni padel. Svetovni rekord! Sigmund Ruud je potegnil na 95,5 m, vendar ni zdržal. Navdušenje množice gledalcev je brezmejno. Skakalci se vedno znova objemajo... Gledalci radostno vzklikajo in mečejo v zrak vse, kar jim je pri rokah. Ljudje se veselijo kakor otroci, ploskanje in vzklikanje traja več minut.«

Objavljamo še odlomek iz spominov Sigmunda Ruuda, olimpijskega zmagovalca, ki je bil dolga leta prvi izvedenec za smučarske skoke pri Mednarodni smučarski federaciji:

»V Planici smo doživeli tekmovanje, ki ga mi skakalci in prepričan sem, tudi gledalci, prav gotovo ne bodo nikdar pozabili.« Nato navaja podatke o vrsti skakalcev, ki so postavili osebne rekorde. Zapis o sprejemu planiških gostov v Ljubljani ni povsem točen, vendar je značilen za tiste čase in vreden branja.

»Sprejem, ki smo ga doživeli v Ljubljani, je bil kratkomalo veličasten. Pol mesta z županom na čelu nas je pričakalo na postaji. Z norveškimi in jugoslovanskimi zastavami smo skakalci korakali za mestno godbo do hotela, kjer je bila razglasitev rezultatov in banket. Domačini so bili čisto iz sebe od veselja, ker je bil v njihovi deželi dosežen svetovni rekord v smučarskih slokih. Zaplesali so nam narodne plese Jugoslavije, skakalci z visokega severa pa smo prav tako prispevali k programu. Predstavili smo norveške ljudske plese, seveda z vložki akrobatike, kot se za skakalce tudi spodobi. Počutili smo se velike junake dneva. Sicer zelo resni športniki, smo vseeno ta večer prižgali debele cigare. O okusu in učinku tega uživanja bom pa raje tiho.«

Počivati pomeni rjaveti

Utemeljitelj zdravega življenja in naravnega zdravljenja dr. S. Kneipp opozarja, da sta za zdravo starost odločilnega pomena pametno življenje in razumna prehrana. Pomembne so predvsem osnovne funkcije: krvni obtok, dihanje, presnova, živčno in duševno uravnavanje, gibanje in druge, ki jih je treba s previdnim stopnjevanjem dražljajev krepiti ali pa pridobljene sposobnosti z vajo vzdrževati.

Zdravljenje z gibanjem nima pri starejšem človeku tako pomembne vloge kot pri mladem, opozarja dr. Kneipp. Vendar naj tudi starajoči se ljudje mislijo na to, da pomeni počivati isto kot rjaveti. Star človek se mora vsekakor sprijazniti s tem, da po petinšestdesetem letu ne prihaja več toliko v poštev trening, to je trajno stopnjujoče se dražeče obremenjevanje z gibanjem, kakor vadba in urjenje tega, kar že ima.

V splošnem so za starega človeka neprimerna vsa kratkotrajna in močno obremenilna gibanja, še zlasti, če človek tega ni vajen. Denimo da bi človek začel igrati tenis, ali se začel ukvarjati s trimom, ki je, recimo, prirejen za ljudi tridesetih let. Če človek ni dotlej ničesar posebej treniral, prihajajo na stara leta v poštev popotovanja, hoja, lahka telovadba. Pri tem naj človek opazuje srčni utrip in dihanje. Če se zaradi telesnega napora pulz povzpne na 130, je treba aktivnost nekoliko zmanjšati. To storimo tudi, če se frekvenca dihanja bistveno poveča. Povečan pulz in povečana frekvenca dihanja sta za starega človeka nevarna, kar je treba upoštevati.

Podobno opozorilo velja tudi za zadrževanje na visokih gorah. Samo če je človek ustrezno treniral, lahko odide na visokogorske ture. V vsakem primeru pa naj se izogiba velikim višinam in vročini, na primer sončni pripeki, če nima ustreznega pokrivala. Nevarno je tudi, če se star človek ne more dobro aklimatizirati ali pa je onemogočeno uravnavanje toplote in mraza. To velja zlasti za polete z letali, ki človeka najhitreje popeljejo v podnebje, ki ga ni vajen in v kraje z drugačnim časom.

A. U.

Desete zimske igre sozda ZPS

Najboljše smučarje imajo v Litostroju, STT in Kladivarju

Koordinacijski odbor sindikata sozda ZPS — Združeni proizvajalci strojne opreme, in delovna organizacija Kostroj iz Slovenskih Konjic sta 2. marca na Rogli pripravila že desete zimske igre. Kljub slabemu vremenu — megla, dež, sneg — je v veleslalomu in smučarskih tekih tekmovalo več kot 500 tekmovalk in tekmovalcev iz vseh 24 delovnih organizacij sozda ZPS. Čeprav so ta športna srečanja slovenskih kovinarjev namenjena predvsem spoznavanju in prijateljstvu, ne gre brez športnega duha. Predstavniki ljubljanskega Litostroja so zmagali tako v veleslalomu kot v smučarskih tekih. Na drugo mesto so se uvrstili tekmovalci iz trboveljske strojne tovarne, tretji pa so bili iz leta v leto boljši smučarji žirovskega Kladivarja. Uvrstitve:

Smučarski teki:

Ženske nad 30 let:

1. Ljuba Vilar — Metalna, 2. Ksenija Kotnik — Hidrometal, 3. Irena Berčon STT, 4. Marija Oberstar — Litostroj, 5. Mira Šček — Litostroj in 6. Jelka Zonta — Gostol

Ženske do 30 let:

1. Tatjana Erman — Litostroj, 2. Andreja Smeh — Kladivar, 3. Tatjana Trnovec — Litostroj, 4. Mira Pleničar — Metalna, 5. Ana Rudolf — Gostol, 6. Zdenka Koren — Gostol

Moški nad 50 let:

1. Branko Sršen — Litostroj, 2. Srečko Grošelj — Litostroj, 3. Štefan Podlesnik — Jeklo, 4. Dušan Dobrovoljec — IBE, 5. Milan Sirše — STT, 6. Mirko Lavre — Stroj

Moški od 40 do 50 let:

1. Janez Kalan, 2. Marjan Klamen, 3. Lojze Rupnik — vsi Litostroj, 4. Alojz Hvala — Agrostroj, 5. Viktor Albreht — Kladivar, 6. Andrej Starman — Kladivar

Moški od 30 do 40 let:

1. Branko Škoflek, 2. Srečko Pirman — oba Litostroj, 3. Janez Kosmač — Kladivar, Janez Nikolič — IBE, 5. Milan Svetelj, 6. Lado Sazonov — oba Litostroj

Moški do 30 let:

1. Bojan Trojar — Litostroj, 2. Igor Albreht — Kladivar, 3. Marjan Grčar — Mlinostroj, 4. Marjan Mrak — Litostroj, 5. Marjan Jamšek — STT, 6. Jože Rogelj — Litostroj

Veleslalom:

Ženske nad 30 let — memorialna disciplina Cvetke Korošec:

1. Irena Medvešek — STT, 2. Majda Vaupotič — Metalna, 3. Mirjam Poberaj — Gostol, 4. Irena Berčon — STT, 5. Slobodanka Svetlič — IBE, 6. Mira Šček — Litostroj

Ženske do 30 let:

1. Marjeta Kure — Stroj, 2. Irena Jerman — STT, 3. Alenka Tošnjak — Litostroj, 4. Neva Ketiš — Metalna, 5. Pavla Areh — Stroj, 6. Anica Berce — Gostol.

Moški nad 50 let:

1. Tugomir Vončina — Kostroj, 2. Branko Sršen — Litostroj, 3. Milan Sirše — STT, 4. Janez Zupančič — Kladivar, 5. Mirko Lavre — Stroj, 6. Drago Jerman — STT

Moški od 40 do 50 let:

1. Janez Kalan, 2. Peter Prezelj — oba Litostroj, 3. Vinko Albreht — Kladivar, 4. Stane Guzelj — Litostroj, 5. Jani Bizjak — STT, 6. Janez Eržen — Turboinštitut

Moški od 30 do 40 let:

1. Marko Faletič — Gostol, 2. Marjan Šorli — Kladivar, 3. Jože Knez — STT, 4. Marjan Jančič, 5. Lado Sazonov — oba Litostroj, 6. Bogdan Meglič — IBE

Moški do 30 let:

1. Dušan Seljak — Kladivar, 2. Danilo Sitar — Metalna, 3. Valter Valenčič — Turboinštitut, 4. Matjaž Rozina — IBE, 5. Igor Podobnik — Kladivar, 6. Marko Grmek — Metalna

Za konec pa še izjavi zmagovalcev Branka Sršena iz Litostroja in Dušana Seljaka iz žirovskega Kladivarja:

Branko Sršen: »Te igre ZPS so zelo dobro pripravili. Letos sem prvič tekmoval v »starejši« kategoriji in morda so se mi prav zato zdele tekaške proge kar prelahke. Sicer pa je smučanje glavni šport in ker se z njim ukvarjam že več kot 40 let, lahko rečem, da je sestavni del mojega življenja.« To potrjuje tudi njegov rezultat v smučarskem teku, saj je bil kar dve minuti pred zasledovalcem.

Dušan Seljak iz Kladivarja: »Razpoloženje na igrah je bilo enkratno, saj nas tudi slabo vreme ni motilo. Zelo sem vesel svoje kolajne, še bolj pa tretjega mesta naše delovne organizacije. To je samo dokaz, da se tako kot v tovarni tudi na smučanju mladi čedalje bolj prebijajo v ospredje. Mislim, da bomo na prihodnjih zimskih igrah ZPS lahko zlezli še za kakšno stopničko višje.«

V. G.

IZ ZGODOVINE

O delavskem in sindikalnem gibanju na Primorskem med obema vojnama (2)

Kapital se je odločil za nasilje

Piše: dr. Milica Kacin Wohinz

V nekaterih okoljih, v ladjedelnicah v Trstu in Tržiču, so se učinki delavskega gibanja kazali v spremembi razmerja moči med delom in delodajalcem. Mnogokje so delavci narekovali zakonodajo in prisilili delodajalce, da so umaknili svoje odločitve. To je za kapital lahko pomenilo smrtni udarec, saj mu je preostalo ali zaprtje tovarn ali pa nasilje. In to drugo je izbral v obliki fašističnih terorističnih napadov.

V začetku leta 1920 so tudi v Julijski krajini delavske organizacije pripravljale ustanovitev delavskih svetov — sovjetov — po zgledu Italije. Toda medtem ko se je gibanje v Italiji razvilo z zasedbo tovarn pod upravo delavskih svetov, se je v Julijski krajini končalo s splošno stavko v začetku septembra 1920, katere geslo pa ni bil revolucionarni preobrat družbenega reda, marveč ukinitev okupacijskega režima in normalizacija razmer. Do revolucionarnih dogodkov je prišlo v Trstu spričo napadov fašistov na stavkajoče. Delavci so pri Sv. Jakobu postavili provizorične barikade, ki pa so že služile za obrambo. V nekaj urah so jih zlomile združene vojaške, policijske in fašistične sile. Zadnja mogočna delavska manifestacija je bila še oktobra istega leta ob sprejemu italijanskih socialističnih poslancev in še vedno uperjena predvsem proti okupacijskemu režimu. Odtlej je sledila fašistična ofenziva.

Eno izmed glavnih orožij proti delavskemu gibanju so oblasti, italijanski nacionalizem in fašizem, našli v oznaki, da je nasprotnik italijanskih narodnostnih hotenj. Za radikalizacijo delavskega gibanja so krivili Slovence, češ da stopajo v socialistične organizacije zgolj iz narodnostnih motivov in da jih potiskajo v revolucijo, da bi zadostili svojim narodnostnim težnjam. Odtod zloglasen pojem »slavo-comunismo«, ki se je obdržal še vse dvajsetletje. Gotovo so na dotok slovenskih množic v delavsko gibanje vplivali tudi raznarodovalni nameni novega državnega gospodarja, vendar je treba upoštevati, da je večina slovenskega prebivalstva pripadala nižjim, socialno in gospodarsko ogroženim plastem in obenem narodnostni skupnosti, ki sta jo Italija in posebej fašizem obsodila na smrt. Le od proletarske revolucije po zgledu oktobrske revolucije si je to ljudstvo tedaj obetalo rešitev tako iz socialne, kot narodnostne podrejenosti. Logično je, da so se od vsega začetka socialni interesi delavskega razreda križali z nacionalnimi interesi zatirane manjšine, kar je značilnost vsega obdobja, ki ga obravnavamo. Toda delavske organizacije so se v obrambi pred hudimi obtožbami o podpiranju projugoslovanskih teženj zatekale v dosledni internacionalizem in se več let popolnoma ograjevale od narodnostnih vprašanj. Tipični primer je vedenje ob požigu slovenskega Narodnega doma v Trstu julija 1920, ko so sindikati pozvali delavce, naj se pripravijo na obrambo lastnih ustanov, ne da bi izrekli besedo obžalovanja za dogodek, ki je naznanjal naval italijanskega nacionalizma na slovanstvo, kar je bilo življenjskega pomena tudi za slovensko-hrvaški del delavskega razreda.

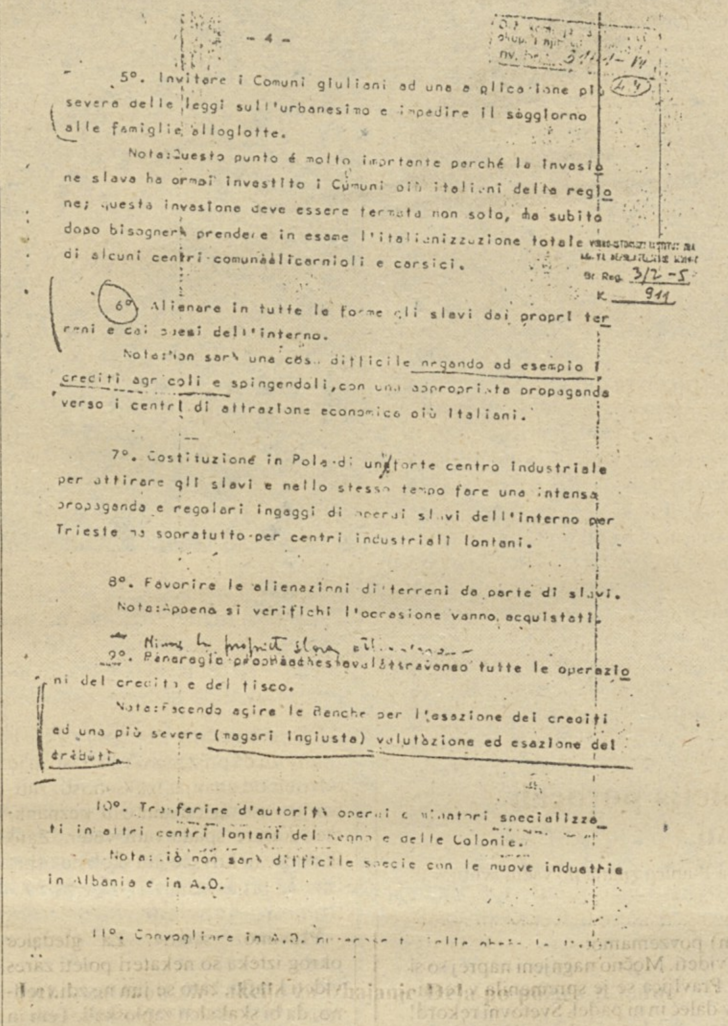
- 4 -

5°. Invitare i Comuni giuliani ad una applicazione più severa delle leggi sull'urbanesimo e impedire il soggiorno alle famiglie alloglotte.

Nota: Questo punto é molto importante perché la invasione slava ha ormai investito i Comuni più italiani della regione; questa invasione deve essere fermata non solo, ma subito dopo bisognerà prendere in esame l'italianizzazione totale di alcuni centri comunali carnioli e carsici.

6° Alienare in tutte le forme gli slavi dai propri terreni e dai paesi dell'interno.

Nota: Non sarà una cosa difficile negando ad esempio i crediti agricoli e spingendoli, con una appropriata propaganda verso i centri di attrazione economico più italiani.

7°. Costituzione in Pola di un forte centro industriale per attirare gli slavi e nello stesso tempo fare una intensa propaganda e regolari ingaggi di operai slavi dell'interno per Trieste ma soprattutto per centri industriali lontani.

8°. Favorire le alienazioni di terreni da parte di slavi.

Nota: Appena si verifichi l'occasione vanno acquistati.

9°. [illegible] tutte le operazioni del credito e del fisco.

Nota: Facendo agire le Banche per l'esazione dei crediti ed una più severa (magari ingiusta) valutazione ed esazione dei tributi.

10°. Trasferire d'autorità operai e [illegible] specializzati in altri centri lontani del Regno e delle Colonie.

Nota: Ciò non sarà difficile specie con le nuove industrie in Albania e in A.O.

11°. Convogliare in A.O. [illegible]

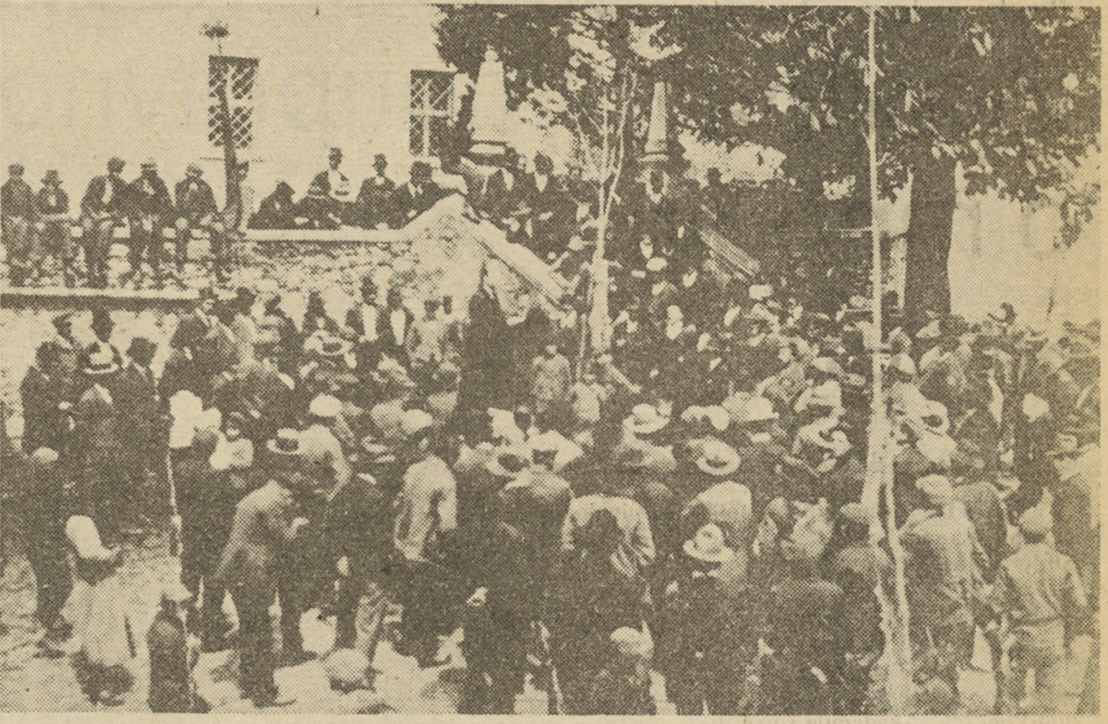
Praznovanje 1. maja v Komnu 1922, govori Ivan Regent

Drugo obdobje v delavskem in sindikalnem gibanju se začne z državno-pravnega vidika s priključitvijo Julijske krajine k Italiji, z notranjepolitičnega pa z ustanovitvijo komunistične partije Italije januarja 1921, konča pa se s prihodom fašizma na oblast konec leta 1922.

Za to obdobje je značilno, da je krivulja delavskega gibanja, ki je dosegla vrhunec jeseni leta 1920, naglo padala. Množičnost in organiziranost delavskega razreda sta bili sicer še na vrhuncu in na začetku leta 1921 je prišlo celo do pomembnih revolucionarnih dogodkov. Vendar ta revolucionarnost ni bila več usmerjena v spremembo družbenega reda, pač pa predvsem v obrambo pred kontraofenzivo in pred fašističnim terorjem. Splošno stavkovno gibanje je bilo v glavnem protestne narave, za izboljšanje nacionalnih in delovnih razmer pa so stavkale le posamezne kategorije. Na postopno upadanje gibanja je vplivala tudi razdrobljenost delavskega razreda, ki je nastopila po razcepu socialistične stranke.

Po rapalski pogodbi, ki je prepustila Italiji okrog pol milijona Slovencev in Hrvatov, so 21. januarja 1921 ustanovili Komunistično partijo Italije, tako da se je levo krilo odcepilo od socialistične stranke, ker naj bi bila pod vplivom reformistov kriva za poraze v preteklem letu. Reformizem je bil zlasti močan v sindikatih, v Generalni konfederaciji dela, ki je ob zasedbi tovarn popustila delodajalcem in vladi. Tradicijo revolucionarnosti je sicer prevzela novoustanovljena Komunistična stranka, vendar se je sektaško izolirala od drugih naprednih sil. Razcepljeno delavsko gibanje je omogočilo reakciji, da je tja do konca leta 1922 docela zmagala.

V Julijski krajini se je slovenski del socialistov z redkimi izjemami pridružil KPI, ki je bila prav zato v deželi bistveno močnejša od socialistične stranke. Socialistična stranka in njene množične organizacije se v slovenskem delu dežele niso nikoli več uveljavile. Razloge, da so šli Slovenci družno s KPI, je treba iskati v njihovi visoki razredni in internacionalistični zavesti in v veri, da bo le socializem rešil vsa vprašanja.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Nagradna križanka št. 9

Rešitve pošljite do 19. marca 1985 na naslov: DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Celovška cesta 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 9. Nagrade so 900, 800 in 700 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 7

PITAGORAS, PRAKSA, UMIRANJE NA OBROKE, SPRAT, AREAL, STRD, TRAPEZ, OGRI, AO, NEN, REE, EPIK, TŠ, ASEN, TRON, KOKOT, MICA, SPLAV, SLOVO, AO, RT, KAPO, ILIR, SNETLJIVOST, MEČ, KIM, EA, MAUNA KEA, AZOVSKO MORJE, TNT, ENAKONOČJE, JOJO, MAL, VIČ, EC, SREM

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 7

1. nagrada 800 din: Gorazd Vutkovič, Topniška 70, 61000 Ljubljana;

2. nagrada 700 din: Albina Kolar, Na zelenici 1, 63000 Celje;

3. nagrada 600 din: Boris Marušič, Kosovelova 2, 65000 Nova Gorica

Nagrade bomo poslali po pošti.

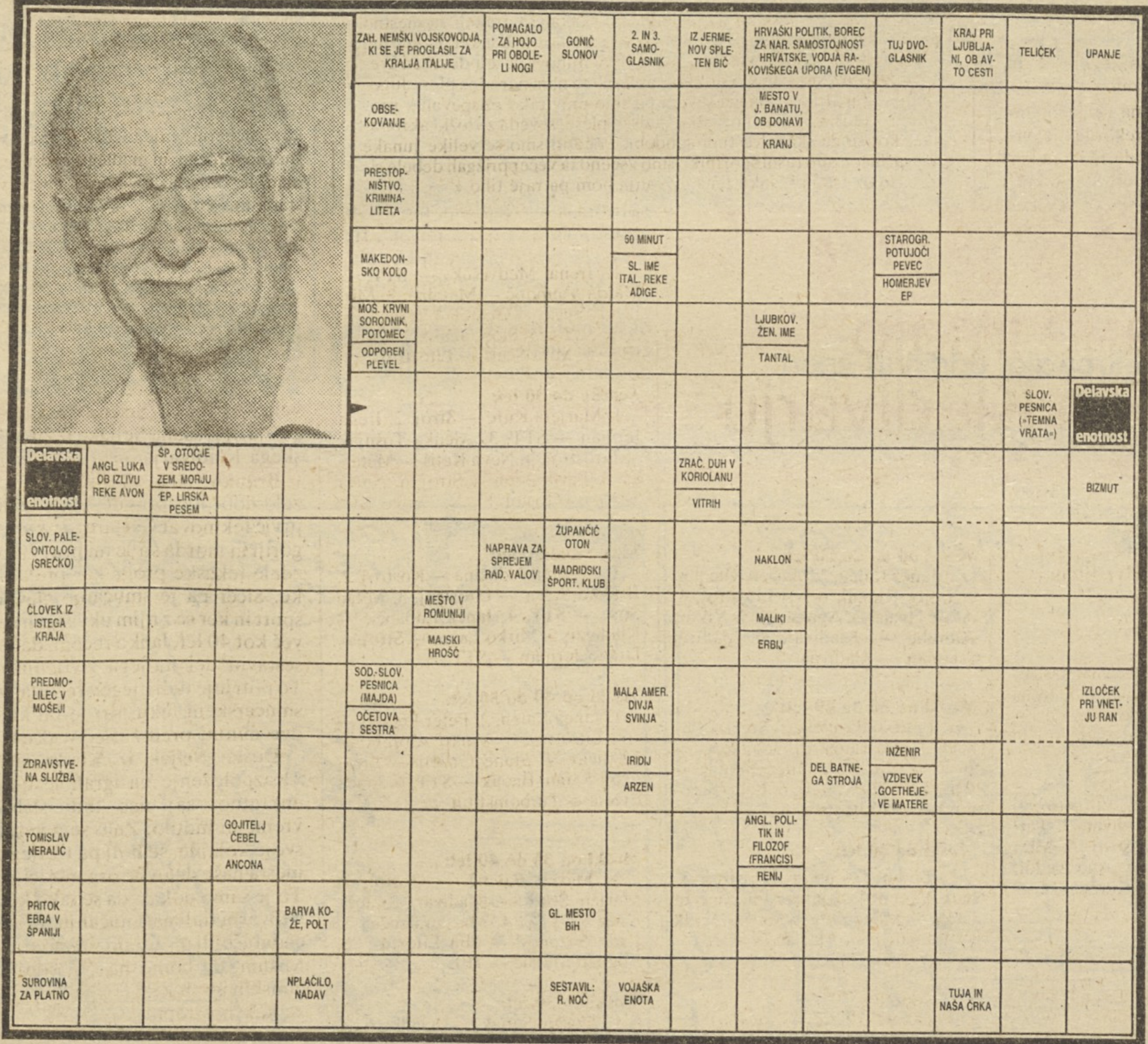

Delavska enotnost

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. List je bil ustanovljen 20. novembra leta 1942.

Predsednik Josip Broz Tito je Delavsko enotnost 15. novembra leta 1967, ob njeni 25-letnici, odlikoval z redom zaslug za narod z zlato zvezdo.

Izdaja ČGP Delo — tozd Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška cesta 43, poštni predal 313-VI; telex 31 787

Glavni urednik in direktor tozda: Dušan Gačnik

Odgovorni urednik Franček Kavčič

Člani uredništva: Marjan Horvat (pomočnik odgovornega urednika, politični sistem), Emil Lah (zunanja politika), Boris Rugelj (gospodarjenje), Andrej Ulaga (šport, oddih in rekreacija), Janez Voljč (posebne naloge), Igor Žitnik (izobraževanje, kultura)
Novinarji — reporterji: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Ivo Kuljaj, Damjan Križnik, Janez Sever, Meri Jurca (tajnica), Franci Mulec (tehnični urednik)

Pomočnik direktorja tozda Milan Živkovič

Telefon: glavni urednik in direktor tozda 322-778, odgovorni urednik 313-942, pomočnik direktorja tozda 322-778, tajništvo uredništva 313-942

Naročniška centrala 318-855

Založba Delavske enotnosti, Celovška c. 43, Ljubljana, odgovorni urednik 318-855.

Uredništvo: Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Celovška c. 43, 311-956

Uredništvo: Naša žena, Ljubljana, Celovška 43, 318-855 in 321-651

Center za razvijanje obveščanja v združenem delu in servis za tisk glasil organizacij združenega dela, Ljubljana, Celovška c. 43, 323-951

Ekonomsko komercialni sektor, Ljubljana, Celovška c. 43, 320-403

Računovodstvo, Ljubljana, Hrvatski trg 3. 312-125 in 310-923

Žiro račun: 50100-603-41502

Knjigarna galerija, Ljubljana, Tavčarjeva ulica 5, 317-870 in 312-691

Posamezna številka Delavske enotnosti 25 din, letna naročnina 1.300 din. Rokopisov in naročenih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini.

Tisk Ljudska pravica Ljubljana

Izdajateljski svet Delavske enotnosti: Drago Seliger (predsednik), Ciril Brajer, Magda Erbežnik-Bučar, Dušan Gačnik, Alfred Golavšek, Jože Hozjan, Franček Kavčič, Vlajko Krivokapić, Ivo Miglič, Leopold Perc, Jože Peterkoč, Brane Praznik, Pavel Stupnikar, Andrej Ulaga in Igor Žitnik.

Francka Herga, podpredsednica RS ZSS ob dnevu žensk

Boj za enakopravnost žensk je boj za samoupravno preobrazbo družbe

Dan žena že dolgo ni več praznik, katerega namen bi bil le, da smo na ta dan pozornejši do deklet, žena in mater kot običajno in da jim priznamo, kako so pomembne in nepogrešljive doma, v družini, na delovnem mestu, in da potarnamo, da njihov družbenoekonomski položaj še vedno ni takšen, kot bi želeli. Je pa vendar praznik, ko obudimo spomin na boj delavk in delavskih žena za ekonomske in politične pravice, ki so ga vodile pred drugo svetovno vojno po vsem svetu in ki ga mnoge ženske v svetu bojujejo še danes; ko pregledamo, kaj smo sami storili za spreminjanje razmer oziroma kaj moramo še storiti.

V naši domovini smo z osvoboditvijo jasno opredelili v ustavi in drugih listinah, da ženske delijo položaj vsega delavskega razreda in da je boj za enakopravnost žensk sestavni del boja za nadaljnji razvoj samoupravljanja, za revolucionarno preobrazbo naše družbe, za osvoboditev človekove osebnosti, kar pa seveda pomeni, da toliko, kolikor uresničujemo temeljne cilje naše družbene ureditve, toliko je tudi ženska enakopravna v naši družbi. V preteklem obdobju smo tako v Jugoslaviji kot v Sloveniji večkrat razčlenjevali položaj žensk. Pri tem pa smo dostikrat nedosledni in pozabljamo, da je »žensko vprašanje« razredno vprašanje in da mora takšna analiza izhajati iz celotnih družbenih odnosov. Zavračati moramo takšne obravnave družbenoekonomskega položaja žensk, ko se njen položaj prikazuje le skozi socialno ekonomski položaj in se v tem sklopu obravnava zaposlenost, zdravstveno varstvo, otroško varstvo, kot da so ta vprašanja izločena iz vprašanj celotne družbene reprodukcije.

Tako naj bi delavci zdaj, ko razčlenjujejo delo v preteklem obdobju in snujejo nove načrte za prihodnje obdobje, videli le, ali bo njihova proizvodnja, njihovo delo, temeljilo na znanju, dosežkih tehnologije doma in v svetu, koliko daje možnosti za zaposlovanje tako moških kot žensk in koliko možnosti za zaposlovanje in za uveljavljanje tistih, ki znajo in so pripravljeni s svojim delom prispevati k večjim rezultatom. Brez znanja, uporabe znanstvenih dosežkov, ne bo večjega dohodka, ne bo boljšega družbenega in osebnega standarda, ne bo tudi hitrejšega razvoja samoupravljanja. Samopotrjevanje človeka kot svobodne osebnosti bo doseženo le tako, če bo človek opravljal delo, ki mu ne bo pomenilo le možnosti za zadovoljevanje gmotnih potreb, ampak mu bo pomenilo njegovo notranjo potrebo, kot smisel in cilj človekovega življenja. Preveč zanemarjamo dejstvo, da socializem pač niso samo velike in produktivne tovarne, ampak so to družbeni odnosi, novi medčloveški odnosi, kot je rekla tovarišica Vida Tomšič v razpravi na problemski konferenci. Seveda pa ne smemo razumeti tega tako, da je na sedanji stopnji razvoja, ko poudarjamo pomen znanja, zanemarjeno delo, oziroma, kot skušajo nekateri prikazovati na nekaterih javnih tribunah, da je boj za višjo proizvodnjo, za dohodek nekaj nizkotnega, manjvrednega, kar se za »kulturnega« človeka ne spodobi, oziroma da je na sedanji stopnji razvoja vloga delavskega razreda presežena, saj so zdaj na potezi tisti v tako imenovanem »srednjem sloju«, inteligenca in tako naprej. Jasno je, da takšnih tez ne moremo sprejeti, saj smo zasnovali sistem, kjer ni ločnice med različno zahtevnim delom in med delom in upravljanjem. Zato je še kako pomembno, da ob razpravah o našem nadaljnjem družbenoekonomskem razvoju ne zanemarimo vseh tistih vprašanj, ki so pomembna za razvoj, tako materialni kot družbeni. Pri snovanju planov moramo dati večji pomen novi kvaliteti življenja, za katero so pomembna vprašanja možnosti nadaljnjega razvoja kulture, zdravstva, izobraževanja, otroškega varstva, zaposlovanja itd. V sklopu razprav o razvojnih možnostih bomo ženske, delavke, matere preučevale možnosti napredka na teh področjih z vidika, koliko pomeni razvoj le-teh tudi večje možnosti za naše poklicno in družbeno uveljavljanje. Mislim, da ni prav, da pustimo, da se gredo nekateri naše skrbnike in se borijo za daljši porodniški dopust, takšno in drugačno otroško varstvo in podobno. Ideje o izboljšanju standarda same po sebi niso nič slabega, slabo pa je, če so ponujene v razpravo zunaj razprav o možnosti celotnega razvoja v družbi. Ponujanje večjih pravic mimo tega, da bi povedali, kaj to pomeni z vidika možnosti ustvarjenega dohodka, je potiskanje ženske, delavke, vseh delavcev v mezdni položaj. Menim, da moramo doseči, da bomo dobili v razpravo različne rešitve glede možnosti zadovoljevanja skupnih in družbenih potreb, da jih bomo lahko tehtali z vidika možnosti ustvarjanja dohodka in da bodo delavci na osnovi odgovorno pripravljenih strokovnih predlogov v več inačicah res lahko odločali. Upoštevati morajo tudi potreben dohodek za takšno ali drugačno zadovoljevanje vseh potreb. Pri vprašanjih porodniškega dopusta, možnosti upokojevanja itd. pa mislim, da si ne smemo prizadevati za rešitve, ki bi veljale za vse enako. Naj ženska sama odloči, v kolikšni meri in kakšne pravice bo izrabila, glede na njene osebne, poklicne, družbene ambicije.

POGLED V ZGODOVINO

Lahko rečemo, da ni več kraja, kjer ne bi vedeli, kaj je 8. marec. Toda, žal, marsikje ne vedo, kaj ta mednarodni ženski dan pomeni, zakaj je bil ustanovljen.

Osmi marec je od vsega začetka izrazito politični dan, saj so ga ob ustanovitvi in še potem imenovali socialistični ženski dan. Pobudo zanj je dala Klara Zetkin na drugi mednarodni konferenci socialistk leta 1910 v Koebenhavnu na Danskem. Odtlej naj bi vse napredne ženske in seveda tudi moški v vseh državah sveta prirejali mednarodni ženski dan. Na ta dan naj bi ves napredni svet zahteval volilno pravico za ženske (tedaj jo v mnogih državah sveta še niso imele), enako plačilo za enako delo (v ZDA na primer so ženske še vedno veliko slabše plačane od moških za isto delo), manifestirali naj bi za mir, za varstvo mater in otrok, za nezgodno in starostno zavarovanje...

In zakaj prav 8. marec? Ker so na ta dan leta 1909 v Združenih državah Amerike socialisti in socialistke priredili javne demonstracije in med drugim zahtevali tudi volilno pravico za ženske.

Leta 1911, torej leto dni po mednarodni konferenci socialistk, so 8. marec praznovali v Avstriji (kamor smo tedaj spadali tudi Slovenci in Slovenke), v Nemčiji, na Danskem, v ZDA itd.

V stari Jugoslaviji ženske niso imele volilne pravice. V obeh ustavah — leta 1921 in leta 1931 — je bilo zapisano: zakon odloči o ženski volilni pravici. Toda tega zakona tedaj ženske niso dočakale!

Šele med narodnoosvobodilno vojno so postale ženske politično enakovredne moškim, saj so se zasedanja prve slovenske narodne skupščine v zgodovini — kočevskega zbora odposlancev leta 1943 — udeležile kot volivke in kot poslanke.

Boris Kidrič je na zborovanju aktivistk Osvobodilne fronte, 14. januarja 1945 leta v Črnomlju, med drugim rekel, da bo v naši zgodovini zapisano, da za osvoboditev naše domovine niso zaslužne le puške borcev, ampak tudi bork. Ženske so se med NOB bojevale proti okupatorju, za svobodo, hkrati pa tudi za svojo ekonomsko in politično enakopravnost!

pri vseh prodajalcih časopisov
za zdrav način življenja
UTRIP
časopis za rekreacijo, oddih in šport

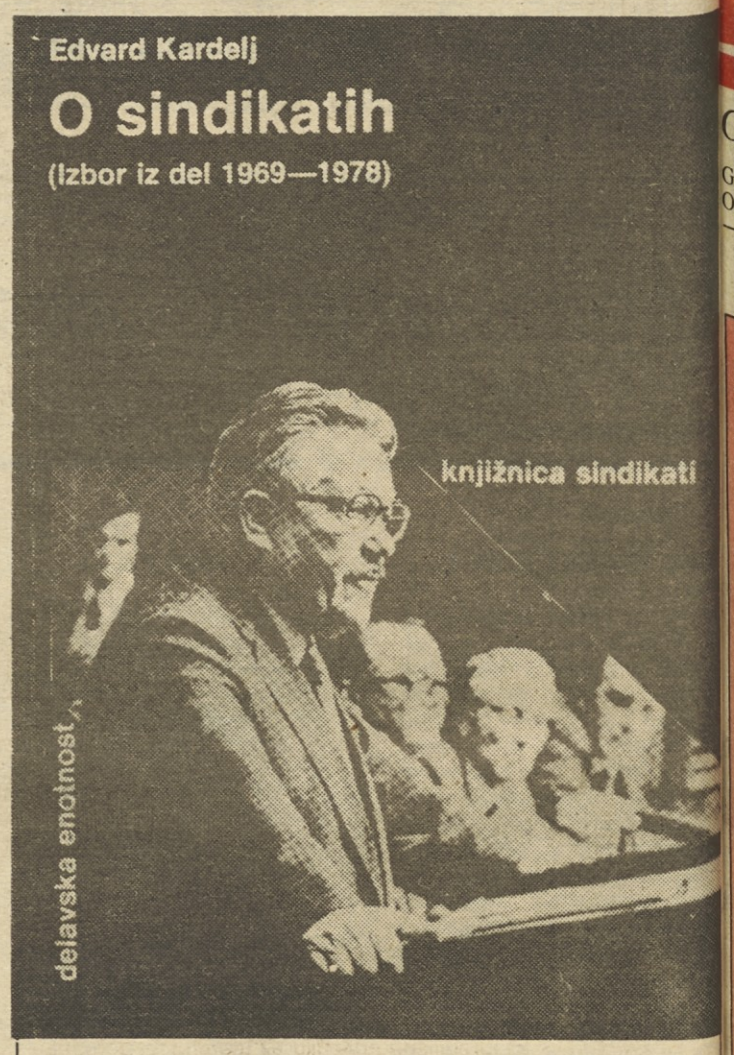

Izbor iz del Edvarda Kardelja »O sindikatih« vsebuje njegove zapise iz raznih razprav, posamezne celotne tekste ali pa poglavja iz obsežnejših študij in del. Dela so iz obdobja 1969—1978, torej iz časa, ki je bil za razvoj socialističnega samoupravnega sistema nadvse pomemben.

S pričujočim izborom poskušamo družbenopolitičnim delavcem v organizacijah zveze sindikatov, zlasti pa delavcem, ki so organizirani v njenih osnovnih organizacijah, pomagati po eni strani v **razpravah o najprimernejši organiziranosti sindikatov, opredeljevanju osnovnih področij, nalog in ciljev, po drugi strani pa jih opozoriti na nekatere dolgoročne interese, ki jih sindikati oziroma v njih organizirani delavci želijo in morajo zasledovati pri uresničevanju zgodovinskih ciljev delavskega razreda.** Zato je v tekstih v veliki meri obravnavana problematika družbenoekonomskih odnosov v združenem delu — od vprašanj pridobivanja in delitve dohodka do problematike oblikovanja oziroma kriterijev za delitev osebnih dohodkov.

V brošuri je tudi nekaj tekstov, ki do sedaj še niso bili objavljeni. Gre za Kardeljeve razprave, ki na poljuden način podajajo njegovo mišljenje o konkretnih vprašanjih, s katerimi smo se srečevali ne samo v omenjenem desetletju, temveč se tudi danes.

Menimo, da dajemo v letošnjem letu — ko mineva 40 let od ustanovitve sindikatov v novi Jugoslaviji — s pričujočim izborom iz del Edvarda Kardelja aktivistom zveze sindikatov v roke pomemben instrument za njihovo nadaljnje delo.

Pri Delavski enotnosti lahko naročite

STROKOVNE PODLAGE 1. del (160 din)
STROKOVNE PODLAGE 2. del (200 din)
in **DELITEV PO DELU IN REZULTATIH DELA** (690 din)

Na II. konferenci ZSS je bil sprejet Družbeni dogovor o skupnih osnovah za oblikovanje in delitev sredstev za osebne dohodke in skupno porabo in na njegovi osnovi so bile izdelane Strokovne podlage I. in II. del, k učinkovitejšemu in hitrejšemu delu pri tem usklajevanju pa prispeva knjiga Delitev po delu in rezultatih dela. V njej avtorji s svojimi prispevki, izhajajoč iz Družbenega dogovora in Strokovnih podlag, napotujejo na to, kako izdelati sistem delitve po delu.
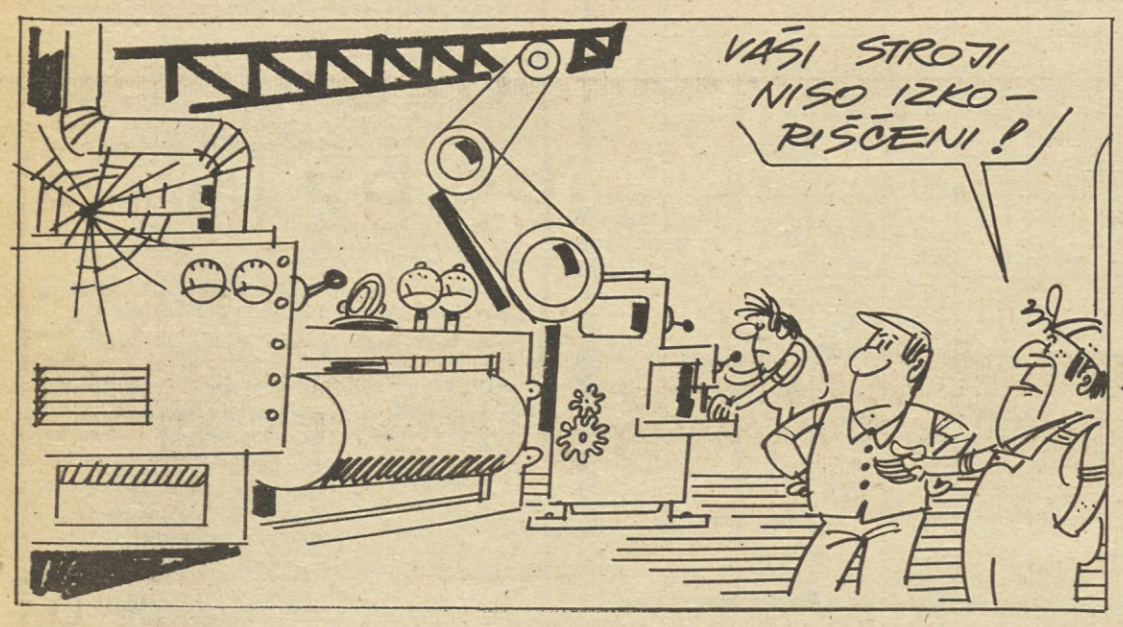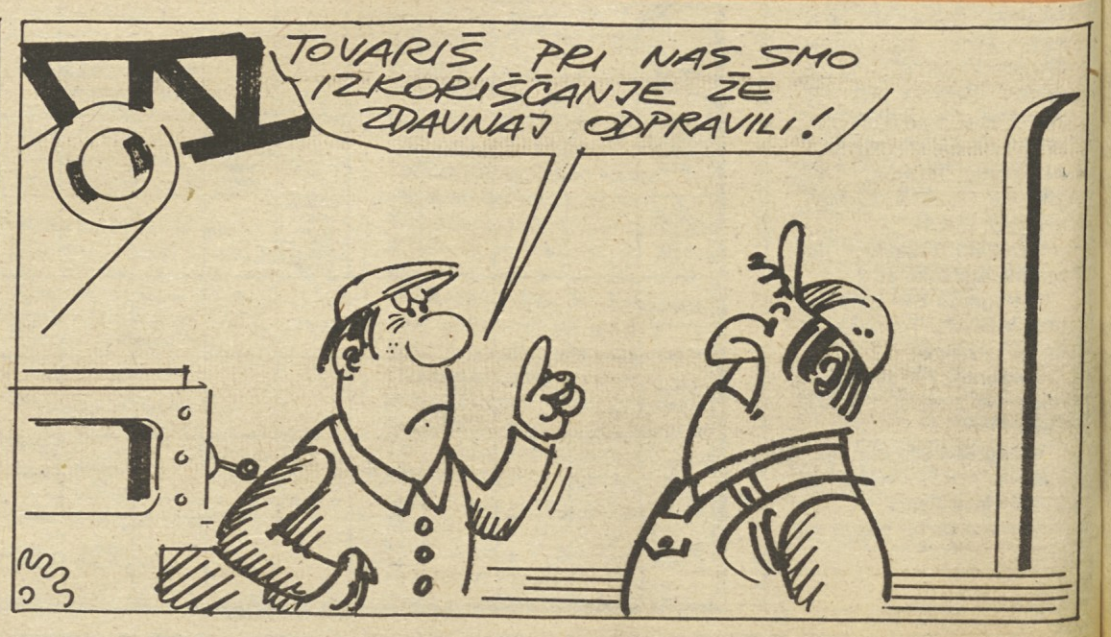
LIPE SVEDER: RAZUMLJIVO